

સાળ વરસની સતી

દેવો
નાથ

વિ

રૂપીયા પીસહજારમાં સોળ વરસની કન્યાનું વેચાણ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૮૦૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સીમા વરસાની રાત્રી

વિષય ૪ : ૪

સોળ વર્ષની સતિ
અને

નવ વર્ષનો પતિ

ભાગ ૧ થી ૨૦

સંપૂર્ણ સુબોધક વાર્તા

છપાવનાર અને વેચનાર
બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ
મુ. નડીઆદ

કોમલ રૂપીયો એક

જાસ અગત્યની સુચના

આ બુકનું પેનજ નંબર ૨ વાંચવા લમારા દરેક
આલોકને સતીનય પ્રાર્થના છે.

૧૪૮૦૪

ખાસ સુચના ❀

આ બુક સોળ વરસની સતિ અને નવ વરસના પતિના પ્રથમ ભાગ ૧ થી ૮ છુટક જોધરાવાળા મગનલાલ બાપુજી તરફથી પ્રગટ થયા બાદ તેઓની પાસેથી અમોએ તેઓને યોગ્ય બદલો આપી સર્વ લક્ષ ખરીદ કરેલા હોવાથી આ પુસ્તક સાથે મગનલાલ બાપુજીને કોઈ પણ જાતનો સંબંધ રહેલો નથી.

પ્રથમ પ્રગટ થયેલા છુટક ભાગો ૫-૬-૭-૮ માં કે. વિ. જોષીતારામ ભગવાનદાસ પાસે થયેલો સુધારો વધારો કરાવી ભાગ ૬ થી ૨૦ યોગ્ય બદલો આપી ખાસ રચાવવામાં આવેલ છે.

આ બુક છાપવા-છપાવવાનો સર્વ લક્ષ તેના પ્રગટ કર્તા બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસને સ્વાધીન હોવાથી તેમની લેખીત પરવાનગી સીવાય કોઈએ છાપવું-છપાવવું નહિ. જે કોઈ કાયદાનો ભંગ કરશે તેના ઉપર યોગ્ય ઇલાજ લેવામાં આવશે એમ નક્કી સમજવું.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ
ઠે. સ્વામીનારાયણના મંદીર પાસે—નડીઆદ

પ્રત ૧૫૦૦

આવૃત્તી ૮ મી

સને ૧૯૨૯

ઉમરેઠ ભટવાડી પોળને નાકે આવેલા સરસ્વતી પ્રી. પ્રેસમાં રતીલાલ બાળકૃષ્ણ ત્રિવેદીએ છાપ્યું અને બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ સ્વામીનારાયણના મંદીર પાસે નડીઆદમાંથી પ્રગટ કર્યું.

શ્રીહરિ
સોળ વરસની સતી
અને
નવ વરસનો પતી
ઉર્ફે
બાળલગ્નનો બળાપો

ભાગ પહેલો.

રાગ-બારમાસી.

અરેરે સોળ વરસે, વીવા કર્યો તો હરશે;
માબાપ તો હુલાસી, મુજને અતી ઉદાસી—૧
મારી બહાર જાન આવી. સખીઓ તે જોઈ લાવી;
કે કંથ ઉંમર નાની, કાઢીશ કયાં જીવાની—૨
આ વાત સાંભળીને, પડી હું મુર્છા ખઈને;
ઓ ઇશ કેમ કરવું, મુંઝાઈ મારે મરવું—૩

(૪)

મારો જીવાની તાનો, પિયુડો મારો નાનો;
માખાપે કીધું ભુંડું, સોધ્યું ના જોડું રૂડું—૪

હું કહેતી'તી ફળીયામાં, કે જઈશ સાસરામાં,
ત્યાં જઈને રંગ માણું, પણ આવું નહોતું જાણ્યું—૫

માખાપે ઉધું કીધું, તેને કરવું મારે સીધું;
કરી હર્ષથી સામૈયું, ફરી બહાર સર્વે ગયું—૬

ગયાં સર્વે મને મેલી, હું ઘરમાં અકેલી;
વીચારમાં થઈ ઘેલી, છું દુઃખમાં કુમેલી—૭

મને વાર નથી મરતાં, પણ આપઘાત કરતાં;
અવતાર સાત આવે, આ એકે પાર ન આવે—૮

જેવી પ્રભુની મરજી, એ વાત એણે સરજી;
એવું મનમાં વિમાશી, જોડી જઈ અગાશી—૯

જેઊ જાન ચાલી આવે, ગોરીઓ ગીત ગાવે;
મને નયને નીર આવે, ઉઢાસી ઉપજાવે—૧૦

ગઈ જાન સઉ ઉતારે, જમવા સહુ પધારે;
વિવાહના વીચારે, હું રોઉં વારે વારે—૧૧

પછીજ માંચરામાં, હું જોડી તેની સામાં;
વીરખીને નાનું જાળ, અંગે ઉઠે છે જાળ—૧૨

હું ઉઠી જ્યારે પરણી, નવ વાત જાય વરણી;
મુને અતી બળાપો, કેને કહું કહાપો—૧૩

હું બનીતી દીવાની, થઈ જન ચાલવાની;
સરવેજ રાડ પાડે, બેસો વહુજી ગારે—૧૪

હું જઈને ગાડે બેઠી, પુરી ચીન્તામાં પેઠી;
હૈયું ભરાઈ જાતું, કે મુજથી ન રહેવાતું—૧૫

નીરખીને માફ મુખ, સઉ કેછે શું છે દુઃખ;
પીયર છે પનોતું, વળી સાસરું છે સોતું—૧૬

લાજું જવાબ દેતાં, ઉપડે ન જીભ કેતાં;
બીજાં શું જાણે માફ, હું કયાં જઈ ઉચારું—૧૭

હું એને નથી રોતી, પણ કંઈ સામું ભેતી;
અરેરે નાતું બાળ, હજી વહે છે લાળ—૧૮

અરે આનામાં શું છે, એ સંગ માણવું છે;
કેવાં નશીબ બળીયાં, આશા થવાના પડીયાં—૧૯

રસ્તે આવું છું રોતી, એમ સાસરામાં પોતી;
નાણૂકીઓ મારી સાથે, મુને બાઝી એક હાથે—૨૦

વહુ હવેલી જીવો તો, ઠાલાંજ શું રૂવો છો;
પઈસા અહીં છે પુરા, વૈભવ નથી અધુરા—૨૧

કેવા દીસે કખાટ, ખાસા પડેલા ખાટ;
વિવિધ નવ રંગ, જુઓ પડ્યા પલંગ—૨૨

જોઈને આવું સુખ, વીસારી મેલો દુઃખ;
શા માટે રે રડો છો, કાંઈ અમને કહો છો—૨૩

ઐવુંજ કીધું જ્યારે, કેતી હતી હું ત્યારે;
શરમાણી ખુબ ચીતે, કહેવું, ન આવી રીતે—૨૪

આ દુઃખ કયાં બતાવું, કેને કહુંજ આવું;
પણ જાણ્યું મનડામાં, છે જાળ તનડામાં—૨૫

બળી માળ ને હવેલી, ભલે બળી જાય વેલી;
મને સાસરૂ છે સુળી, પઈસામાં મુક પુળી—૨૬

જોઈને આ કખાટ, મુને થાય છે ઉચાટ;
તારી ખાટય નાખ ખુણે, મને દુઃખ આવી પુણે—૨૭

વિવિધ આ પલંગ, જોતાં નથી ઉમંગ;
તારો ભાઈ નાનો બાળ, દેખી ઉઠે છે જાળ—૨૮

પણ મન માન્યો સ્વામી, હે દર્ધવ હું ન પામી;
મેં વરત નહીં કરેલા, બહુ પાપ તો ભરેલાં—૨૯

પછી નણદી મારી ખેલી, વહુ જાવ બાર ખેલી;
જઈ સુધ તો રહોને, ઉઠાસી મુકી દોને—૩૦

હું ગઈ ત્યાં ઉમંગે, પોઢ્યા પીયુ પલંગે.
જઈ ગોઢડું મેં તાણ્યું, પિયુડે મારે જાણ્યું—૩૧

સામી ઉભેલી જોઈ, શું ચુડેલ આવી કોઈ;
મને જાણી એણે ભૂત, કયું જ એણે તુત—૩૨

તેણે તર્ત રાડ પાડી, તું તો દોડ મારી માડી;
કે વોય મારા બાપ, આ કયાંથી આવ્યું પાપ—૩૩

હું બોલું થોડી થોડી, નણુદી જ મારી દોડી;
મારા ભાઈને આ મારે, કોઈ આવો આની વારે—૩૪

પોતેજ મોટી થઈ છે, એની બુદ્ધી ફરી ગઈ છે;
એમ બાર વાત થાયે, માંડે દીલ મુંઝાયે—૩૫

ઓ ઈશ કેમ થાશે, અહીં લાજ મારી જાશે;
શરીર માંડે ધુજે, વિચાર તો ન સુજે—૩૬

ભલે થાય જે થાવાનું, કરી કાઢ્યું મેં ખાવાનું;
પીયરથી જે લાવેલી, દીધું પલંગ મેલી—૩૭

વસ્તુ ખાવાની ઝાઝી, તે દેખી થયો રાજી;
એમ કહી મેં અખાડ્યું, હવે રાડ નહીંજ પાડું—૩૮

ખાતાં ખાતાં તે બોલ્યો, તમે કોણ છો તે બોલો;
તું શીદ આંહી આવી, તે દે મને ખતાવી—૩૯

રે શો જવાબ દેવો, કાંઈ ન જાણે એવો;
અરેરે છેક નાનો, બહુ વારે રહ્યો છાનો—૪૦

વીચાર ઠીક કીધો, જવાબ ઠીક દીધો;
કહ્યું મેં વીચારી, હું નારી છું તમારી—૪૧

હું આવી છું ઉમંગે, સુવા તમારી સંગે;
રમોને રૂડે રંગે, ખ્યારા પીયુ ઉમંગે—૪૨

તું શું રમત લાવી, તે દે મુને બતાવી;
તું આવી ફેસલાવા, પેંડા પુરી દે ખાવા—૪૩

રમતની નથી ખામી, તમે જાણો મારા સ્વામી;
બહુ ખ્યારથી જણાવ્યું, રમત રૂડી ગણુ વું—૪૪

સોળ સોળટાંને પાંસા, રમવા કર્યા છે ખાસા;
ચોપાટ આ છે પાસે, રમીએ આપણુ સાથે—૪૫

તેમાં જે કોઈ હારે, પ્રભુ ચડે તેની વારે;
નાખોને દાવ સ્વામી, કાંઈ ન રાખો ખામી—૪૬

રમતાં રમતાં રૂએ, ટગમગ સામું જુવે;
નીરખીને માફ મુખ, અતીશે લાગે દુઃખ—૪૭

આવા કળેડ સ્વામી, અકલ તણી છે ખામી;
એ બેડા ગેઠા રૂવે, વળી મારા સામું જુવે—૪૮

સમજ્યો ન કાંઈ બાળ, મને અંગે ઉડી બાળ,
આ સાથે રે'વું વાસો, ઉડો મુક્યો નીસાસો—૪૯

શી વાત કહુંજ બેની, લાંબી કથાજ તેની,
નથી કહીજ જાતી, નથી છાતીમાં સમાતી—૫૦

તું બહુજ મારી ખ્યારી, તેથી તને ઉચારી;
જો બીજે કાને જાશે પ્રજેતી મારી થાશે—૫૧

આ એક દીન ખાસો, એવો બન્યો તમાસો;
હસવું ને બીજી હાણ્ય, એ વાત એવી જાણ્ય—૫૨

સઉ ગયા ગામ મેટી, હું ઘરમાં એકેલી;
પીયુ ગયેલ રમવા, તે વખતે આવ્યા જમવા—૫૩

આવીને તાણ્યો છંડો, મુક્યો ન મારો કેડો;
તું આપ મને ખાવા, નહીં-તો ન દઉં જાવા—૫૪

પ્રાદ્ધણ આવ્યો માગવાને, હું લાગી લાગવાને;
આવી ઉભો ફળીમાં, કે બાઈ તુ તો બીમા—૫૫

હું બીને નથી જાતી, પણ ખુબ શરમાતી;
માગે પીયુડો ખાવા, દે તો દઉં જાવા—૫૬

મુકાવ્યો મેં તો છંડો, તોયે ન મુક્યો કેડો;
એ રાડ પાડી રૂવે, પ્રાદ્ધણ ઉભો જુવે—૫૭

પ્રાહ્મણ વચન કે આવાં, એને આપો ઝેન ખાવા;
ખાળકની હઠ એવી, પણ માની હઠ કેવી—૫૮

પ્રાહ્મણની સુણી વાણી, મુકયો નીસાસો તાણી;
હું શું દઉં જવાબ, એ છોડનો છે ખાપ—૫૯

શરમાણી મનમાં તો, આપી કર્યો મેં જતો;
આશીષ આપો આવી, લખ્યું હશે જે ભાવી—૬૦

આવા બને તમાસા, તેથી નાખુ નીસાસા;
તુજ પાસ વાત થાય, ખીજે કયાં કહેવાય—૬૧

મગન સુણી વાણી, તમે સમજો સઉ પ્રાણી,
અપુર્ણ રહેલી વાત, કહેવાસે ખીજે ભાગ—૬૨

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતી

ભાગ બીજો.

રાગ-ખારમાસી.

નણુંદની સાથે રહું છું, દુઃખોમાં ડુબી જઉં છું
સંસાર ચીત છોડી, પ્રભુમાં ચીત જોડી—૬૩

વળી મનમાં વિચારૂં, કરવાનું નથી ખારૂં;
વીરહની અકળામણુ, હું કયાં જઈને કાઢું—૬૪

પ્રીતમનું દુઃખ ભારી, પ્રભુ ચડજો મારી વારી;
સ્વામી છે મારો છોટો, માટે કરી દો મોટો—૬૫

એમ કહીને રોઉં, પ્રીતમના સામું જોઉં;
ઉભો તો બાની પાસે, તે દેખી મુને નાસે—૬૬

વળી દેખી તેના ચાળા, મારા મન બળે લાળા;
એ વાત ઉર વિચારી, પકડીતી વીધ ઝારી—૬૭

આમાં વાંક નથી મારો, મુજ પીતા હુત્યારો;
 દીકરી કળેડે આપી, હાથે બન્યો છે પાપી—૬૮
 માતા મન માંધી, તે નાખી દે મન બાંધી;
 નાના પતીની સાથ, ઝલાવ્યો મારો હાથ—૬૯
 પતીને સમજાવ્યો. તોય ભાનમાં ન આવ્યો,
 મને જા કહીને બોલાવે, મારી પુકળે તે આવે—૭૦
 સખી તું દૂર થાને, ઘરમાંથી બહાર જાને,
 વળી મુણી મારી વાત, કરવા દે આપઘાત—૭૧
 મને દૂઃખ પડે છે શહુએ, હું ક્યાં જઈને કહુએ;
 પતી તણા વિયોગ, શી રીતે હવે સહીએ—૭૨
 માટે સખી એ મારી, બાંધ કરને તું બારી;
 સંસારથી જવાની, આવી છે મારી વારી—૭૩
 તુજ માતા પીતા એવાં, દૂનીઆમાં જોવા જેવાં;
 છુપેલા દેવ પુજી, ફરી માગી લેવા જેવાં—૭૪
 કુદરત અપાર ખુબી, માટે આવી તું ઉભી;
 પણ પ્રાણુનાથ મારા, છે મુજને તારનારા—૭૫
 આવો ને મારા સ્વામી, રાખો જરા ન ખામી;
 દૂઃખી છે દીન દારા, દીલદાર ચાર મારા—૭૬

તારા ફેટા જપારે દેખું, ત્યારે વાત એમ પેખું,
એ વાલા આવે પાસે, પુરોને મનની આશે—૭૭

મને આમ શીદ જાળો, આવીને હવે ઠારો,
મારાં મરજો માને જાપ, મેં શું કર્યાં તાં પાપ—૭૮

વળી પરણી માયાં કાપ્યાં, નવ સુખ મને આપ્યાં;
મારા સુખના સમયે, તે દુઃખ મારાં વાપ્યાં—૭૯

ઉંચી છે તારી મેડી, કુળવાન તારી પેઠી;
તે સરવે અહીંયાં રહેશે, નવ દુઃખ માફ લેશે—૮૦

સરવે વાતે સુખી, પણ એક વાતે દુઃખી,
તે મન માફ જાણે, પીયુ દયા ન આણે—૮૧

એમ કહીને જાર જોડી, પછીથી ઘરમાં પેઠી;
પાણીડાં ભરવા કાજે, પ્રીતમ મળ્યાં ત્યાં આજે—૮૨

મેં હાથ તેનો ઝાડ્યો, પણ તે જરી ન હાડ્યો;
ઉપરથી ખુમ પાડી મારી આખરૂં જગાડી—૮૩

તેથી હું જાણી, ખુણે જઈ છુપાણી;
સાસુડી મારી ધાશે, અરેરે કેમ થાશે—૮૪

જાણ્યું તું જઈ જમીશું, નીજ સાથમાં રમીશું;
ત્યાં જઈને સુખ માણ્યું, તે લોકે સર્વે જાણ્યું—૮૫

ખુણામાં બેસી રાહિં, પ્રરી આડી અવળી જોઉં;
વીધીએ લખેલું દુઃખ, તો કયાંથી મળે સુખ—૮૬

પછી મનમાં મુંઝાઉ, શી રીતે બહાર જાઉં;
જો આજ નહીં જવાયે; સાસુડી ગુસ્સે થાયે—૮૭

ફરી કરી વીચાર, નીકળી હું તો બહાર;
તેવામાં નણુદી બોલી, મારા ભાઈને શું મારે—૮૮

વળી સુણી તેની વાણી, હું બહુ થઈ દીવાની;
સઉ વાત મનમાં લાવું, પણ કેને કહું હું આવું—૮૯

પીએર રહીને મેં તોં, અધિક સુખ માણ્યું;
સાસરીએ પડશે દુઃખ, મેં તેવું નોતું જાણ્યું—૯૦

વળી ગમતું નથી ખાવું, અરે શરીરે નાવું;
મને ઉંઘ નવ આવે, ઉદાસી ઉપજાવે—૯૧

નીંદ્રા દેવીને તાબે; પ્રીતમ મારા થયાતા;
મારા મનના ઉમંગકા, મુજ મનમાં રહ્યાતા—૯૨

પછી હું જઈને બોલી, દરસન દીયોને સ્વામી;
પડદો દીયોને બોલી, નવ રાખો જરી ખામી—૯૩

તોયે ન સામુ જુએ, પડયો પડયો તે રૂએ,
તે દેખી હું ડરું છું, નીજ સાથમાં રડું છું—૯૪

(૧૫)

દીલ માંહી દુઃખ સાલે, હીમત કોઈ ન આલે;
મુઠ્ઠા ખાઈ પડતી, દીન રાત રહું હું રડતી—૯૫

મરજો કુટુંબ કબીરો, મરજો ભાઈ છબીરો;
ઉદર પોતાનું ભરવા, તે પડ્યો વચ્ચે નડવા—૯૬

પુત્રનું ભલું કરવા, માળાપ પડ્યાં આડે;
પોતાનું ભલું કરવા, દીકરીને નાખી ખાડે—૯૭

આ જગતમાં હોમોને, કો નથી તારનારો;
ઓ પ્રભુ આવ વારે, આવ્યો છે તારો વારો—૯૮

માળાપે જન્મ આપી, મને દુઃખમાં છે નાંખી;
સાસુ અને નણુંદના, ટુકારા રહી છું સાંખી—૯૯

બધી હુમારી વાતો, નણુંદીને જ્યારે કીધી;
ત્યારે ઉપરથી ગાળો, બે ચાર મુને દીધી—૧૦૦

હકક છે પ્રભુજી મારો, શું જીંદગીને બાળો;
કો રીતે ન કાવી, તેં મુજને છે તાવી—૧૦૧

માટે બતાવો રસ્તો, આવે પીયુજી હસ્તો;
સઉ દુઃખ માંડે ધારી, મુજને લીએ ઉગારી—૧૦૨

શરીર સઉ સુકાઈ, જોખું થયું છે ખાલી;
તાકાત ન રહીરે, વિના મોતથી મરીરે—૧૦૩

વળી નિશાળે જતો, લેઈ રેવડી તે ખાતો;
તે ઘેર આવી કહેતો, મારે છે મુજને મહેતો—૧૦૪

આ બોલ સાંભળીને, ઘણી હું મનમાં લાગું;
જરી જો વચમાં બોલું, રે હાડકું ન સાગું—૧૦૫

સાસરીએ સાત માસ, રહી હતી હું જ્યારે;
માખાપે મન વિચારી, આણું કીધું તું ત્યારે;—૧૦૬

પીયરમાં જઈને ભોજઈ, હતી જે મારી શાણી;
સાસરીઆ કેરા દુઃખની વાતો કહી મેં છાની—૧૦૭

ભોજઈ હતી જે કાહી, સમજીને આવી આંહી;
મુજને શીખામણ દેવા, તે વાત બેઠી કે'વા—૧૦૮

સતિ મીરાંના દુઃખનો, ચીતાર તેણે કીધો;
બળેલા મારા જીવને, દીલાસો તેણે દીધો—૧૦૯

બીજે ચીતારે તેણે, દમયંતીને દેખાડી;
મારા હૃદયને એવી, ધીરજની છાપ પાડી—૧૧૦

દમયંતી સતી શાણી, પ્રીતમે વન આણી;
તોયે તે નવ છોડે, સ્વામીની સંગ દોડે—૧૧૧

માટે એ બેન મારી, હીમત શું તું હારી;
આ દુઃખ શું તું માને, કયાં ગઈ છે તારી સાને—૧૧૨

(૧૭)

એમ કહી ભોજાઈ, મુને હીમત ઘણેરી આલી
રહતી મુને જોઈને, નીજ બાથમાં તો ઘાલી-૧૧૩
ભોજાઈ ઠપકો દીએ, મુજ મન બહુ ખીએ
પસ્તાઈને શું કરશે; મુંઝાઈ રોજ મરશે-૧૧૪
દમયંતી જુઓને, પતિની સંગ ગઈતી
અરે અર્ધ વસ્ત્રી છતાં, નિજ સાથમાં તે રહીતી-૧૧૫
નળરાય તેહને તો, મુકીને ગયો નાસી
પણ સતિ સુખ માણી, શોધી રહીતી ખાસી-૧૧૬
કરતી હજારો વૃત તે, શીદને ગયાં ધોવાઈ
એ સર્વ ઇશ જાણે, તુજ કર્મની નવાઈ-૧૧૭
જેનો અપાર મહીમા, મહીમાં રહ્યો છવાઈ
કુવટાઓ સુખ માણે, તુજ કર્મની નવાઈ-૧૧૮
દીકરીને દુઃખ શું છે, તે તો કોઈ ન જાણે
ગૃહસ્થો થવા તણા તે, વિચારો ઉર આણે-૧૧૯
હવે એ જોન મારી, કહું છું કથા હું સારી
છે સર્વ વાતે સુખ, પ્રીતમનું ભારી દુઃખ-૧૨૦
મગન તો પુછે છે, શી રીતે તો રહેશે
ખાકી રહેલું એનું, ત્રીજા ભાગ મહી કહેશે-૧૨૧

(૧૮)

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતી

ભાગ ત્રીજો

રાગ-ખારમાસી.

પિયુ સંગ પ્રેમ રાખું નવીન વાતો ભાખુ
તોયે તે નવ જોણે હસીને નવ ડાલે-૧૨૨
જ્યારે બહુ સતાવું ત્યારે કહે તો આવું
તું ના કરીશ વાતો એમ કહીને મારે લાતો-૧૨૩
સાસુડી મારી દેખે ત્યારે વાત એમ પેખે
લાવોને વહુજી લાડુ પુત્ર વિદેશે કહાડું-૧૨૪
સાસુની વાત જાણી અરે ઉભી છાની માની
તે જોઈ મને બગતી નવ દેખે ત્યારે ઠરતી-૧૨૫
કીયા ભવનું વેર વાળી મારો મનજો દે બાળી
ઓ ઇશ આવે વારે મારું દુઃખ સર્વે ટાળે-૧૨૬

(૧૬)

જે દડા છે રખરના વળી ભર જીવાની ખરના
પિયુ વિદેશે જાશે માફ અહીં શું થાશે-૧૨૭

ગોરા ગુલાબી ગાલ કમર કમાન વાળ
તેવું છે મુજ અંગ રમું હું કેની સંગ-૧૨૮

કારતકે સાહેલી મને કંથ ગયો મેલી
મને કામ બાણ વાગી અબકીને હું તો જાગી-૧૨૯

હવે શું કરું માડી દુઃખ ભોગવું છું દાડી
એ વાત કેને કહેવી મનમાં વીસારી લેવી-૧૩૦

સુણ સખી તું છે મારી બળવંત બુદ્ધિ તારી
રસ્તો બતાવ્યો જેની આલાય આજ વેલી-૧૩૧

પાક્યાં જેતર સર્વે ધણી લણે છે ગર્વે
પાકી જીવાની મારી નાથે મુકી વિસારી-૧૩૨

તાડે પાકી છે તાડી કુલ પાક્યાં કુલવાડી
રામ સીતાને વાલાં ભોગે ભમર કાલા-૧૩૩

અરે માગશરે દીવાની હું નથી જીવવાની
વળી વસ્ત્ર છે રંગાળાં જરી કોર સેડ વાળાં-૧૩૪

પહેરું હું કેને કાજે દેખીને તન દાઝે
સ્વામી વીના શું કરવું વિભોગ દુઃખ મરવું-૧૩૫

(૨૦)

કરવું તો કોની સાડું ખાનપાન તો રૂપાણું
ઉડે છે અંગે દારૂ શી પેર ખાઈ ઠાડું-૧૩૬

ઝરે છે નીર નયને ભીંજાય શીર શરને
આવો નાથ ચો મોરારી ખખર લ્યો હુમારી-૧૩૭

પોશ માશ આવ્યો તોય કંથ નવ આવ્યો
જેખનીયું જાય ઝરતું એથી ખીજું શું નડતું-૧૩૮

ચાલો સઉ ગામ જઈએ પ્રીતમના ગુણ ગઈએ
સખીઓ સઉ લેગી થઈએ દુઃખોની વાતો કહીએ-૧૩૯

જ્યાં સુધી બનશે આવું મને ગમશે નહીં ખાવું
પીયુરો મારો મળશે ત્યારે તો જીવ ઠરશે-૧૪૦

અરેરે આવો નાથ ઝાલોને મારો હાથ
મને પ્રેમે નવ ખોલાવો સઉ દીલ તો ખોલાવે-૧૪૧

આમ કહી મુંઝાઉં સખી કોને કહું આવું
ચો ઈસ વારે ચઢજે સૌ કાર્ય માડું કરજે-૧૪૨

મહા મહીનો બેઠો પીયુ ગામમાં ન પેઠો
મન માડું ગભરાયે અરેરે કેમ થાયે-૧૪૩

ખખર મારી લીઓને જવાબ કંઈ દીઓને
પીવાડી પ્રેમ પ્યાલી તમે ગયા છો ચાલી-૧૪૪

(૨૧)

તહેવાર જ્યારે આવે પિયુ સ્વપ્નામાં સતાવે
આંખ ઉઘાડી દેઉ તો કંઈ નવ જોડે-૧૪૫

પછીથી બેઠી થાઉં છું દિલને શિખામણુ દઉં છું
પ્રીતમ મારા ખ્યારા તું કેમ થાય ન્યારા-૧૪૬

મુજ સંગ રમનારા કમળના ભમનારા
તને ટાઢ બહુ એ વાય માડુ તો શું એ થાય-૧૪૭

રૂડો ફાગણુ કુલ્યો છે ખુમ ફેસુડો ખીલ્યો છે
તેવું વિરહ કાવે તોય કંથ નવ આવે-૧૪૮

જેમ હોળી તો બળે છે તે દીલડું કળે છે
હું નોતી તારી નારી તેથી જુવાની બાળી-૧૪૯

ધુજેટી આવી પાસ કેમ રાખું તારી આશ
પરણેત પિયુ મહારા કેમ થાય છે તું ન્યારા-૧૫૦

તને ઘટતું નથી આવું મુજના વિના તે ખાવું
ચોરીમાં હાથ ઝાલ્યો જીવ મુજનો તો બાળ્યો-૧૫૧

આ ચૈતરે બગીચા ભર્યા છે ગીચો ગીચ
ગુલાબ કેરી વાડી ખીલે છે દાડી દાડી-૧૫૨

વળી આંખા જેમ પુલે જોખનીયું માડુ જુલે
ડમરો જુઠું ગુલાબ ગુલ તોરાનો શું રાગ-૧૫૩

(૨૨)

લીલાં પીળાં ને રાતાં કુત્રડાં તે હરખાતા
તું મુકી રહ્યો જાતો મને શોક નથી માતો-૧૫૪

કુમળી આ કરમાય મને વિરહ નવ* માય
જળતીને નહિ જાળો માફ દીત આ ॥ ઠારો-૧૫૫

છોગાળા છેલ આવો નવીન વસ્તુ લાવો
પછી પ્યારીને જોલાવો લીયો જોજનનો લહાવો-૧૫૬

વૈશાક કેરા માસે તમે આવો મારી પાસે
જોઉ તમારી વાટે નદી નાળા કેરા ઘાટે-૧૫૭

જેમ દીન વહેતા જાય મનખો તે રહ થાય
દિલ માફ જાળી જાય શરિર તો સૂકાય-૧૫૮

આ જળનાં જીવડાં તો વાદળામાં કેમ રહેશે
પરજોત તારી નારી દુઃખ કેવી રીતે સહેશે-૧૫૯

વળી જાળપણામાંથી માફ દીત ન વિચાર્યું
મળાપે મારા કર્મે આ કળેડું કયાં લગાડયું-૧૬૦

અરે બહુ થયું છે સ્વામી કહું છું શીવ નામી
તમે ઝટ ઘેર આવો ભોજન રૂડાં ખાવો-૧૬૧

વળી જેઠ માસ જાણી શરમ કંઈક આણી
ઉનાળો ઉલી જાયે પણ તું તો ન દેખાય-૧૬૨

ઘડી ગણતાં માસ થાયે આઠ પહોર કેમ જાયે
 આવું દુઃખ માઝં જાણી પધારો પ્રેમ આણી-૧૬૩
 સુંદીર શરમાળા તમે મુકો સર્વ ચાળા
 તમે ઘેર આવી ચઢજો સૌ દુઃખ મહારાં હરજો-૧૬૪
 પીયુ તમારા કાજે હું જીવ આપું આજે
 તને કાંઈ જરી ન લાગે તું કેમ દુર લાગે-૧૬૫
 વળી કરશે નહીં આવું હું કેને દુઃખ કહાવું
 તમે આવો ઘર વિષે કાઢીને સરવે રીસ-૧૬૬
 અસાડ માસ આવી વીજળી તે મેઘ લાવી
 ચમકારો બહુ ચલાવી મુજને દીધી હલાવી-૧૬૭
 મુકાઈ ગઈ છું આવી તેં મુને બહુ સતાવી
 હવે ચઢજો મારી વારે લાવીને ઝટ પારે-૧૬૮
 મુખ સજ્યામાં હું જાવું ખાલીજ ડોલાં ખાવું
 સુતાં તે સ્વપ્નામાં તમાઝં નામ ગાવું-૧૬૯
 અવધ થઈ છે વાલા શરમાવો શીદ ઠાલા
 હવે તો ઘેર આવો મુજ દીલ તો રીઝાવો-૧૭૦
 અરે કહું છું કરજોડી દેશે ન તરછોડી
 હું દાસી છું તમારી વેલી લીઓ સંભાળી-૧૭૧

સુંદર જુઓ શ્રાવણે રૂડાં મુક્યાં નાવણે
 તે જાણી ઘેર આગે મુજ મનને તો લાવો-૧૭૨
 કેમ વાલા દુર જાઓ મને તો શું સતાવો
 પ્રભુએ કેર કીધો આપે દગો શું દીધો-૧૭૩
 જીવાની આત્રી જાશે ત્યારે તું પરજાશે
 તેમાં શું તારૂં વળગે નવ દુઃખ માડે ટળશે-૧૭૪
 હું જહુ લખું છું આવું શુભ સંદેશા જે કહાવું
 સોને શ્રીફળ મઢાવું તુજને મનાતા આવું-૧૭૫
 ગયા છે તરછોડી મમ પ્રીતને તરછોડી
 વીના વાંકે સતાવી લખ્યું હશે જે લાવી-૧૭૬
 નોતી માંગી હું માફી ચરણમાં શીશ નાંખી
 હવે ગઈ છું હારી અવીને લેજો તારી-૧૭૭
 આ વખતે નથી કોઈ માટે રહી છું રોઈ
 તે અરજ દાતા ધરજો મારૂં દુઃખ આવી હરજો-૧૭૮
 ઉઠે છે અંગે આગે ઘણી મને તો લાગે
 હું ક્યાં જઈને કહું શી રીતે હવે રહું-૧૭૯
 મગને સર્વે કીધું પણ અહીંયાં મુકી દીધું
 ખાત્રી રહેલું એનું ચોથા ભાગમાં લખાણું-૧૮૦

(૨૫)

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતી

ભાગ ૪ થો.

રાગ-ખારમાસી.

સઉ જાશે મારી બાજી તેથી થશે શું રાજી
હવે વીચાર લાવો તમે ઘેર પાછા આવો-૧૮૧
આખરે દગો દીધો વિશ્વાસ ઘાત કીધો
તમે હાલ મારા જીવ્યો જોખનીયું નવ ખુવો-૧૮૨
મેં ખૂબ વેડ્યાં દુઃખ નીજ સાથમાં તો ભુખ
હવે લ્યો મને તારી હો મનખો ન બારી-૧૮૩
છઠ્ઠીના લખ્યા લેખ તેને મારે કોણ મેખ
ઓ હૈવ મારા કર્મે લખેલો શું છે મર્મ-૧૮૪

આવા વીચાર લાવું સખીની પાસ જાઉં
 ફરી આડી અવળી થઈને મુજ હીલને રીઝાવું-૧૮૫
 મન ગમતા મારા તાજે આવોને ઘેર આજે
 હું તલસું તમ વિના રંગીલા રસ લીના-૧૮૬
 જીઓને ઘરમાં ખ્યાલા પડી રહ્યા છે ઠાલા
 તમારા વીના સ્વામી પીએ તે કોણ પાણી-૧૮૭
 વળી પડ્યાં છે વાજાં ટેબલ ખુરશી ઝાઝાં
 હીંડોળા ખાટ જીલે પણ કોણ આવી કુલે-૧૮૮
 સારંગી શું આ શોભે પડી રહી છે મોભે
 ઉઘેવ તેને ખાયે જોખન માફું જાયે-૧૮૯
 વીલાંબ ન કરશે માટે કહું છું સીર માટે
 સઉ વાટ ભુલી જાને આવીને ઘેર નાજો-૧૯૦
 જેમ દીન ઝાઝા થાયે જોખન માફું જાયે
 તે તો તું નવ જાણું હવે તો હયા આણું-૧૯૧
 જેનો પીયુ વીદેશ જાયે તેનું ખરે શુ થાયે
 તેનો કરી વિચાર તમે આવો ઝટ વારે-૧૯૨
 શું આમ કેર કરો વળી ઝટ પાછા પૂરો
 મુકી દો સર્વે ઝાજે તમે આવો ઘેર આજે-૧૯૩

(૨૭) -

હીંમત ગઈ છું હારી હવે મરવાની વારી
પડે છે દુઃખ ભારી તેથી લો આવી તારી-૧૯૪

શુનો નથી મેં કરીયો પણ ખાપ મારો મરીયો
પાટા બાંધીને નાંખી તેથી રહી છું સાંખી-૧૯૫

સઉ નથી સમજાતું જોખન રહે છે જાતું
સ્વામી તું નવ જાણે વિદેશ મોજ માણે-૧૯૬

વખત વીત્યો ભારી હું થઈ છું નીરાલી
કરી મને નોધારી જીવ દીધો મારો બાળી-૧૯૭

હવે નથી રહેવાતું સહન નથી થાતું
રાત ને દીન માફ રે દીલડું દુભાતું-૧૯૮

તમે આવો પ્રાણ મારા શીદ થાઓ છો નીરાલા
વળી આવી જેસો પાસે તે દેખી દુઃખ નાસે-૧૯૯

હયા ધરોને બહાલા માથે દુઃખ કેરા ભાલા
કોઈ રીતે નથી સુખી દીન રાત રહું છું ભુખી-૨૦૦

હવે થયા છો મોટા શીદ થાવ છો તો ખોટા
ક્યાં જઈને કર્મ ફોડુ નવ મળશે આવું જોડું-૨૦૧

આશામાં દીન ગાળું હું આડી અવળી ભાળું
આવીને ક્યારે મળશે જીવન સફળ કરશે-૨૦૨

(૨૮)

દાસીની અરજ ધારી દયા કરો ને ભારી
હું અબગા છું નારી કથની કહું છું મારી-૨૦૩

રહી છું અહીંયાં ભટકી વળી સીર માડું પટકી
નથી પામી કંઈ હું સુખ પડે છે બહું દુઃખ-૨૦૪

જુઓ સર્વ મોજ માણે તે તો છે ઇશ જાણે
તમારી સંઘ માડું અપાવ્યું કેાણે પાનુ-૨૦૫

તે નથી સમજાતું જોખન રહ્યું જાતું
તે તો તું નવ જાણે વીદેસે મોજ માણે-૨૦૬

આખરે આશો આવ્યો પીચુએ સંદેશો કહાવ્યો
હું જઈ છું ચીન દેશે તું રેજે આવે વેશે-૨૦૭

ત્યાં જઈને સર્વ જોઈશ હુન્નર શીખી લેઈશ
જ્યારે જાપાન હું જઈશ ત્યારે તાર મુકી દેઈશ-૨૦૮

આ સર્વ જાણ્યું જ્યારે ખાધીતી મુઠ્ઠાં ત્યારે
ઓ ઇશ લે તું તાણીં મુજ પર દયા આણી-૨૦૯

દુઃખથી નથી રહેવાતું કંઈએ નથી જવાતું
મારી નણ્ણી મેણાં મારે દીયેરીઓ બાર કાઢે-૨૧૦

દુઃખે નથી ખમાતું સૌ પાપ રહ્યું જાતું
ઓ ઇશ આવો વારે હવે લાવી ઝટ પારે-૨૧૧

(૨૬)

અરે ઓ શેષ નાંગે તું કેમ હુ? ભાગે
મને આવી ડંખ મારે મારા પ્રાણ બહાર કાઢે-૨૧૨

તારા ગુરૂની છે આણુ તે નકકી તું તો બાણુ
સખત ડંખ મારી લે દુઃખમાંથી તારી-૨૧૩

મને દુઃખ બહુ છે પડીયું ઠીક જોડુ તેં ના ઘડીયું
નાદાન આવું બાળે મારે કર્મ તેં ક્યાં જડીયું-૨૧૪

ઓ પ્રભુ લે બચાવી મુજ પાસમાં તો આવી
કૃત્ય કાળાં કરીયાં તેં પેટ તારાં ભરીયાં-૨૧૫

સ્વામી કંઈ રાખો આસે હવે આવો મારી પાસે
તમે બાળ હડ લીધી મને છેક તાવી દીધી-૨૧૬

મને પાસે નવ રાખી વીના મોતે મારી નાખી
જીવદાર્ઠ દોને છોડી તમે આવો ઝટ દોડી-૨૧૭

આવી ને ખ્યારી કેને પછીથી લાવો લ્યોને
વીચાર સર્વે છોડો મુજ સંગ પ્રેમ જોડો-૨૧૮

વિપત્તિથી લ્યોને ટાળી મુખ આપનું દેખાડી
દુઃખ સર્વે માફ જાયે દર્શન તમારાં થાયે-૨૧૯

ચીન નાંખો ચુલામાં આવી જુલો જુલામાં
ટેબલ ખુરશી ઝાઝાં બેસીને થઈએ તાજાં-૨૨૦

જાપાન નવ જાશે હવે ના લટકાશે
ઉમર તમારી થઈ છે જુવાની ખીલી રહી છે-૨૨૧

અરેરે પ્રાણુ નાથ આલ્યો તો કેમ હાથ
શું વાંક મારા પડીયા તેથી તમે તો નડીયા-૨૨૨

મુકો વીચાર વાલા શરમાવ શીઠ ઠાલા
તારાથી પેડું ચીર મુજ નણુદી કેરા વીર-૨૨૩

સમજુ થયા છો સ્વામી કહું છું શીર નામી
વીચાર સર્વે છોડો અટ ઘર ભણી દોડો-૨૨૪

ગયા છો તરછોડી મુજ કર્મને તો ફેાડી
તે દીન બેસી રહી છું હું હાથ પગ બેડી-૨૨૫

અરેરે અહીં આવો લીયોને કંઈક લાવો
તમારા વીના ખીજા કોઈને નથી દાવો-૨૨૬

જીઓને નથી ખામી જુવાની રહી છે જામી
ભરેલી આ છે પેટી આવી ને લ્યોને ભેટી-૨૨૭

રાખી પુરો ભરૂસો આવીને અટ બેશો
હાથે ચઢેલો હીરો તમે ગુમાવી દેશો-૨૨૮

જીવતરમાં ધીક એના સ્વામી નાદાન જેના
મળે કદી દુશાલા મણી મુકતા તણી માળા-૨૨૯

કેહી જો મળે માન પચુળથી પડે સાન
 તેનું જો નહી ભાન આ વાત આવી જાન-૨૩૦
 મનોહર મુખડું તારૂં શીદને થયું છે ન્યાડું
 મને ગમતું નથી ઘડીએ સંગાત કેની લઢીએ-૨૩૧
 નારંગી જેવી નારી ભલકો છે મારો ભારી
 જે જીવે એક વારી તેને થાય છે આજારી-૨૩૨
 નાનકડા મારા કંથ શીદને સીધાવો પંથ
 વીજ્યનો દીન જાણી તમે આવો પ્રેમ આણી-૨૩૩
 દીને તેને ન દેખુ ત્યારે રાતે એમ પેખું
 મારૂં જોડુ જ્યારે મળશે ત્યારે દુઃખ મારૂં ટળશે-૨૩૪
 શેજે ખીછાવું પુષ્પો તેની આવે ઘણી ખુસ્મો
 પોઠન કાજે આવો જરૂર લ્યોને લહાવો-૨૩૫
 જેને જોખને કંથ તેને સીધો છે પંથ
 મેં બહુ કર્યાતાં પાપે તેથી પીડાઉં છું આપે-૨૩૬
 મને મન એમ થાયે ખાવા દે મને ફાંસી
 દુનીયામાં લોક બહુએ કરે છે મારી હાંસી-૨૩૭
 તેવામાં સ્વામી આવ્યા સખીએ તે બતલાવ્યા
 નીજ સાથમાં વળી તે નવીન વસ્તુ લાવ્યા-૨૩૮

(૩૨)

વળી પાસ તેના જઘને ચરણમાં પડીતી
હૈયું ભરાઈ જવાથી હું બહુએ રડીતી-૨૩૬

નવીન વસ્તુ શું છે તે જાણવા જરૂર છે
હવેના ભાગે તેની ખરી ખબર લઈશું-૨૪૦

આ વાત પડતી મુઠ્ઠી તે પાંચમીમાં લીધી
મગને જે જે બની તે સાક્ષાત કીધી-૨૪૧

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતિ

ભાગ ૫-૬.

રાગ-મારમાસી

છે સ્વામી ઘેર આવ્યા, તે છેતરી ખોલાવ્યા,
બાણ્યું કે કાંઈ લાવ્યા, છે અંતરેજ લાવ્યા-૨૪૨
બહુ દીનથી બળી'તી, ઘડી એક ના ઠરી'તી'
મતિ મરવા કરી'તી', આશ નાથનીજ નો'તી-૨૪૩
જોયા નાથને ઉમંગે, તન કામ હોળી સળગે,
તે ક્યારે આવી વળગે, કે રંગે રાત રંગે-૨૪૪
ઉગ્યો સુર્ય તો સોનાનો, છે મુજ પિયુ નાનો;
ચઢાવે જો એ તાનો. તો ઉતરે આ પાનો-૨૪૫
ઉમર તો હવે થઈ છે, નાદાની બધી ગઈ છે,
હજી મારી કંઈક રહી છે, ના વાત કંઈ વહી છે-૨૪૬

હુમુ હર્દ દીલ ઘાથી, વિયોગ દુઃખ સાથી;
 બળતી બચી હુ 'દા'થી એ નાથના આવ્યાથી-૨૪૭
 મુજ નાથના આવ્યાની સગાંએ વાત જાણી,
 મળવા ઉલટ આણી, આવ્યા વદીને વાણી-૨૪૮
 તું કહે ભાઈ આવ્યો, છે શરીરે સવાયો?
 શાથી આમ તું લેવાયો, શા દુઃખમાં દબાયો-૨૪૯
 પુછે પ્રશ્ન એમ ઝાઝા, સગા તજીને માઝા
 દે ડામ ઉપર દાજ્યા, એ સુણી કંથ લાજ્યા-૨૫૦
 ના મુખ ઉત્તર દે છે, તે વાત ફેરવી કે છે,
 મેં જાણ્યું માન રહે છે, તેથી તો મુંગા રહે છે-૨૫૧
 એકાંત હુમણું મળશે, વાતો બધી તે કરશે,
 મુજ જાંત બધી હરશે, તવ દીલ માઝું ઠરશે-૨૫૨
 સગાં નજાયે આઘાં વેરી થઈને લાજ્યાં,
 છે કામ બાણ વાજ્યાં વિયોગ દુઃખ જાજ્યાં-૨૫૩
 હું જોઈ રહી છાની, કરે કંથ મહેરબાની,
 નથી નાથ ઉમર નાની, એ વાત માંડ જાણી-૨૫૪
 ગયાં સગાં તો વેરાઈ, આશા અંતરે છે આવી,
 મુજ ઉઘડ્યું ભાવી, જાણી સખીઓ જોલાવી-૨૫૫
 એવે સખીઓ ત્યાં આવી; મેં સાનમાં સમજાવી,
 લાવો નાથને જોલાવી, રે'મ અંતરમાં લાવી-૨૫૬

સખી સમજ છે સાનમાડી જઈ ઉભી તે નાથ જહી
 કરી ધીમેથી વાત રહી, ઘડીવાર તહાંજ થઈ-૨૫૭
 રવી આથમી ગયો છે ત્યાં પડી રજનીની છાંય
 સખી મોકલી છે તોય નાથ આવ્યા ન કાંય-૨૫૮
 હું તો જોતી રાહ જોઈ, હુતી આશ અંતર મોટી
 હું નાથ રાહ જોતી શું પડશે વાત ખોટી-૨૫૯
 મુંજ જીંદગીમાં પહેલી, છે રંગ રાગ હેલી
 રમે રંગે પીયુ રેલી એ રાત આ છે પહેલી-૨૬૦
 થઈ ઉમર પચીસ પણ કાઠી છે પીયુજ વણ
 હજી સુતાં ન જોઉ જણ પામી પીયુ પ્રેમ વેણ-૨૬૧
 જોઈ એકલી વીમાસતી, હુતી દુઃખને સંભાળતી
 છાનાં આંસુડાં સારતી હું નાથને સંભારતી-૨૬૨
 તવ ત્યાં સીડી ખખડી, જાણ્યું કે આવી ચઢ્યું
 હું જાગી તે જ ઘડી નજર દ્વાર પડી-૨૬૩
 હું ઉઠી સામે ધાઈ નિશ્વાસ ઉઠો ખાઈ
 મુંજ સખી આવી જોઈ, સાથે છે લાવી કોઈ-૨૬૪
 આવી વિધુત વેગે, કરી નાથ મુંજ ભેગે
 ખોલી ખાળાં તે એમ લે આવી કૂશળ ક્ષેમ-૨૬૫
 તને સોંપ્યા તુંજ નાથ, રંગે રમજો હવે રાત
 વહેલા ઉઠજો પ્રભાત, સુખે સમરો શ્રી નાથ-૨૬૬

સખી કહીને પાછી વળી લાગી ન વાર આઝી
 સાંકળ બહારથી વાસી, ગમ ચુપકીથી નાસી-૨૬૭
 જોઈ નાથ મુને ભડકયા, હજુય નથી અડકયા
 વદન નિચે નિહાળી, જીવે સામુ ન મારી-૨૬૮
 હું જોત્રી શર્મ તોડી, વળી તો હાથ જોડી
 કેમ નાથ નીચુ ઘાડ્યું શું દુઃખ નથી સાડ્યું-૨૬૯
 આ જાય જોળન માફ પછીથી થાય ખાફ
 તે લુટી રંગ માણો, એ વાત ખરી જાણો-૨૭૦
 ગુલાબી ગાલ મારા, ચુંબન વિણ તારા
 કરમાયે લાલ મારા, છે દુઃખી એથી દારા-૨૭૧
 છે અધરો અધર અમી ચુસવાને તુજ ચૂમી
 આવ્યો ન દાવ ધારી, તેથી ફીકાશ મારી-૨૭૨
 શ્રીફલ શા ફૂલ મારા કડણ અતિ છે આ
 વિના મદને દુઃખ દે, અનાથ કોને કહે-૨૭૩
 છાતી ફાટી જો જાય, ચોળી માંહી ન સમાય
 નાથ દુઃખ એવું થાય, કોને જઈને કહેવાય-૨૭૪
 કટી મારી લચકાય, પગ પાણી પાણી થાય
 ભમ્યા ચીતથી ભરમાય દુઃખ કોને કહેવાય-૨૭૫
 ખીજી ઘણુય થાય, એનું વર્ણન ન થાય
 નાથ સમજો એ સાર, આવો કરશો ન વાર-૨૭૬

એવું કહેતી તે બાળા, કરતી ગઈ છે ચાળા
 નાથ ઉભા છે જ્યાંય, આવી બાળા છે ત્યાંય-૨૭૭
 પતિ ઝબકીને જાગ્યો, જોઈ પાછો તે ભાગ્યો,
 અંતર ધારીને ડર, ધુજે ઉભો થરથરે-૨૭૮
 બોલ્યો ધીમેથી સાદ; આઘાં ઉભા રહો આજ
 દુર ઉભાં રો નારી, ન આવો પાસ મારી-૨૭૯
 છે કોણ ક્યાંથી આવ્યાં; શા કારણે સતાવો
 જરા શર્મ કંઈક લાવો, ન કરો ભવાડો આવો-૨૮૦
 ગયું કોણ મુકી લાવી, મને તો ફેસલાવી
 કરીને માફ માટે, જવા દે જીવ સાટે-૨૮૧
 સુણી સતીએ વાણ, તપી ઉઠ્યો છે પ્રાણ
 આ શું સ્નેહનું એંધાણ, કંઈક સુણોજ પ્રાણ-૨૮૨
 બહાલા આપની હું નાર, ગયા મુકીને બેહાલ
 તે દીનની રહું છું, ઘાટ મોતનો ઘડું છું ૨૮૩
 બાળવયે પરણી આપ, દુઃખ પામી અમાપ
 ગયા વિદેશે આપ, પ્રગટયાં મારાં છે પાપ-૨૮૪
 રજની રોઈ વીતાવું, અન્ન ન ભાવે ખાવું
 ના ગમે ક્યાંય જીવું, એ દુઃખ મમ લાવું-૨૮૫

વાતો વિવિધ થાતી, હું તેથી શરમાતી
 કરૂં રડી આંખ રાતી, વળી કુટતી આ છાતી-૨૮૬
 ઉપર સાસુડી સંતાપે, માર મોંઘેરો આપે
 દે ગાળ ધરા પ્રાટે, થઈ ઉમર હુતી માટે-૨૮૭
 કહે શોકય છપરપગી, કહે મા તુજ સગી
 કહી વંઠી વેશ્યા લાગી, વળી જા કહે સમુજગી-૨૮૮
 મુને જાણી અનાથ. આમ તજ લોક લાજ
 કરે હાંસી સમીસાંજ, સાંભળે ન કે અવાજ-૨૮૯
 નાથ દુઃખ એવાં સહીને, વળી વિજેગે રહીને
 ના દાદ કેને કહીને, દીન કાલ્યા દુઃખી થઈને-૨૯૦
 માટે પચીસ વરસે, પીયુને પામું હર્ષે
 જે આજનું એ ટાણું, અમુલ એજ જાણું-૨૯૧
 માટે પીયુજ આવો, રમીને લ્યોને લહાવો
 શાણા શું શરમાવો, વળી હાથને દબાવો-૨૯૨
 કરતી એમ હાવ ભાવો, નયનો ઘણાં નચાવે
 કરી એમ પાસ આવે, અંગે ઉમળકે લાવે-૨૯૩
 પતિ જોઈ દુર ભાગે, તું આવ નહિ સાથે
 મને વેમ કંઈક લાગે ના ભ્રાંત મારી ભાગે-૨૯૪

તું તો મોટી છે નાર હું તો હજી છું બાળ
નથી સમજ્યો હું સાર, માટે નારી તું વિચર-૨૬૫

રતી રંગ કેવી રીત, હજી બાણું નવ પ્રીત
એ તો કહું છું ખચીત, માટે લાગે છે ખીક-૨૬૬

મુને જાવા દે તું નારી, થશે ફજેતી તો તારી
હું કહું છું વારી વારી, છોડી દે મુને નારી-૨૬૭

હું તારે પાચે લાગું, હું કરગરીને માગું,
લે ટોપીને ઉતાર, તું ગણુ બાળ તારું-૨૬૮

મુને જાવા દે જીવતો, હું ઘણો તુંથી ખીતો,
લે હાર તુને આપુ ના નામ દર્શા બાપુ-૨૬૯

એ સુણી પતિની વાણી, સતીએ ખધી જાણી,
ના કાઢુ આમ દહાણી, આ રાત જાય ખાલી-૩૦૦

શું પીયુ આમ ખોલો, દીલ અંતરથી ખોલો,
રંગે રમીને દહાવ, લ્યોને પછીથી જાવ-૩૦૧

હતી મોટી જો આપ, તો તો પરણ્યા શું કામ,
જીવતર માફ નકામ, કર્યું તોયે શું આમ-૩૦૨

નાથ માટે નવ આશ, તમે ધરો નવ ખાસ,
અહિંથી જાવા નવ હઉં, વાત ખરેખાત કહું-૩૦૩

હોય જતું રહેવું રાજ, મુને મારી નાખી આજ,
પછી સીધાવોને નાથ, છેલ્લી મારી એ વાત-૩૦૪

અલખેલા ઝટ આવો, જરા શંકા નવ લાવો,
શીદ શાણા શરમાવો, કંઈક દયા દીલ લાવો-૩૦૫

સતી ગઈ કહેતી અધી, નાથ ભેટવાને લાગી,
ગયો ખસી પીયુ દુર, કરી હૈયું ઘણું દુર-૩૦૬

જાય દાદર ઉઘાડી, તો છે સાંકળ દીધેલી,
પીયુ નિરાશ થયો છે, હોસ ઉડી તો ગયા છે-૩૦૭

ગઈ કેડે હું તો દોડી, લાવી નાથને હું તાણી,
બહાલા આમ શું કરો છો, શાને મુજથી ડરો છો-૩૦૮

આવ્યા પહીતા પહીતા નાથ, બેઠા પલંગે સાથ,
લે કર હવે તું વાત, મારી જાએ મીઠ્યા રાત-૩૦૯

કહો નાથ શું શું લાવ્યા, વિદેશથીજ આવ્યા,
મુજ માટે કંઈ છો લાવ્યા, કે ખાત્રી હાથે આવ્યા-૩૧૦

તું સાંભળને નારી, કરું વાત હું વિચારી,
હું ગણાવું જે જે લાવ્યો, જો જવા દે આ વારી-૩૧૧

ભલે નાથ પછી જાણે, જરા પ્રેમ પહેલો પાણે,
માટે સુખે નાથ ખોલો, હવે અંતરને ખોલો-૩૧૨

(૪૧)

ત્યારે સાંભળને નારી, લાવ્યો ઘણી ચીજ ભારી,
મતિ ચાલે નહિ તારી, એવી ઘણી તો છે સારી--૩૧૩

લાવ્યો આ ડાંગા પચીસ, અંતર લાવીને હું રીશ,
ખ્યાલા રકાળી છે વીસ, રોજ ઉકાળીને પીશ-૩૧૪

લાવ્યો બિસ્કુટ હજાર, ઉપર તાંબુડા બિહાર,
નહિ ચમચાનો પાર, મળશુ દીલદાર ચાર-૩૧૫

લાવ્યો કેપ હેટ ભારી તું તો સાંભળને નારી,
વળી અત્તરનો બહાર, ભર્યો ડબ્બો છે ચીકાર-૩૧૬

લાવ્યો કાંસકા નવીન, એ તો ચાલે ઘણા દીન,
શીશી કંકુની તો બાર, કંઠ ટીલડી છીનાળ-૩૧૭

લાવ્યો નેકટાઇ અપાર સાથે પીન દસ બાર
વળી કોલર અપાર, કાઢ્યો જનમારાનો કાળ-૩૧૮

લાવ્યો કોટ દશવીસ, કાઢી જાકીટની રૈસ
લાવ્યો ઘણાય ખમીશ, પહેરી સાહેબ બનીશ-૩૧૯

લાવ્યો પાટલુન ત્રીશ કમરપટા તો પચીશ
વળી બુટ લાવ્યો બાર, તે તો ચાલે ઘણો કાળ-૩૨૦

રટીક છતરી અપાર, દેવા ભેટ તેની વાર
સીગારેટને ચીરૂટ ભર્યો બાંડલ છે કુટ-૩૨૧

વાઈન વીસ્કીનો શોખ તેથી રાખ્યો તેનો સ્ટોક
 ખની ખજારે ફરીશ શાહુજદો હું ઠરીશ-૩૧૨
 લાવ્યો એવું હું તો નાર, બધું હજી છે તૈયાર
 તારે જોઈએ તે તો માગ મને માફી તું તો આપ-૩૧૩
 મને છોડું જો તું આજ, હોય ફૂગની તું લાજ
 વળી લાગુ તુજ પાય હાય માફું શું થાય-૩૧૪
 સુણી પતીની વાણી સતી ઘણું ગભરાણી
 બોલી નાથ વાત જાણી. આંખે લાવી પુર પાણી-૩૧૫
 ભલે નાથ બધું લાવ્યા દીન કેટલાયે આવ્યા
 નથી એકે ચીજ ખપની, હું નામ તમ જપતી-૩૧૬
 ભલે નાથ નવ લાવ્યા, પણ સાફું થયું આવ્યા
 હું તમ દર્શન ખ્યાસી તે મળી ચીજ ખાસી-૩૧૭
 હું દુઃખ મારાં ભુલી વળી જીંદગી અમુલી
 આવી નાથ મળ્યા આજે તેથી સારાં વાનાં થાશે-૩૧૮
 રમો નાથ આજ રજે તમ ખ્યારીના સંગે
 એલાય ઝાળ તનની કે શાન્તિ થાય મનની-૩૧૯
 નવ વાર કરો નાથ ઝટ ઝાલો મારો હાથ
 પ્રીતે ભરીને બાથ કરો મીઠી મીઠી વાત-૩૨૦

અંગે પાણી વહ્યુ જાય દીલે કંઈ કંઈ થાય
તપે કામથી આ કાય, નાથ દુઃખે ન રહેવાય-૩૩૧

બોલ્યો પતિ ત્યાં તો વાણ સાંભળ નારી સુજાણ
તું તો આમ શું કરે છે દીલ માફ તો બળે છે-૩૩૨

મને છેતરીને આમ તમે ફસાવ્યો શું કામ
ઉડી ગયા છે હોંસ, મુખે માફ આતો ઠોંસ-૩૩૩

તમે માગો છો જે મુખ, હુંથી અપાય ન મુખ
હું તો અજ્ઞાની છું બાળ ઘણી મોટી તું છે નાર-૩૩૪

ભણ્યો ગુજરાતી હું સાત કર્યો અંગ્રેજી અભ્યાસ
ભણ્યો પુરો ઇતિહાસ, કરી કોલેજોમાં વાસ-૩૩૫

પણ કરે આ તું ઠાઠ તેનો ભણ્યો નહી પાઠ
તેથી આવડે ન કાંઈ મીથ્યા રોકી રહી આંહી-૩૩૬

મારા મેતાજી તો પુરા હતા શ્રીમાન અધુરા
મારી માડી અનુભવી પણ વાત આ છે નવી-૩૩૭

વાત આવી નથી સુણી મને મારે અમથી દુણી
થઈ ગાંડી કે ગમાર કહું હું તો વારમવાર-૩૩૮

તાફં બોલવું જે થતું તે તો મને નથી ગમતુ
કરે હાથ લાંબા દુકા તે ગમે ના સમુજગા-૩૩૯

(૪૪)

હવે છેલ્લું હું સુણાવું, કદી અહિં નહિં આવું
મને આવડે ન કાંઈ, તેથી લાગુ તારે પાય-૩૪૦

હું લે હવે જઈ છું, હું કરગરીને કહું છું
કરી એમ જ્યાં તે ઉઠે, લાગે સતી ત્યાં તો પુંઠે-૩૪૧

નાથ ઉઠો છો શું આમ, જરા કરો આરામ
બધું શીખવાડુ હું કામ, છોડો હવે જવાનું નામ-૩૪૨

હું પઢાવું પ્રેમ પાઠો, શીખો જુજવાજે ઘાટો
જેથી રાતે રંગ માણો, બધી પ્રીત રીત જાણો-૩૪૩

જાણી સતીનો વિચાર, હવે ફરે ન લગાર
શોધ્યો પતિએ ઉપાય, હાય હવે તે શું થાય-૪૪૪

સાંભળનારી ચતુરસુજાણ, મારે બધાનું છે એંધાણ
ઠરૂં વ્રત ખટમાસે, ત્યારે તો બધુ થાશે-૩૪૫

મને રોકીને આપ, ના બહારીશ તું પાપ
પુન્ય થાશે અમાપ, માટે જવા દે તું બાપ-૩૪૬

ખોટી સુણી તે તર્ત, ઘણા દીન કર્યાં વૃત
હવે ત્યાગો સ્વામી આજ, દીન દાસીની આ કાજ-૩૪૭

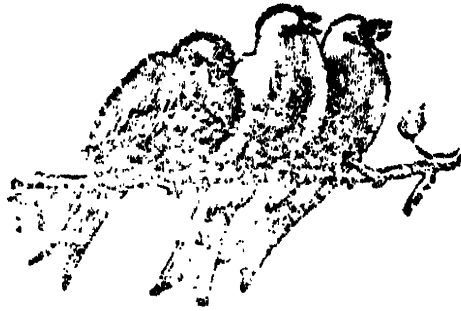
નથી પુન્ય પાપ જેવું, શીદ હાથ આવ્યું ખોવું
પછી ભવ બધા રોવું, એ મારે નથી જોવું-૩૪૮

(૪૫)

એવું સુણી પતિ ભાગે, પાછળ સતિ દોડી લાગે
ભરી નાથ બાથ વળગી ન કેમે થાય અળગી-૩૪૯

પીયુ નાખીયા પલંગે, વસ્ત્ર ખેંચી લીધા અગે
રહ્યું અધુરું જે અહિથી, ફરી કહીશું તે તહીથી-૩૫૦

વહે વાણી કઠકાલકર મનજ રે વાંચી તર
ગતિ સતિની શી થાશે, હવે પછી તે વંચાશે-૩૫૧

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતિ

ભાગ ૭-૮

રાગ-ખારમાસી

પીયુ કરગરી પડ્યો છે સુતાં ખાટમાં રડ્યો છે
 નવ ઇલાજ જડ્યો છે વિધિ લેખ તો નડ્યો છે-૩૫૨
 ગઇ રજની એ ચાલી ના કંથે કહ્યું બહાલી
 કર્યો શ્રમ અતિસે ખાલી કંથે ખાંચ ન ઝાલી-૩૫૩
 કર્યો શ્રમ અતિસે અંતે તે જાણ્યું રાત જાતે
 પડ્યો તરત પીયુ પંથે નીર્માલ્ય નાથ અંતે-૩૫૪
 હાથે હવે શું કરવું મુઝાઈ મારે મરવું
 આ દુઃખ દીલ ધરવું ભવ પાર ક્યાં ઉતરવું-૩૫૫
 છે નાથ વ્યંઢળ જેવા ના પામું કાંઈ સેવા
 નીમ્યા છે દુઃખ દેવા શી આશે કરૂ સેવા-૩૫૬
 પતિ ખાળ સાથ હરખે પરણીતી સોળ વરસે
 જાણ્યું તું કાંઈ વરસે કે દીન કામ સરશે-૩૫૭
 પણ આશ એજ ઉડી ગઇ સોપારી વચ્ચે સુડી
 હું કુટાઈ રાંડ ભુંડી થઇ રેવું પડશે લુંડી-૩૫૮

(૪૭)

જીવાની મારી જાતી મુઝાય મારી છાતી,
હું રાંડી હોત આથી, તો હુઝાય આ સમાતી-૩૫૯
પતિ વીસ વર્ષ પુરા ન માહરાં અધુરાં,
ના ઘર હજીય માંડયું, સંસાર સુખ છાંડયું-૩૬૦
મુજ જેવડી જે સખીઓ, પરણીતી સાથ બધીઓ,
પણી સાસરી એ સાથે, ગર્ભતી નાથ પાસે-૩૬૧
તે માંડી ઘર બેઠી, વ્યવહાર માંહી પેઠી,
રમે બાળ તેની ગોઢે, જીલાવે ગીત ગાતે-૩૬૨
પતિ મુજ પાસ પ્રેમે, લુટી મઝા તે રેને,
પતિ પ્રેમ પુર જેને, ન દુઃખ કાંઈ તેને-૩૬૩
રે હાય સુખ માફ, તે સાથે જો સરખાવું,
જમીન આલને જે છેદું, તેવું છે સુખ છેદું-૩૬૪
હું થઈતી પ્રેમથેત્રી, આ જીંદગીમાં પેલી,
પતિ પારણે ત્યાં જીવે, ગયો પ્રેમ એ અમુલે-૩૬૫
પતિ વિચર્યા વિદેશે, ગયા તે બાળે વેશે,
હું રહી ઓશીઆળી, રહીતી આશ ધારી-૩૬૬
મુજ પતિ જ્યારે આવે, તવ સુખ પાછું લાવે,
હતિ ધ.રણા એ મોટી, પડી સહુ તે ખોટી-૩૬૭
કર્તા-સંભારી દુઃખ જીનાં, આંસુ આવીઆં છે ઉનાં,
રડે સતી તો છાની, જોઈને કંથની નાદાની-૩૬૮

સતી ધરાઈ રોઈ, ના છાની રાજે કોઈ,
 પીયુ પાસમાં સુતો છે, રહ્યો એકી ટશે જોઈ-૩૬૯
 સતી રડતાં નિહાળી, દુઃખ તેનું દીલ ભારી,
 રહ્યો આંસુ નવ ખાળી, રહી આંસુધારા ચાલી-૩૭૦
 સતિ-સતિ શાંત થઈ પુછે છે, પતિ આપને આશું છે,
 શા કારણે રડો છો, શા કારણે બળો છો-૩૭૧
 હું અભાગી પુરી, તમે તે શીર ઝુરી,
 કાતીલ બનીને છુરી, આજે થઈ હું શુળી-૩૭૨
 હું નાથ માફ માગી, રહી છું જીવો જાગી,
 હું નાર નીરભાગી, ના આમ દોને ત્યાગી-૩૭૩
 માતાજી તમ જાણે, રૂદન થતાં આ ટાણે,
 ફજેતી મારી થાયે, ઇજત બધીએ જાણે-૩૭૪
 માટે રહોને છાના, જો હો પતિજ દાના,
 કારણ બતાવો આના, રડો છો આમ શાના-૩૭૫
 પતિ-પતિ રહીને જોડ્યા, પટ અંતરથી જોડ્યા,
 એ સુણ સતિ તું નારી, ના હોય ભુલ તારી-૩૭૬
 મુજ સાથ રનેહે પરણી, શી વાત કહું વરણી,
 હતી મુજ ઉમર નાની, હતી છેક તો નાદાની-૩૭૭
 એ કાળ માંહી તુને, ના સુખ કાંઈ દીધું,
 રમી બાળના સંગાથે, યોવન અકાજ દીધું-૩૭૮

(૪૯)

માતા પીતાએ તેવે વખત વીચારી લીધું
સમજ્યા વિના એ સીધું જવા વિદેશ કીધું-૩૭૬
ત્યાં દેહ મારી સુધરે માતાપીતા એ ધારે
થયું ઉલટું ત્યાં મારે બધા પુરા વિચારે-૩૮૦
ગયો વિદેશ પહોંચો જોઈ થયો હું ઘેરો
હુતો પાસ પૈસો પુરો મુજ તાતે દીધેલો-૩૮૧
ખરચો ઘણોય શોખે બધો વગર મોખે
ચઢ્યો વ્યસને હું પુરો ન રહ્યો હું અધુરો-૩૮૨
થયો હું ચાનો રસીઓ હોટલ માંહી ધસીઓ
થયો શોખ શીગારેટે ના રાખતો હું છોટે-૩૮૩
લોજ વીશીએ ભમીને રોજ કેરૂ જમીને
મુજ હોજરી આ પુલી ગયો શોખમાં હું ડુલી-૩૮૪
થયો વીસ્કીનો શોખી બધો આધાર નાખી
ખન્યો ઘેનમાં હું ઘેરો ફીકો પડ્યો છે ચહેરો-૩૮૫
છતાંય ટાપ ટીપે રહે તો કાંઈ ખીકે
થઈતી ઉંમર મારી આવીતી સમજણ સારી-૩૮૬
મીત્રો તણી મીંગિંગે ચર્ચાય વાત રંગે
વિષય તણી તો વાતો કરી વિતાય રાતો-૩૮૭
દોરાયું લક્ષ તેમાં માનીને સુખ એમાં
વીતાવું દીન તેમાં લલનાની પુરી લહેમાં-૩૮૮

(૫૦)

મીત્રોએ દુઃખ જાણી લીધો મુને તાણી
વેશ્યા ગૃહો ખતાવી મને દીધો લોભાવી-૩૮૬
હું રોજ ત્યાં જાતો વિલાશે થાતો તાતો
સુણી મધુરી વાતો હું રોજ ત્યાં ઘવાતો-૩૮૭
કંઈ કાળ એમ કાઢ્યો અતિસે મોજ માણી
જીવન થતું એ જાણી પછીથી ધુળ ધાણી-૩૮૮
ઉંમર હજીય કાચી કરી ગમારી સાચી
નિસ્તેજ મુખ માફ થયું છે રોગે કાળું-૩૮૯
દીકાશ દેહ મારે ન શક્તિ રહી લગારે
અંગ વ્યાધિથી ખવાયું અન ના જરા ખવાયું-૩૯૦
ચાખે વ્યસન પડી આ આ દેહ સાથે જડીયાં
ભવસુખ બધાં ટળીયાં કમભાગ્ય મારાં ઘડીયાં-૩૯૧
કંટાળ્યો દુઃખ જેથી હું આજ્યો અહિ તેથી
અહિયાં થઈ ફેળેતી તજ આશ તું હવેથી-૩૯૨
તું આશ જેની રાખે તે મુખ તું ન ચાખે
નિરમાલ્ય દેહ મારી એ કહું સતી વિચારી-૩૯૩
હું ધારી ખેઠો એવું હવે નહિ હું જીવું
હું ક્ષય થકી પીડાઉં તો શક્તિ ક્યાંથી લાવું-૩૯૪
જીવણ સહુણી તારૂં કરી મુકયું અકારૂં
મેં ખેલ્યું નર્ક ખાઈ દુઃખી જીવન તારૂં-૩૯૫

રે હાથ દુઃખ તારૂં જોઈને દીલ મારૂં
 રડી રહ્યું છે આજે સહુણી તુજ કાજે-૩૯૬
 કર્તા-પતિનું દુઃખ જાણી સતી મુજાણી શાણી
 વીચારી વહી વાણી પતિની વાત જાણી-૪૦૦
 સતી-એ નાથ મારા ખ્યારા કાલે થશેજી સારા
 દીન આવશે ઉજળા તજો ઉચાટ ખ્યારા-૪૦૧
 દાસી તમારી હું તો હાજર હજુર છું તો
 ન દુઃખ હવેથી આપુ ન નાથજી સંતાપુ-૪૦૨
 પોઠાને પીયુ મારા જી થાવાને સુખારા
 આ વાયુ ઢાળે દારા કોકીલ કંથ મારા-૪૦૩
 કર્તા-પતીને ઉંઘ આવી સતી વીચાર લાવી
 સતી-સતી વીચાર ઉર લાવી દશા અરે શી આવી-૪૦૪
 પતી વ્યસન પુરાં એકે નહી અધુરાં
 આ તેથી વંઠ્યાં મુળાં કરમાયાં ફૂલ કુળાં-૪૦૫
 અરે ખરીજ ખીડી વળી તે નર્ક સીડી
 તે બંધને દે ભીડી હરામ એવી ખીડી-૪૦૬
 ખીડી દીવાના પીતા ન પાપથી એ ખીતા
 ચઢાવે ચીત આજે નખોદ કંઈક વાળે-૪૦૭ ૪૦૭
 લાખોની લાખ ચાટે ખીડી પીવાને માટે
 ભટકાય હાટ હાટે ખીડી પીવાને માટે-૪૦૮

(૫૨)

ગંધાય શ્વાસ એવો સંડાસ દ્વાર જેવો
વળી કાળજી જલાવે ખરે ક્ષયથી પીડાવે-૪૦૯
અંતે મોત ખીડી આણે સમજી તે જોધ જાણે
મીથ્યા મુરખ તાણે ખીડીથી મોજ માણે-૪૧૦
ખળ્યો આ તણાય ચરકો મુખેથી લાગે મરકો
જીવન ખુવાર થાતું એવી અભાગી આ તું ૪૧૧
લોહી માંસને તું ખાળી ખનાવે દેહ કાળી
ખાહેર ઉકાળે જેવી અંદર જલાવે તેવી-૪૧૨
ઘણા પીઆક તારા તણી રડે છે દારા
નરો વ્યંઠળ જેવા કરે છે તુજ સેવા-૪૧૩
ઘણા પીઆક તારા થઈ વાંઝીયા રૂપાળા
ફકકડ ફરે તે સારા હરદમ તને પીનારા-૪૧૪
ઘણા પીઆક તારા ગયા તજી સંસારા
ઉગતી જીવાની આલ્યા એ નર્ક પંથ આલ્યા-૪૧૫
માટે તજે જે આને ભવ તરે એ ખડાને
નહી તો નખોદ કાઢે જોજો તે ઘોળે દહાડે-૪૧૬
દારૂ દિવાના પીતા નહીં ધર્મથી એ ખીતા
સોગંદ જુઠા એ ખાતા ઉપાડતા એ ગીતા-૪૧૭
વીપરીત બુદ્ધિ થાતા દારૂની સેવનાથી
થતો નર્કનો એ સાથી દારૂની સેવનાથી-૪૧૮

દાડથી ફાગ જોલે, નરક દ્વાર જોલે
 ગણાય શ્વાન તોલે, લોકો ભુંડાઈ જોલે-૪૧૬
 ઈજત કાંકરા એ થાતા, ગાંઠેથી ગર્થ જાતાં
 અંતે ખરાબ થાતા, દેહ દર્દમાં પીડાતાં-૪૨૦
 બધાં વ્યસન એવાં, સમજીએ છોડી દેવાં
 આ દુઃખ મારે આવ્યું, એ વ્યસને સજીવ્યું-૪૨૧
 ધીક્કાર દાડ ખીડી, ધીક્કાર આ તું ભુંડી
 ધીક્કાર પેદા કરતાં, ધીક્કાર સેવનારા-૪૨૨
 અબજાની આશ તુટે, એ પાપ તમ પુટે
 સૌભાગ્ય માડ લુટે, એ પાપ તમ પુટે-૪૨૩
 ધીક્કાર એમ દેતી. ફીટકાર મુખ કહેતી
 સતી ગઈ છે ઉઘી, મુખેથી શ્રાપ દેતી-૪૨૪
 અધુરી રાત વીતી, સાસુએ બાંગ દીધી
 સાસુ-હજીએ રાંડ ઉઘે, ના કામ કંઈ સુઝે-૪૨૫
 કર્તા-ઝખડીને સતી જાગી, સાસુની બીક લાગી
 નીસાસા નાંખી ઉઠી, કામે જઈને લાગી-૪૨૬
 સતીને સાસુ કહેતી, મુખેથી ગાળ દેતી
 હવે નથી હલેતી, કરોને કામ તેથી-૪૨૭
 તું ખાઈ રાંડ ફાટી, દેખાય રાંડ ઘાટી
 છે પુત્ર મુજ નાનો, વેશ્યા તમેય માનો-૪૨૮

તું આંખ કાળ જેવી સાક્ષાત કાળી દેવી
 તે જોઈ પુત્ર ખેલતો, નથીય ખાતો પીતો-૪૨૯
 રાંડ વંતરી તું પુરી, બધાય કરમે સુરી
 મુજ છોકરાને સુળી, સમી તું રાંડ ખુરી-૪૩૦
 માટે નીચુંજ ન્યાળી, તું ચાલજે હુલારી
 નહી તો દશા તારી, ખુરી થવાની ભારી-૪૩૧
 કર્તા-સતીને એમ સારે, નીત સાંજ ને સવારે
 કહેતી ઘેર ને બારે, વહે તે સાથ ગાળે-૪૩૨
 સતી આંસુડાં નિગાળે, ચઢે તે કેણુ વારે
 સામે શબ્દ જો ઉચારે, તો માર કંઈક મારે-૪૩૩
 સતીના એમ જાતા, દીનો બધાય દુઃખના
 કંકાસના પ્રતાપે, ઉડ્યા ઉલાસ મુખના:-૪૩૪
 સાસુના આમ તાપે, સતી તો રોજ ત્રાસે
 વળી થતી નીરાશે, પતીની જાય પાસે-૪૩૫
 સસરોય દુઃખ દે છે, મુખેથી ગાળ દે છે
 ગધેડી ઘોડી કે છે, હમેશ ત્રાસ દે છે-૪૩૬
 ના એકે ઠામ ઠરવા, સતીને સાસરીમાં
 હજુ ન હામ હારે, વિશ્વાસ છે હરીમાં-૪૩૭
 કરતાજ લોક ચેષ્ટા, સતી જ્યાં બહારે જામે
 પ્રટકેલ ટોળી માંહે, સતીની વાત થાંગે-૪૩૮

છીનાગ ધારી તેને લાંપટ પુરૂષ કરતા
 છગવા સતીને છગથી વિચાર કાંઈ કરતા-૪૩૬
 જોખમ ભરેલી રીતે સતી રહેતી ખીતે
 ખળવાન શત્રુ ઘરમાં અખળા એ ત્યાં શું જીતે-૪૪૦
 અહિંયાં પતીની સ્થિતી ગંભીર ઘણીય થાતી
 શક્તિ હવેય જાતી અશક્તિ ઉભરાતી-૪૪૧
 લાલી ગુલાબી મુખની પ્રતિદીને જ ઉડતી
 અશક્તિ અંગે આવી ક.ન્તિ જ ફીકી પડતી-૪૪૨
 સતિનો સાસુ સસરો ચિંતા કરે છે સુતની
 કરાવે દોરી ધાગા ઠરાવે બાધા ભુતની-૪૪૩
 એકે ન ટેકી લાગે ન દૂઃખ એથી ભાગે
 ઉલટુ વધારે લાગે ના દૂઃખ એથી ભાગે-૪૪૪
 બોલાવ્યા જોશી જતીઓ બતાવી ગૃહ દશાઓ
 જોશી બતાવે એવું ગૃહ જાપને જપાવો-૪૪૫
 જોશી જપે છે જાપો જેથી કપાય પાપો
 ભુવા ઘણાય ધુણે હમેશાં બેસી ખુણે-૪૪૬
 આવી અનેક રીતે ખરચ્યું ઘણુંય નાણું
 ના પુત્ર સાંભળે થાયે ના સુધર્યું એ ટાણું-૪૪૭
 વૈદ્યો બોલાવ્યા ઝાઝા આવ્યા પરગામ કેરા
 બતાવી નાડી સુતની જમાવ્યા વૈદે ડેરા-૪૪૮

માત્રા વિવિધ જાતી એ દર્દમાં અપાતી
 છે લોહુ બંગ કેરી અખરખ તામ્ર કેરી-૪૪૬
 સાકર શીરા તે ઉપર કઢાવેલ દૂધ પાચે
 ન ટેકી તોય લાગે સાજો ન પુત્ર થાયે-૪૫૦
 પછી ડાકટરો બોલાવ્યા એમ. બી. એસ. થયેલા
 એલેમ એન્ડ એસે જે પાસ થયેલા-૪૫૧
 છે શીર હેટ શોભે ચસ્માં નયને ચોપે
 ચોળખાય સાથી પેલા વળી કેશ ફેન્સી ચોળે-૪૫૨
 ભરી ડોઝ વીસ્કી પાચે વાઈન દેશી ઝાઝો
 દવા વિદેશી બીજી લયેઈ બાટલો મઝાનો-૪૫૩
 પણ તે પીવાડી થાક્યા ના ફેર કાંઈ લાગ્યો
 સતી તણાય દુઃખનો દીવસ આવી લાગ્યો-૪૫૪
 એકે ન ટેક લાગી સાસુ કે સસરાની
 સતીને માથે ધારી ચઢાવ્યું આળ જાણી-૪૫૫
 સાસુ કહે સતીને એ રાંડ પ્રાટી હાવે
 તું ડાકણી છે પુરી તુજ ગુણ એ કહાવે-૪૫૬
 મુજ પુત્ર બાળો ભોળો લઈ ખખ્ખર તેં બાધો
 વૃથા અમારો આજે મનખોય કીધો બધો-૪૫૭
 જો પુત્ર મારો મરશે તો તારે મળવું પડશે
 એ જાણજે તું સાચું તું મોત મેંજ વાંચું-૪૫૮

કર્તા-સતી સાંભળી રડે છે વીધી લેખથી નડે છે
 ઉત્તર કાંઈ ના જડે છે ખુણે બેસીને રડે છે-૪૫૯
 સતીના દીન જાતા કઢાપા રોજ થાતા
 ન આપતું કો સાતા વઢે છે શબ્દ તાતા-૪૬૦
 એક દીન સાધુ આવ્યો ભીક્ષાનદેહી કરતો
 સતી પતીને જોઈને ઉચાટ દીલ ધરતો-૪૬૧
 શોકે છવાયું મુખડું સતી પતીના દુઃખથી
 નીરખે જોનાર એવું કીધું છે મુખ દુઃખથી-૪૬૨
 સસરો-પુછે સતીનો સસરો મહારાજ કેમ લાગ્યું
 વિલાયું મુખ શાથી શું દુઃખ આંહી જાગ્યું-૪૬૩
 ખાવો-ખાવો ઉઠ્યો ત્યાં ખોલી વળી તે દીલ ખોલી
 શું શેઠજી જીવો છો તમ પુત્ર ખાય ફેલી-૪૬૪
 તમ પુત્રને કો ડકણ વળગી છે શેઠ ભારે
 તેથી જ મૃત્યુ આનું હું દેખતો અત્યારે-૪૬૫
 શેઠ-તવ શેઠજી ખોલ્યા એ ખાપુજ એ સાચુ
 મુજ પુત્ર રોજે ગળતો તમામ કહેવું સાચું-૪૬૬
 મહારાજ કોણ એવી વળગી છે જીવ લેવા
 માલુમ નથી એ પરતું બતાવો સાધુ દેવા-૪૬૭
 ખાવો-ઓ શેઠ સુણ કહું છું ખાધાય તેની દઈ છું
 તમ ઘર તણી કો નારી તેણે કરેલું ધારી-૪૬૮

ના નામ તેનું આપું પણ કષ્ટ એજ કાપું
 જે હોય વિચાર કહેજે નિશ્ચીત થઇને રહેજે-૪૬૯
 શેઠ-સુણીને શેઠ ત્યાં તો મહારાજ પાય પડીયા
 મહારાજ આજ મારા નસીબે આવી ચઢીયા-૪૭૦
 એ બાપજી દયાથી મુજ પુત્રને જીવાડો
 અતિ ઉપકાર થાશે બદલો વાળીશ સારો-૪૭૧
 બાવો-બાવો વધો ત્યાં વાણી એ શેઠ જીવો જાણી
 રહેઠાણુ મારું પાદર એક વડની એધાણી-૪૭૨
 તમ પુત્રની વધુને સંધ્યા સમે વિચારી
 એકલી અળોલ લેજે તે પાસ આવે મારી-૪૭૩
 હું મંત્રી જગ આપું તમ પુત્ર કષ્ટ કાપું
 સંભાળી લાવે તેને એળો પડે ન જેને-૪૭૪
 નહિ તો નકામું થાશે તમ પુત્ર જીવ જાશે
 માટે સમજાવી વધુને લેજે એ સાચું કહુંને-૪૭૫
 ના વહેમ કોઇ રાખો નહિ તો બધુંય બગડે
 હીન આઠ પાવું પડશે તો દર્દ પાછું પડશે-૪૭૬
 શેઠ-સુણીને શેઠ બોલ્યા મહારાજ એજ રહેલું
 મુજ પુત્ર સાંભળે થાશે તો આવશે એ પહેલું-૪૭૭
 શીરપાવ સારો દઈશું મહારાજ પુત્ર ઉઠે
 સુધરી એ જાય બાજી કદાપી દર્ધવ ત્રુટે-૪૭૮

બાવો-સુણીને બાવો બોલ્યો, શેઠ શું એ બોલ્યો
 શીરપાવ દેઢ સારો, શું ભાર મુજ તોલ્યો-૪૭૬
 સાધુ કદાપી મરતાં, પૈસા ગૃહે ન કરમાં
 દુઃખો વેઠે એ વનમાં, કદી રહે ન ઘરમાં-૪૮૦
 છે બેન માતા જેવી, સ્ત્રી જાત આખા જગની
 મરતાંય યોગી મનમાં, વાતો કરે ન ભગની-૪૮૧
 માટે ન શેઠ મારે, પૈસો ન એક જોઈએ
 પરમાર્થ કામ મારે, કરવું બતાવ્યું કોઈએ-૪૮૨
 કર્તા-તે કહીને એવું ચાલ્યા, બાવોજી ભાર મુકી
 સતીનાં સાસુ સસરો, ગયાં છે ભાન ચુકી-૪૮૩
 સસરો-સતી બોલાવી પાસે, કહ્યું તહાં ખુલાશે
 કહોને સાચુ ગોરી, તમેથી ત્યાં જવાશે-૪૮૪
 સાધુ છે સત્વ ગુણી, ન આવે આંચ ઉની
 પતિ તમારે જીવે ન કરશે ઉની પુની-૪૮૫
 સતી-સતીએ વાત સુણી, શોકે ભરાઈ ત્યારે
 રે હાય કેમ કરવું, વગર મહોતે મરવું-૪૮૬
 સંધ્યા સમય જાવું, એકાંત વેળા ત્યાંહી
 અળખા એકલી હું છું, ન બેલી મુજ ત્યાંહી-૪૮૭
 માટે એ સાસુ સસરા, સંગાય કોઈ હોશે
 તો જઈશ સાધુ પાસે પતિ જીવ્યાની આશે-૪૮૮

(૬૦)

સાસુ-સાસુ વહી સપાટે, ઓ રાંડ આ શું બોલે
પડશે જવુંજ તારે, નાહક નકામું બોલે-૪૮૯
ત્યાં જાય જીવ તારો, પરવા ન તેની ધારી
ચાહે તે ભોગે ત્યાંથી, જળની લઈ આવ ઝારી-૪૯૦
સતી-સતિએ વિચાર્યું મનમાં, હું ના કહીશ આંહિ
મુને તો માર મારે, પડશે જવુંજ ત્યાંહી-૪૯૧
દીનેશ ઇશ મારો, કરજે બચાવ સારો
કરજે શીયળ રક્ષા, લેજે તું પ્રાણ મારો-૪૯૨
અનાથ હાથ જોડી, ઓ નાથ તુને કહે છે
શીયળ ન બ્રહ્મ કરજે, તદાપી પ્રાણ હરજે-૪૯૩
પતિ થવાને સાજા, લીધી છે આજ બાધા
તે ઇશ પાર પાડે, સંકટ પડેલાં આડે-૪૯૪
કર્તા-કરતી વિલાપ આવા, તૈયાર થાતી જવા
સંધ્યા પડી છે જપારે, વસ્ત્રો સજ્યા છે ત્યારે-૪૯૫
આંખેથી આંસુ ધારા, વરશી રહી ચોધારે
તીમીર ઘોર જામ્યું, તવ નીકળી તે બહારે-૪૯૬
ધુંધટ ઘણેરો તાણી, મનમાં ધરી એધાણી
તરકટ બધુંએ જાણી, ખીકે વહે ને વાણી-૪૯૭
પ્રીય વાંચકો ઓ મારા, પીડાય ત્યાં શી દારા
કહાણીકર કહે તો અવર ભાગ માંહિ છે તો-૪૯૮

(૬૧)

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતી

ભાગ ૯-૧૦

રાગ-ખારમાસી.

સતી ગઈ છે ત્યાં તો, છે પર્ણકુટી જ્યાં તો
ત્યાં શીવ દેડ દહેડ, શોભા આપતું અનેડ-૪૯૯
સરીતા વહેતી સારી, દેખી મુઝાય નારી
અબગાનું અંગ તેનું; ડરે છે દીલ જેનું-૫૦૦
રાત્રી અતીશે કાળી, દેખી મુઝાય નારી
નિર્જન બધુંય ભાસે, તેથી એ નારી ત્રાસે-૫૦૧
ખોડે શિઆળ વનમાં, સતી ડરે છે તનમાં
તથાપી જવા તેણે, હીંમત ધરી છે મનમાં-૫૦૨
સરિતા વહેતી ખળખળ, કરતી ઉચ્ચાર પળપળ
ઉપજાવે ત્રાસ ભારી, સંહે શી રીતે નારી-૫૦૩
વેગેથી વાયુ વાતો. સતીનો જીવ જાતો
પડધા અનેક પડતા, અતી સતીને નડતા-૫૦૪

(૧૨)

ચોધાર નયને રડતી, વળી આખડતી પડતી
દુઃખેથી પાય ધરતી, ઉચ્ચાર કાંઈ કરતી-૫૦૫
અરેરે દેવ આ શું, કરી ખુરી દશા શું
અળખાની જાત ધારી, હિમત ચલાવી સારી-૫૦૬
કોમળ કુસુમ માથે, ગીરી ચઢાવ્યા સાતે
પ્રભુ હજાર વાતે, અરે શું ન્યાય આતે-૫૦૭
ધાર્યું તું દુઃખ દેવા, ઉગારી શું લેવા
ઓ દેવ આજ માફ, ખોવાયુ માન સાફ-૫૦૮
આ દુઃખથી ઉગારી, હ્યો સ્વર્ગમાં સ્વીકારી
દઈ ધ્યાન પ્રભુ ધારી, એ અર્જ સુણી મારી-૫૦૯
કરીશ આત્મહત્યા, ના અર્જ આ સુણાશે
નકકી એ દેવ તમને, એ સર્વે પાપ થાશે-૫૧૦
સંકલ્પ આમ કરતી, ધીરેથી કાપે ધરતી
આવી મઢીની પાસે, અનેરી આજ આશે-૫૧૧
પતિ નીરાગી થાશે, તવ કપ્પ દુર જાશે
સહન કરેલું દુખડુ, સફળ તો ત્યારે થાશે-૫૧૨
સુંદર નદીને તીરે, યોગીરાજની મઢી છે
પુરાણું શીવ દહેફ, શોભા કરે અનેફ-૫૧૩
મહુલી એક ત્યાંહી, યોગી ખીરાજ્યા માંહી
ધીમે પ્રકાશ બગતો, ના કર્યું સાદ પડતો-૫૧૪

સાતા વળી સતીને, એ જોઈને જતીને
 દવા ત્વરાથી લઈને, જઈ પહોંચીશ હું પતીને-૫૧૫
 અહિં યોગી બેઠા જપતા, સતીના જપ જપતાં
 નિહાળી રાહ નયનો, ક્યાં છે રાતાં રાતાં-૫૧૬
 યોગીને મન આશા, વિચાર સુઝે ખાસ્સા
 અહિંઆં એ નારી આવે, અતીશે સ્નેહ ભાવે-૫૧૭
 અહિં ન કોઈ એનું, ઉપરાશું લેય એવું
 કહેતાં કબુલ થાશે, ભવ દુઃખ મારું જાશે-૫૧૮
 વિચાર એવા કરતા, સતીનું ધ્યાન ધરતા
 ઉઠીને જોતા વળતાં, આવીને પાછા ઠરતા-૫૧૯
 પગરવ સુ.યો એવે, યોગીજી કાંન દેવે
 ઉઠીને સમા ધાયા, ભરી ભભુત કાયા-૫૨૦
 સતી છુપાતી આવે, યોગીજી જોતા ભાવે
 અતિસે દુર્ષ લાવે, સફળ દાવ હાવે-૫૨૧
 સતિ નીકટ આવી, અતિશે ખીક લાવી,
 યોગીની દેહ આજે, ક્રતાંગ કાળ લાગી-૫૨૨
 પાચે પડી તે દુરથી, વાણી વહે ન મુખથી
 હૈયું ભરાઈ આ.વું, રૂદન કરે છે દુઃખથી-૫૨૩
 યોગી વદ્યા ત્યાં મુખથી, નારી શું આમ ડરતી
 તું રાખ હામ હૈયે અહિંયા ન કોથી ડરતી-૫૨૪

ન ખીક વાઘ વરૂની, ન ખીક ચોર કેરી
 આનંદ ભુમી અહીંઆ, અહીંઆ મજા અનેરી-૫૨૫
 સતિ વદી ત્યાં વાણી, પીતાજી આવો પાણી
 જઈને પતિને પાવું ખોટી અહિં ન થાઉં-૫૨૬
 સાસુડી મારી લઢશે, મોડું થયું છે માટે
 સસરાનો ક્રોધ કારી, એ જીવતીય દાટે-૫૨૭
 દયા કરીને બાપુ, આ દીકરીને તારો
 કરો વિદાય વહેલી, ન એક આરો મારો-૫૨૮
 યોગી ભવાં ચઢાવી, વદ્યા તે ક્રોધ વાણી
 અમથા શું ખડાના કાઢે, સતી થઈને શાણી-૫૨૯
 ગાંડું વદે શું આવું, વદે ન મુર્ખ આવું
 જો હોત પાણી પાવું, તો શીઘ્ર તને લાવું-૫૩૦
 જાણી ખુઝીને બાળા, કરીએ ન આમ ચાળા
 આવો સૌભાગ્ય મારા, વદો ન આવું દારા-૫૩૧
 રંગેથી સહી રમીએ, કેલી અનેરી કરીએ
 સફળ સંસાર કરીએ, પડીને પ્રેમ દરીએ-૫૩૨
 યોગીની વાણી સુણી, બધુંય લોહી સુંકયુ
 યોગીની વાણી સુણી, સતીનું દીલ દુખ્યું-૫૩૩
 પગે ભરાયુ પાણી, યોગીની નેમ જાણી
 જીવ્યાની આશ ત્યાગી, રહી ઇશ દાદ માગી-૫૩૪

ધરીને હામ હૈયે; સતી વદી છે સામું
 યોગી પીતાજી જેવા, વદો શુ ગુરુ દેવા-૫૩૫
 હું આવી આજ આંહી, છું મર્ણુ ખીક ત્યાગી
 પતીના સુખ કાળે, આપદ બધીય માગી-૫૩૬
 સતીનો ધર્મ મારો પતિના જીવ માટે
 આ દેહ મુજ અર્પું, પતિના જીવ સાટે-૫૩૭
 લંપટ ન માનો મુજને, હું દીકરી તમારી,
 તમે ગુરુજી જેવા, દો શીખ મુજને સારી.-૫૩૮
 વીચારી જોલ બાળા, અહીંયા ઉપાય તારા,
 ન ચાલશે કદાપી, સતી દઇશ શ્રાપી.-૫૩૯
 બ્રહ્મ જય તારા, પતિ કદાપી આજે,
 ન નાવું ધેવું મારે, જોલાવી મુજ કાળે.-૫૪૦
 યોગી વદો શું આવું, જરા તો ખીક રાખો
 અબળા ફસાવી આવી, ન સ્વાદ સારો ચાખો-૫૪૧
 ન શ્રાપ કાંઈ ચાલે, ન માર કાંઈ સાલે
 અહીંયાં કોઈ ન મારું, પ્રભુ વીના ન ધારું-૫૪૨
 માટે લવારી ત્યાગી, આપો દવા વીરાગી
 માયા બધીય ત્યાગી, જરા જીવોને બાગી-૫૪૩
 યોગી વદયા ત્યાં એવું, સતી બધુંય બાણું
 કળેઠો અનેક વેઠ્યાં, તો આવીયું આ ટાણું-૫૪૪

હું નાતનો છું તારી હતી ઉમેદ ભારી
 ઓળખ મને તું નારી, મુર્તી મધુરી મારી-૫૪૫
 તુને પરણાવી છે જ્યારે, કરી માગણી મેં ત્યારે
 જોઈને મુખ તારૂં, ઘેલુ થયું તું મારૂં-૫૪૬
 પણ તારે તારી જાણી, ઉમર દણેરી મારી
 પઈસો ન પુરો દીઠો, તેથી તું દેહ જાળી-૫૪૭
 તે દીનનો હું ઘેલો, ફરું છું, તુંજ કેડે
 ઉપાયો કંઈક કીધા, મળવાને તુંજ પેરે-૫૪૮
 ન ફાવીઓ હું ક્યાંહી, તો આવીઓ હું આંહી
 જાણ બનાવી આવી, લગાવી સારી ચાવી-૫૪૯
 અહીંઆ તું આજે કબજે, પડી છું નારી મારે
 વિચારી બોલ જાણા કરવું છે કેમ તારે-૫૫૦
 સુણીને આવી વાણી, ભયભીત થઈ છે જાણા
 હવે શું આંહી થાશે, લાગ્યા ક્યાં ભોગ મારા-૫૫૧
 હવે જો હીંમત હારૂં, પાપીનું થાય ધાર્યું
 ભીડીને હામ હાથે, લહું હું શીર સાટે-૫૫૨
 મરવાનું આજ મારે, નિર્માયુ છેજ કીધું
 સતીએ ધારી એવું, વીચારી એજ લીધું-૫૫૩
 પછી વદી તે વાણી, ચોગી વદો શું જાણી
 હસે તમારૂં સાચુ, પરંતુ છેજ કાચુ-૫૫૪

સતી ભલેથી મરશે, કદી ન ખીજો વરસે
 માતા પીતાએ જેવો, પતિ દીધો તે લેવો-૫૫૫
 આપણી એ નીતી, સતી પણુની રીતી
 ન પળતાં એ ખીતી, આવે હુજાર ભીતી-૫૫૬
 દવા ને હોય દોને, બધી મળક છોડી
 ના નહી તો કહોને, હું જાઉં જેથી દોડી-૫૫૭
 યોગી વદ્યા ત્યાં વાણી, દવાબવા ન આંહી
 માનીશ કદાપી નાહી, ધકકેથી લઇશ માંહી-૫૫૮
 હવે સતીએ જાણ્યું, અહીં આમ વાશે વાણું
 પાપી આ લાજ લેશે કલંક શીર દેશે-૫૫૯
 વિચાર આવો કરતી, પાછાં ડગાં એ ભરતી
 અરેરે સિંહ પાસે, શિયાળ જેમ ડરતી-૫૬૦
 ટક્કર મુખેથી ઝીલે, પાછી પડી તે ચીલે
 યોગી ઉભા છે સામા, વદન કરીને વીલે-૫૬૧
 આ નારી જાય આવી, યોગીને ભાસ્યુ જ્યારે
 નયન બન્યાં છે રાતાં, ચઢ્યો છે ક્રોધ ત્યારે-૫૬૨
 અરેરે ભક્ષ આવ્યો છટકી શું જાય આજે
 આ દેહ ખવાર કીધી, અરેરે જેને કાજે-૫૬૩
 તીલક કરે જ્યાં લક્ષ્મી, શું ભાલ ધોવા જાઉં
 ગૃહે પધારે ગંગા, મુહુર્ત જેવા જાઉં-૫૬૪

અભાગી હોય જે તે, અવસર અમુલ્ય ચુકે
 ચાલીને આવી રંભા, તો કોણ એને મુકે ? ૫૬૫
 નિશ્ચય કરીને આવો; બોલ્યા બળેથી બાવો
 દયા જ દીલે લાવો સાંજે સલુણી બાવો-૫૬૬
 ડગલાં કહીને ભરીયાં, સતીને સ્નેહ કરવા
 આવો સલુણી આજે, આવોને દુઃખ હરવા-૫૬૭
 સતીએ બાણ્યું હાવે, પાપી પડ્યો છે પુઠે
 છે હવે કોપ કરીઓ, શું આમ અહીં રૂઠે-૫૬૮
 સતી ત્વરાથી ચાલી, મઠી બહાર આવી
 પાપી પડ્યો ત્યાં પુઠે, અંતરે રોષ લાવી-૫૬૯
 સતીને આલી કમરે બંને ઉપાડી બ્યારે
 વિધુત પડતી તેવે, સતીને લાગ્યું ત્યારે-૫૭૦
 સતીને કોષ ચડીઓ, પાપીના કૃત્ય સામે
 અબળા બની ત્યાં સબળા, કર્યો પ્રહાર સામે-૫૭૧
 કરીને બગ આજી, પાપી કનેથી છુટી
 કુદીને લાત મારી, યોગીની મોત ઘુટી-૫૭૨
 અબળાતાંએ વાગી, યોગીના મર્મ સ્થળમાં
 પોકારતો એ ધરણી યોગી, પડ્યો છે પળમાં-૫૭૩
 પાપીની આ દશાથી, સતીને શોક વાળ્યો
 મરણ અરેરે પામ્યો, આ યોગ ક્યાંથી આવ્યો-૫૭૪

સતી વીચાર કરતી, ઉભી છે ભાન ભુલી
 દુર્ભાગ્ય કેરા યોગે, સતી જવ'નું ભુલી-૫૭૫
 પાપીને કળ વળતાં, ઉઠીને આવ્યો ધાઇ
 રંડા ઉભી તું રહેને, અડીથી કયાં તું જાએ-૫૭૬
 ઝાઝીને બળથી બાળા, પાપી ધરીને દહાળા
 કોધે ઉપાડી બાળા, કરવાને કર્મ કાળાં-૫૭૭
 પાપીના બળ આગળ, સતીનું શુંય ચાલે
 કરી પછાડા થાકી, બની સતી બે હાલે-૫૭૮
 ગર્હ ભાન સતી ભુલી, જીવ્યાની આશ મુકી
 થયો પાપી કુર પુરો, દયા ગર્હ છે સુકી-૫૭૯
 અશક્ત અંગ સતીનું, ધીમેથી લાગ્યું પડવા
 તેવે તો પાપી ત્યાં તો, લાગ્યો છે ઘાટ ઘડવા-૫૮૦
 સતીની લાજ જાતાં, ન સાંભળી કે જોઇ
 વળી રામ રાખે જેને, ન ચાખતું છે કોઇ-૫૮૧
 સતીને દુઃખ પડવા, નીમ્યું છે જગત તાતે
 કુલટાને સુખ દેવા, પ્રભુ મથે છે સાથે-૫૮૨
 સતીના દુઃખ અંતે. સ્વર્ગીય સુખ મળતું
 કુલટાનાં સુખ અંતે, અતીવ દુઃખ મળતું-૫૮૩
 અહિંયાં સતીની આવી, સ્થિતી દુઃખે ડુબેલી
 અહિંયાં ન કોઇ તેનું, અરેરે હાય ? બેલી-૫૮૪

વેળા આણીની આવી, સતીએ ચીસ પાડી
 જંગલ બધુંય ધ્રુજ્યું, ધ્રુજ બધીય ઝાડી-૫૮૫
 એવે અવાજ આવ્યો, સખુર પાપી રહે તું
 જો કર્મ કાળુ પાપી, કરીશ ના અરે તું-૫૮૬
 તુજ કૃત્ય કેરો બદલો, દેશે પ્રભુજી આજે
 છે પ્રેર્યો સહાય માટે, પ્રભુજી મુને આજે-૫૮૭
 કહેતામાં આવી નર તે, પાપીને કંઠ વળગ્યો
 સતીની છાતી પરથી, ઉઠાડી કીધો અળગો-૫૮૮
 ધરણીએ ઢાળ્યો તેને, અતીશે માર મારી
 વળી મુખેથી વદતો, બતાવ શક્તિ તારી-૫૮૯
 ઢીચણ મુકીના મારે, પાપી થયો જોભાને
 પડ્યો તે હામ હારી, મરી ગયો તે જાણે-૫૯૦
 પછીતી દોર લાવી, હાથે પગેથી બાંધ્યો
 વળી તે સ્થંભ સાથે, બળેથી તેને બાંધ્યો-૫૯૧
 અહિયાં સતીની સ્થિતી, જોભાન માંહી પુરી
 તે નર ગયો તેપાસે, સતી રહી ત્યાં ગુરી-૫૯૨
 વસ્ત્રોતો ઠીક કીધાં, આશ્વાસનાય કરતાં
 નાખે સમીર મુખ પર, પાણી તે પાચ કરતાં-૫૯૩
 કંઈ કાળ વીત્યો એવો, સતીને શ્વાસ આવ્યો
 જીવ તો ગયેલો ઉડી, હવે ઠેકાણે આવ્યો-૫૯૪

ઉઘાડી આંખ જોતી, વળી તે દાખી દેતી
 અતીશે કષ્ટ અંગે, સીત્કાર મુખે લેતી-૫૯૫
 હવે તો ભાન આવ્યું ઉઘાડી આંખ જોતી
 અવર પુરૂષ દીઠો, નિહાળી જ્યારે જોયું-૫૯૬
 ભયભીત તેથી થાતી, આંખો મીંચાઈ જતી
 જાણી ગતી સતીની, એ નર ભરાઈ છાતી-૫૯૭
 ખોલ્યો મધુરી વાણી, ડર તજો એ નારી
 પાપીને દેઈ શીખા, રક્ષા કરું તમારી-૫૯૮
 નિર્ભય તમે છો નારી, નીરખોને આંખ ખોલી
 સતીએ નિહાળી જોયું, ત્યારે જરાય ખોલી-૫૯૯
 માગીને પાણી પીધું, ખેઠી જરાય થઈને
 ખોલી મધુરી વાણી, જરાક થાક ખઈને-૬૦૦
 અજ્ઞાત નરના સામુ, એકી નજરથી ન્યાળી
 નિર્ભય હવે તો થઈને, ખોલી મધુરી વાણી-૬૦૧
 અહિયાં તમે તો કયાંથી, આવ્યા છો મારી બહારે
 એળખ તમારી આપો, ઉપકાર કીધો ભારે-૬૦૨
 અખગાની અર્જ એ છે, હરી કલ્યાણ કરશે
 છો ગાય વારે ધાયા, તે શુભ સાદું વળશે-૬૦૩
 મરતી બચાવી સાથી, આ દુષ્ટના પંજથી
 ઉપકારી નર તેમાં કયા સ્વાર્થના સરવાથી-૬૦૪

(૭૨)

હસીને નર જોલ્યો, બાળા વિચારી જોલ્યો
ન સ્વાર્થ મારો કાંઈ, શું કામ આવું જોલ્યો-૬૦૫
દુનીયા બધીમાં ભાજો, લંપટ નરો ભરેલા
ના ના હજુય કંઈ છે, નીતી રીતી ભરેલા-૬૦૬
ઝોળખાણુ આવું કાંઈ, હું ઝોળખું છું તમને
મુકીશ ઘેર આવી, તવ સાતા મુજ વળશે-૬૦૭
તૈયાર થાવ ઉઠો, વિલંબ કરો ન હાવે
રાત્રી ઘણીય ગઈ છે, વિલંબ કરો ન હાવે-૬૦૮
વળી સતી ત્યાં જોલી, હવે શું ઘેર આવું
પાપીએ બ્રહ્મ કીધી, હું મુખ ના બતાવું-૬૦૯
ઉપકાર આપ ભારે, મેં અંતરે ઉતાર્યો
તમો સીધાવો સુખથી, મેં શ્રેય પંથ ધાર્યો-૬૧૦
સરીતા વિષેજ અહીંથી, પડતું મુકીશ જઈને
આ પાપી દેહ ટાળી, પવિત્ર સ્વર્ગ જઈને-૬૧૧
માટે મુને મરવા, જવા દો કર્મ કરવા
તમો તમારે પંથે, સીધાવો કહું છું અંતે-૬૧૨
જોલ્યો પુરૂષ વાણી, સતી સુણીને શાણી
તમ ધારણા એ જોટી, નવ દેહ તમારી જોટી-૬૧૩
પાપીના બ્રહ્મ કરતા, પહેલાં હું તો આવ્યો
પાર્શ્વને દેઈ શીક્ષા, તમ ધર્મને બચાવ્યો-૬૧૪

હું કસમ ખાઈને કહું છું સચવાયો ધર્મ પુરો
 જુઠી ન મુજ વાણી વિચાર ટાળો ખુરો-૬૧૫
 મરવા ન દેઉં હવે તૈયાર થાવ જાવા
 થોડામાં સમજી જાવો ટાઈમ નથી સમજાવા-૬૧૬
 સતી સુણીને વાણી ઉઠી એ સાચુ જાણી
 ચાલી એ નરની સાથે રસ્તો વિતાવી વાતે-૬૧૭
 આવ્યું છે શહેર પાસે, દાખલ થઈ ત્યાં નારી
 પછળ વળીને જુવે, ના નર શકી તે ભાળી-૬૧૮
 વીરમય થઈ તે નારી, આ નર ગયેલો ભાળી
 કૌતક અનેરૂ આતો, સતી રહી છે ભાળી-૬૧૯
 શું રહાય મુજ કરવા, આવ્યા શ્રી નાથ આંહી
 પંચાળી રહાય કીધી મને ગણી શું માંહી-૬૨૦
 ના ના નથી હું એવી સ્થિતી વિષે ચઢેલી
 પામર હજુય નારી કરે શું જુદાર મારી-૬૨૧
 ત્યારે શું કોઈ લાંપટ, બાજી હજુય ખીછાવે
 ફસાવી કંઈક મુજને, સંકટ હજુય લાવે-૬૨૨
 વિચાર આવા કરતી, સતી અંતીશે ડરતી
 ત્વરાથી ચાલી જાએ મધ્ય શહેરની મોજારે-૬૨૩
 સંકટ કાંઈ ન આવ્યું સતીનું ઘર આવ્યું
 ધીમેથી ખૂટીતાં બાળા, ગૃહ દ્વારને ખખડાવ્યું-૬૨૪

છતાં ન કોઈ જાણ્યું, નિશા વિતી વધારે
 પોકાર કંઈક પાડ્યા ન જોલે કે લગારે-૬૨૫
 હવે તો થાકી સતીએ નિશ્ચય કર્યો છે એવો
 પડી તો બહાર રહેવું ના સાદ કોને દેવો-૬૨૬
 વિચાર એવો કરીને ધરણી પરે તે સુતી
 શ્રમીત દેહ તેની છતાંય આંહી સુતી-૬૨૭
 સહન કરે છે કષ્ટો નીજ ધર્મ રાખવાને
 હજીય-નીમ્યું નહતુ શુભ સુખ આપવાને-૬૨૮
 વિચાર આમ કરતાં નીદ્રા સતીને આવી
 રજની ગઈ છે આલી, દીનકર સવારી આવી-૬૨૯
 સતી છતાંય ઉઘે શ્રમીત થયેલી દેહે
 સાસુજી વહેલાં ઉઠ્યાં સતીને નવ દેખે-૬૩૦
 પથારી જોઈ પહેલી પછી તે બહાર નીકળી
 દીઠી સતીને સુતી, અતિશે રોષે કકળી-૬૩૧
 પાસે જઈને તેણે પ્રહાર લાત કીધો
 પુછ્યા વિના એ કાંઈ અતિશે માર દીધો-૬૩૨
 થાકી તે ગઈ જ્યારે શરૂઆત ગાળ કીધી
 રંડા અકેલી અહીંયાં સુતાં જરા ન ખીતી-૬૩૩
 છીનાળ શાના સુખમાં અહીંયા રહી તું ઉઘી
 તું કર્મ રંડ કાળાં વર્ગી પુરી તું ગંદી-૬૩૪

(૭૫)

સતી મુંઝાએ મુખથી, બેઠી રહે છે દુઃખથી
દે કામ દાઝયા ઉપર, દયા નથી એ ધરતી-૬૩૫
વળી સતીને પુછે, દવા તું લાવી ક્યાં છે ?
યોગીએ આપી તે તો, બતાવ ઝટ ક્યાં છે ?-૬૩૬
સતી વદી ત્યાં ધીમે, સાસુજી દુઃખ દીધું
યોગી નથી એ ભોગી, અતીશે દુઃખ દીધું-૬૩૭
દવા ન કાંઈ આપી, છે ઉલટી સંતાપી
પ્રભુએ લાજ રાખી, તે આવી આંહી સાજી-૬૩૮
સતીની વાણી સુણી, સાસુ ભરાણી કોધે
પતી બોલાવી તેણે, કરી છે વાત બધે-૬૩૯
તમે જાવ સાધુ પાસે, ખરીજ વાત લાવો
યોગીને પુછો વહેલા, તાકીદે અહીં આવો-૬૪૦
સસરો સતીનો હાવે, ગયો છે સાધુ પાસે
અહીંઆ સતીને ગાળે, સાસુ ઘણી સંતાપે-૬૪૧
એ રીતે કાળ જતાં, સસરો સીધાવ્યા પાછા
આવ્યા અરેરે લાવ્યા, સતીના દોષ ઝાઝા-૬૪૨
સંદેશ સાધુ સુણીને, સતીનું મોત આવ્યું
અતીશે માર મારે, ફરી કર્યું જવાનું-૬૪૩
હજીય સાંજે જાવા, સતીને કીધું ખાવે
તેથી તો ત્રાસ આપી, સતીને સમજાવે-૬૪૪

પડી છે સાંજ* તેવે, સતીને કીધું જાવા
 સતીએ સુણી વાણી, લાગી અતી ગભરાવા-૬૪૫
 કરે છે આનાકાની, તો માર ગાળ પડતી
 છતાંય જોડી બળથી, ના મારથી એ ડરતી-૬૪૬
 સંધ્યા પડી છે જ્યારે, આવ્યો છે સસરો ત્યારે
 સતીને કરથી ઝાઢી, બળેથી માર કાઢી-૬૪૭
 પછીથી દ્વાર દીધું, લઈ સાથ માંડી ચાલ્યા
 લઈ શહેર બહાર આવ્યા, યોગી અવાસ ચાલ્યા-૬૪૮
 સતીને મુકી ત્યાંહી, સસરો સીધાવ્યા પાછા
 અંધારૂં આંહી પડ્યું, સતીના હાલ આ શા ?-૬૪૯
 પ્રીય પાઠકોજ આંહી, આરામ કંઈક લ્યોને
 કઠલાલકર કહે છે, અવર ભાગે ગઈશું તેને-૬૫૦

(૭૭)

સોળ વરસની સતી

અને

નવ વરસનો પતિ

ભાગ ૧૧-૧૨.

રાગ-આરભાસી

નીર્જન ભૂમીમાં જાળા રહી અકેલી દારા
સસરાને લેશ તેની દયા ન આવી જરા-૬૫૧
વિખુટી જુરે હરણી સતી રહે છે વરણી
ન કોઇ તેનું આંહી નીર્જન ભૂમીની માંહી-૬૫૨
અરેરે હાય આ શું કરી વિધી દશા શું
સસરો ને સાસુ મારાં પુરાં બન્યાં હત્યારાં-૬૫૩
કસઇ થકી એ ભુડાં દુનીઆં કહે છે રૂડાં
પણ દુઃખ મુજ ઉડાં દુનીઆ કહે છે કુડાં-૬૫૪
સુણે ન માડું કોઇ મરૂ ભલેને રોઇ
ઉપરાણું કોઇ માડું લેતું નથીય વાડું-૬૫૫

છતા પતીએ હું છું વિધવા સમાન નારી
 પતિનુ સુખ હું તો પરવારી હાય હારી-૬૫૬
 પ્રભુ તું સહાય કરજે દાસીને દીલ ધરજે
 ભીડે તું કામ કરજે દાસીની વારે ચડજે-૬૫૭
 વીચારો આમ કરતી સતી વીતાવે ધરતી
 સ્મરણ હરીનુ કરતી તજીને ડર ઉચરતી-૬૫૮
 રાત્રી વહેતી કાળી જોઈ ધીર જાય હારી
 દેખી મુઝાય નારી છે એકલી ખીચારી-૬૫૯
 તમરાના શબ્દ થાતાં ઘણાં સીયાળ ગાતાં
 નીર્જન વન લાગે તે જોઈ ખીક લાગે-૬૬૦
 તેવી અંધારી રાતે ન કોઈ તેની સાથે
 તેવામાં સાદ પુંઠે સંભળાયો ગાન સાથે-૬૬૧
 વાંચક સુણી લ્યો અહિંઆ તે મર્મ આંહી ભાષુ
 કેા નર ધીમેથી આવે પાછળ થયો છે લાગુ-૬૬૨

જંગલમાં વ્યભિચારીનો ભેટો

(રાગ-ખુને જીગર કેા પીતી હું)

વ્યભિ ના શોચો સલુણી શ્યામારે હું આવું કરવા બહાર
 દીલખર ના દીલમાં લાવોરે હું છું તુજ રક્ષણ હાર ટેક-૬૬૩
 ભીંજતી અશરૂચી છાતી જતી ક્યાં એ મદમતી
 અંધારે ઠોકર ખાતી ગુણુગાન વિભુના ગાતીરે હું-૬૬૪

ઉભી રહે અમળા આજે, ના ના જરા તું આજે,
 હું આવ્યો તારા કાજે મને પ્રેર્યો શ્રી જગરાજેરે. હું.-૬૬૫
 સતી-છે કોણુ દયાળુ દેવા, આવ્યા જે સહાયજ દેવા
 કહો શું છે લેવા દેવા, કંઈ ખખર અંતર કહેવારે. હું.-૬૬૬
 વ્યભિ-આવેને રામા આઘાં શું આમ બનેલાં બાઘાં
 અહિ ઉર દુનિયાનો ત્યાગો ન હઠશો આધારે. હું.-૬૬૭
 સતી-આઘા રહી વાતો કરજો ના મુંજ સામે સંચરજો
 ઝટપટ ખુલાસો કરજો જોઈ વાણી વેણુ ઉચ્ચરજોરે. હું.-૬૬૮
 વ્યભિ-હું તો છું તમ અનુરાગી હું કેમ શકું તમ ત્યાગી
 દગની આ તમથી લાગી, આવ્યો હું પાછળ લાગી. હું.-૬૬૯
 સતી-હિણુભાગી એ શું બોલે, ગરવો થઈ શું ડોલે
 મુજ તોલ અરે શું તોળે, તુજ મોત ચઢ્યું હિંડોળે. હું.-૬૭૦
 વ્યભિ-કાલે મેં તુજને રાખી, રાખી પણ ના મેં આખી
 આવી ચઢ્યો હિણુભાગી, તેણે આશા મુજ ભાગીરે. હું.-૬૭૧
 સતી-પાપી શું પુંઠે ધાયો, કાલે શું ના કમાયો
 કુકર્મે ના તું કાવ્યો, તોયે તું શાને આવ્યોરે. હું.-૬૭૨
 વ્યભિ-કાલે હિણુભાગી મળીઓ આજે અહિંયા ટળીઓ
 એવો સંદેશો મળીઓ, અવી અહિં તેથી મળીઓ-૬૭૩
 જો હું ના અહિંઆ આવું, તો ધાર્યું તેં તો જાવું
 તુજ સસરા સાથે કહાવ્યું, હું એ આશાએ આવ્યો-૬૭૪

સતી-સસરો શુળી જોતો, આ કરવાથી દુજોતો
 હું ધાડું શ્રેયજ તે તો, મુજ વેરી સસરો છેતોરે. હું.-૬૭૫
 વ્યભિ-છે સસરો તારો સારો, સંસાર સુધારે તારો
 તુજ કંથ હવે મરનારો, તેથી ગણ મુજને તારોરે. હું.-૬૭૬
 સતી-પાપી ટળ અહિંથી આઘો, તું બહોત બનેલો બાઘો
 આશા એ મારી ત્યાગો, હવે મોત પ્રભુ પાસે માગોરે. હું.-૬૭૭
 વ્યભિ-માની જ શ્યામા માડું, અહિ કોણ હવે છે તાડું
 નહિ માને જો તું માડું, સીતમ તુજપર ગુબડરે. હું.-૬૭૮
 સતી-નિશ્ચય મેં ધાર્યું મરવું, તો શાને તુજથી ડરવું
 કર હોય લલે જે કરવું, તુજને હત્યા દર્ધ મરવું. હું.-૬૭૯
 જીવતાં મુછ વાળ ન જડશે, કેશરી કેરો શું વરશે
 મણી સર્પ છતાં ના મળશે, સતી તેવી તુજને વરશે. હું.-૬૮૦
 વ્યભિ-આ શું બોલે છે બાળા, નાકર અમથી અહિં ચાળા
 તુજ કારણ ભરી ઉચાળા, ફરી થાક્યો ચરણે પાળારે. હું.-૬૮૧
 આવો અલખેલી આવો, શીઘ્ર આમ કરી તલસાવો
 મેં રાખ્યો તમપર દાવો, તો રહેમ દીલ કંઈ લાવોરે. હું.-૬૮૨

સતિ પર હુમલો

(રાગ-અસાવેરી)

કહીને એમ તેણે, સતિનો હાથ ઝાલ્યો
 આવોને આમ શ્યામા, કહીને કંઈક ચાલ્યો-૬૮૩

સતીએ જોર કરતાં હિંમત હેયામાં ધરતાં
 પાપી પીઝા શું મરતો જોંઝ્યો કહીને કર તો—૬૮૪
 છટકીને દોટ મુકી પાપીની ચોટ ચુકી
 પાપી પુઠેથી ધાયો વિચાર કંકડ આંખો—૬૮૫
 હિંમત ઘણીક હોય ગણાય તોય અબળા
 શું ગાય જાય કયાંએ સીંહા છુટે જ્યાં પ્રબળા—૬૮૬
 સતીને શ્વાસ ચઢીઓ, ચરણો શ્રમીત થાતાં
 પાપીએ પુઠ લીધી સતીને નાણુ થાતાં—૬૮૭
 પડી તે ભાન ભુલી ગાપધાત એજ કરવા
 હજુ કસોટી કરવા પ્રભુ ન દેજો મરવા—૬૮૮
 પાપી પુઠેથી અંખો જોઈ સતી દુરખાયો
 મુખ ઉપર રૂમાલ નાળી સતી મુછોમાં નાળી—૬૮૯
 સતી જોભાન થાતાં વલો ઘણું દુરખાતાં
 હવે સતી કયાં જાતાં શું ના તમે શરમાતાં—૬૯૦
 અતીશે શ્રમ આંખો ખદસો દહશ હાવે
 એ શ્રમ સપૂજ તો થાતાં હું ભોગવીશ ભાવે—૬૯૧
 સતીને લીધી ખાંધે આંખો તે વાસ જ્યાં છે
 જંગલ વિષે તે આંખો નીજ વાસ એજ ત્યાં છે—૬૯૨
 ખાત્રી હતી ત્યાં પેટી ગતી મુલાડી તેમાં
 સગવડ હતીય એવી હવા ભરાય તેમાં—૬૯૩

પેટી ઉપાડી માથે ચાલ્યો તે ખુશી થાતો
 નિર્ભય બનેલો એ તો ત્વરાથી રાહ જાતો—૬૯૪
 રાત્રીના ત્રણ વાગે સ્ટેશન મહીં તો આવ્યો
 દુર દેશ નાશી જાવા વિચાર એ બનાવ્યો—૬૯૫
 પુરા તે ચાર વાગે ગાડી તહાં તો આવે
 ત્યાં સુધી પેક પેટી કીધી ઉમંગ ભાવે—૬૯૬
 અડકાવી પેટી સારી તાળું તે વાસી દીધું
 ઉપર લપેટી કપડું જતન સરસ કીધું—૬૯૭
 તેવે તો ગાડી આવી પાર્સલ કરાવી પેટી
 ટીકીટ કરાવી બેઠો પેટીને મુકી હેઠી—૬૯૮
 વાંચક હુતો આ નર તો, સાધુના વેશ પહેલા
 સતી છળવાને માટે મઢી મહી રહેલા—૬૯૯
 તેમાં ન તેને ફાવ્યું સસરાની સાથ કહાવ્યું
 રક્ષક સતીનો થઈને તેણે કયું આ પ્રાવ્યું—૭૦૦
 અહીંથી હાવે તેણે જ્વરામ નામ રાખ્યું
 યાત્રાનું કાઢી બહાનું ફરવાનું એણે રાખ્યું—૭૦૧
 અહીંયાં રહેજો કહી એ પકડાઇ જાય કર્મે
 લોકોમાં એ અધર્મી પીટાય પાપી કર્મે—૭૦૨
 કરી વિચાર આવે દુર દેશ નાસી જાવા
 સતી પુરી ફસાવા લેવાં અનેશ લેવા—૭૦૩

બે ચાર દીન થાતાં પુરી અથોધ્યા જ્યાં છે
 'જેરામ' થઈને નિર્ભય ઉતર્યો અરે એ ત્યાં છે—૭૦૪
 શોધીને ધર્મશાળા સગવડ તમામ વાળી
 લઈને એકાંત ઓરડી પેટી તહાં ઉતારી—૭૦૫
 જાત્રાર્થે કંઈક આવ્યા ગુજરાતી જન ગાઝા
 ઉતર્યો એ ધર્મશાળા આવ્યાં હતાં તાજાં—૭૦૬
 વિચારી લાલ એનો જેરામ ખુશી થાતો
 અહિં સુખીજ થઈશું મળ્યો છે યોગ એ તો—૭૦૭
 દિવસે વાતો કરશું રાત્રે એકાંત થઈશું
 જાગૃત કરી સતીને અતિ મોજથી રમીશું—૭૦૮
 બાહેર કદાપી જઈશું અસખાળ સોંપી જઈશું
 દેશી છે એજ માટે નીરાંત વાળી રઈશું—૭૦૯
 આજે છે દીન પહેલો બહુ દીનથી ઇચ્છેલો
 બજારે જાઉં તેથી સતી રીઝાય જેથી—૭૧૦
 સાધન બધાંય લાવું રસોઈ પાણી કરવા
 દાગીના કંઈ લાવું સતીને ખુશ કરવા—૭૧૧
 જાઉં હું પેટી સોંપી ગુજરાતી એક જેને
 ન કોઈ તેને અડકે ચેતાવી દઈશ તેને—૭૧૨
 વિચાર આવો કરી ગુજરાતીને બોલાવ્યો
 જેરામ સાહ દેતાં તે હર્ષભરે આવ્યો—૭૧૩

વધો જેરામ ત્યાં તો એ ભાઈ દેશી તેથી
 તમોને કામ સોંપું વિશ્વાસ પડે જેથી—૭૧૪
 હું જાઉં બહાર ફરવા ત્યાં સુધી અહીં રહેજો
 આ પેટી માંહી મારી કીમતી ચીજો તે જોજો—૭૧૫
 ન કોઈ તેને ખોલે તપાસ એજ રાખો
 ખોલેથી જીવ આને વળી તો જાય મારો—૭૧૬
 એવી ચીજો છે માંહી માટેજ ભાઈ કહું છું
 તપાસ પુરી રાખો વિશ્વાસ આપ રહુ છું—૭૧૭
 ગુજરાતી ખોલ્યો ત્યારે વિશ્વાસે આપ જાઓ
 નિર્ભય રહેજો અમથી સુખેથી જઈને આવો—૭૧૮
 અહીં પરદેશ આવ્યા છીએ જ્યાં આપણું ન કોઈ
 મળ્યા ત્યાં એક દેશી સહોદરા તે ભાઈ—૭૧૯
 જેરામ ખુશી થાતો બજારે જવા લાગ્યો
 વિચાર કંઈક લાગ્યો પાછો વળી તે આવ્યો—૭૨૦
 વળી કહે છે વરણી જતન કરીને જોજો
 ઉઘાડ્યો જો કોઈ મરી જશે એ ખરે તો—૭૨૧
 ગુજરાતી કહે છે ભાઈ નિર્ભય થઈને જાઓ
 ફીકર તજીને એની બજાર જઈને આવો—૭૨૨
 વળી ગયો તે આઘો પાછો વળી તે આવ્યો
 ભાઈ જરૂર જો જો કહીને ગયો તે પાછો—૭૨૩

એવી રીતે તે પાછો, જઈ ચાર વાર આવ્યો
 પછીથી હામ ધારી, બજાર માંડી આવ્યો—૭૨૪
 જેરામની વૃત્તી જોઈ, ગુજરાતી વહેમ લાવ્યો
 શી ચીજ પેટી માંડી, કીમતી ભરીને લાવ્યો—૭૨૫
 આતુર કેમ આવો, પેટીમાં શું ચે એવું
 જોખમ ગમે તે થાયે, નિશ્ચયે તે જોઈ લેવું—૭૨૬
 વિચાર એવો કરીને, પેટીનું તાળુ ખોલ્યું
 પછીથી ધીમે તેણે, પેટીનું પડ ઉઠેડ્યું—૭૨૭
 અંદર જુએ જ્યાં નીરખી, ગુજરાતી જાય હબકી
 અરેરે હાથ આ શું, ગુજરાતી જાય ઝગકી—૭૨૮
 જરૂર ખુન કરીને, પાપી પેટીમાં લાવ્યો
 સુંદર સ્વરૂપની નારી, તે શીદ મારી લાવ્યો—૭૨૯
 રઠીયાળી રંભા કરતાં, કાંતી છે ચંદ્ર જેવી
 અપસરા સમાન નારી છે કોઈક દેવી જેવી—૭૩૦
 ગુજરાતી મુખ તેને, ધીમેથી હાથ દે છે
 ધીમે જરાક લાગ્યો ગરમ શ્વાસ લે છે....૭૩૧
 બ્રહ્માંડ જીવ તેનો, રહેલો તેને લાગ્યો
 ધીમેથી બહાર કાઢી નીરખીને જોવા લાગ્યો—૭૩૨
 અંગો બધાંય સાજાં વીચાર તેથી કીધો
 પાપીએ પાપ કર્મે સીનો આ હાલ કીધો—૭૩૩

કામણુ કરેલું કંઈએ મુછાંમાં નારી આ છે
 વીચારી એવું લીધી હોસ્પીટાલે તેણે—૭૩૪
 દવાખાને તે મુકી પાછો આવ્યો ફરીને ત્યાં તે
 હુતી એ ધર્મશાળા પેટી છે ખાલી જ્યાં તે—૭૩૫
 વિચાર કરતો બેઠો પેટી છે ખાલી તેમાં
 જેરામ ન જાણે તેવું ભરવું હવે શું એમાં—૭૩૬
 પાપીને પાપ શીક્ષા, જરૂર કંઈક દેવી
 વીચારી ધીર તેણે ધારીને ઉર એવી—૭૩૭
 પેટી ઉઘાડી મુકી ભાતુ ઉઘાડું મુક્યું
 પેટીનું દ્વાર તેણે જુગ્તે અડાડી મુક્યું—૭૩૮
 જરાક હાલે જેવે અડકાય આપ મેળે
 યુક્તિ લગવી એવી બેઠો જઈ તે દુર—૭૩૯
 ઘડીકવાર થાતાં, વાંદર ઘણાંય માતાં
 ખાવાનું જોઈ હર્ષે આવ્યાં ઘણાંય ધાઈ—૭૪૦
 મસ્તાન એક વાંદર પેટીમાં કુદી પડીયો
 ખાવાને ભાતુ ભાવે, પેટી મહી તે પડીયો—૭૪૧
 પેટીનું દ્વાર તેવે પડ્યું ત્યાં આપ મેળે
 ગુજરાતી દોડી આવ્યો તાણું તે તર્ત વાસ્યું—૭૪૨
 વાંદર ખીજાયો ભારે પેટીમાં લાત મારે
 થાક્યો પછાડા ખાઈ ત્યારે રહ્યો સમાઈ—૭૪૩

પછી ગુજરાતી ધીમે પેટી કરીને સીધી
 કપડું ઉપર ખીછાવી હતી એ તેમ કીધી—૭૪૪
 પછીથી બહાર ત્યાંથી ગયો તે ધીમે ચાલી
 જેરામ સાંજે આવ્યો રમવાને રંગ બહાલી—૭૪૫
 પેટી હતી ત્યાં જોઈ મનમાં ખુશી તે થાતો
 મદન તણા તે તાપે આવેશ ના સમાતો—૭૪૬
 ગુજરાતી આવી તેવે જેરામ સાથ વદતો
 પેટી તમારી ભાઈ જો સાચવી છે મેં તો—૭૪૭
 સોંપી હતી તે જેવી સંભાળી લ્યોને તેવી
 જોખમ હવે તો માફ તે ઉતર્યું અત્યારે—૭૪૮
 મુને ફીકર બહુ થાતી તમો ન આવ્યા તેથી
 દીલગીર ઘણોય થાતો શું થઈ છે આ ફજેતી—૭૪૯
 તેવામાં આવી પહોંચ્યા હરખ્યો ઘણોય જેથી
 જોખમ ઘણેરૂં ઉતર્યું આ પેટી સોંપી તેથી—૭૫૦
 જેરામ પેટી જોઈ વધો ખુશીથી વાણી
 ભાઈ હવે તો જાઓ રાખ્યું ઘણેરૂં પાણી—૭૫૧

છંદ-કટાવ

સાખી-ગુજરાતી વદીને એવું ગયો તેહ ચુકવી દેવું
 હવે જોઈ લ્યો વાંચક મારા જેરામ તણા અહીં ચાળા—૭૫૨

કથાવ

લવન બનાવ્યું લાલકા હારે કરી રોશની અંદર બહારે
 લેખ ઉંચા મેકરનું લાવ્યો બાણે વીવા આજે આયો—૭૫૩
 દીવા કરીરે હોલ બનાવ્યો બાણે દીનકર ઉગી આયો
 વળી રસોડે પેત્રી પોતે સરસ બનાવી રસોઈ જો તે—૭૫૪
 દાળ ભાત ને શાક કરીને ગોળતણે કંસાર વળી તે
 ખાંડતાણું ના નામજ દીધું અપશુકનીયું તે તો સીધું—૭૫૫
 તૈયારીથી ઢાંકી ચુલે ગરમા ગરમી રહી અણમુલે
 ગરમ કીધું પાણી નહાવાને થાક સતીનો તો બવાને—૭૫૬
 સુગન્ધીદાર સાણુ પણ મૂક્યો વળી પાટલો તે ના ચુક્યો
 અલંકાર પણ વીધવીધ બતી વસ્ત્રા છે પણ વીધવીધ ભાતી—૭૫૭
 ખુબીદાર ગરમાની સાડી પહેરે લાડી જરા ન બડી
 ચોળીમાં પણ ચીત લગાડી બુધ્ધિને લાંબી પહોંચાડી—૭૫૮
 કદાચ ચોળી હોયે આડી છતાં કુચ દેખાયે દાડી
 અકકલને એવી પહોંચાડી એહ વસ્ત્રની ચોળી પ્રાડી—૭૫૯
 વળી ચણીયો લીધો તેવો ચાલો વાંચક જોવા જેવો
 અહાં ઉતર્યા જોવા દેવો ભાત જતમાં આતો કેવો—૭૬૦
 અરે ચણીયા સાથે સાડી ઉખલ પટે પણ દે દેખાડી
 અંગ બધું એ દે ઉઘાડી એવા ચણીયા સાથે સાડી—૭૬૧
 મુકયાં વસ્ત્રાએ બહાર કાઢી દીધાં સતીનાં ભાગ્ય ઉઘાડી
 પલંગ વળી લાવેલો ભાડે ચોરડી માંહી તે પણ ઢાળે—૭૬૨

તળાઈને તે પર ઓરાઢે શોભાવી તેને ઓછાડે
 વળી વિચારી એવુ ધારે, સતી સંગ રમશું ત્ય રે—૭૬૩
 મદન મોજ મારીશું આજે ઇંદ્ર સુખ આ જોઈ લાજે
 વિષ્ણુ સરખા બળશે દાઝે મુજ વિણુ વૈભવ કોને છાજે—૭૬૪
 આમ વિચારે ભાવી સુખને તે સંભારે હસતો હાલે
 પેટી જોઈ હૈયું ઠારે, હવે સુંદરી કાઢું જહારે—૭૬૫
 એમ વિચારી પડદો કઢે, કુંચી ધીમે તેહ લગાડે
 વળી જોઈ તે બાહર આવે, રંગે કોઈ દોડીને આવે—૭૬૬
 દ્વાર હોલનું વાસી લીધું સાંકળ મારી તાળું દીધું
 કામ એમ ચોકસ તો કીધું પછી કામ એ કરમાં લીધું—૭૬૭
 પછીથી નિર્ભય થઈને પેતે, જોડ્યું તાળું જોતે જોતે
 પેટી કેરું દ્વાર ઉઘાડ્યું, અંદર સુતેલું કો ભાળ્યું—૭૬૮
 વસ્ત્ર ઉપર તો છે ઓરાડયુ, નીજ કરે જેવું ઓરાડયું
 ખુશ થયો અંતરમાં એતો, સુંદરી આ જીવે છે તે તો—૭૬૯
 પછી ધીમેથી તે તો જોડ્યો, હર્ષાવેશે એ બહુ ડાડ્યો
 સતી સુંદરી આવો વહાલાં, હવે નહિ તલસાવો ઠાલાં—૭૭૦
 એમ કહીને બાથ ભીડે છે, કપી સુતેલો તેહ ફરે છે
 થાકીને અકળાયો એતો રીસ વિશેષ ભરેલો તે તો—૭૭૧
 હુપ હુપ કરતો જાગી ઉઠ્યો, ખરી રીસથી તે તો ફૂડ્યો
 જેરામને કંઠે વળગ્યો તરછોડ્યો નવ ધાએ અળગો—૭૭૨

ધાજેરે કોઈ ધાજે બાપુ મને બચાવો બહલો આપુ
 હાય ભુત આ નીકળ્યું કયાંથી કાઢે જીવ આ તનડામાંથી—૭૭૩
 બુમો પાડી કંઈ જેરામે પણ ત્યાં કોઈ શાનું આવે
 વળી બારણા સામે દોડે કપી એ ત્યાં પણ આવે જોડે—૭૭૪
 અંગ બધું ઉઝરડી નાખ્યું નાક ગાલ સઉ કરડી બાધું
 લોહી લુહાણું અંગ થયું છે ભાન વસ્ત્રનું અરે ગયું છે—૭૭૫
 નમ્ર વેશથી દોડે ઝાઝુ સુઝે નહી નાઠાની બામુ
 ઉપર માર પડે છે એવો મૃત્યુલોકમાં દીઠા જેવો—૭૭૬
 પડ્યો ભોંય તે બુમો પાડે દ્વાર ના કોઈ ઉઘાડે
 વાંદર પણ અકળાયો એવો દીઠો જયરામ કાળ જ જેવો—૭૭૭
 પલંગ ચાદર તોડી નાંખ્યા હાંડી તક્તા ફેાડી નાંખ્યાં
 ભોજન તે સહુ ઢાળી નાખ્યાં તળીયું ભીંતે ગોડી નાંખ્યાં—૭૭૮
 તજી ભાન જેરામ જ પડીયો શ્વાસ કંઠમાં આવી અડીયો
 ત્યારે બાહેર ઉભા લોકો જોવા મળેલા થોકા થોકો—૭૭૯
 દ્વાર ઉઘાડ્યું ચુક્તિ કરીને કપી નીકળ્યો હુપ કરીને
 મારી થેકડો ચડ્યો છાપરે પડ્યો જેરામ કહી બાપરે—૭૮૦

—: સાખી :—

હુપહુપ કરીને નાઠો જેરામ કરી દીન માઠો
 હુતી મહન રંગની વાતો ત્યાં બાધી કપીની લાતો—૭૮૧

(રાગ-અસલનો)—(ખારમાસી)

કપીને બહાર કાઢી, સહુ જન માંહી જતા
 દશા જેરામ જોઇ, મનમાંહી એ મુજતાં—૭૮૨
 જેરામ ભાન ત્યાગી, પડી રહ્યો અભાગી
 જરી ન જુએ જાગી, લીધું છે દુઃખ માગી—૭૮૩
 ભેગા મળેલા લોકે, વિચારી વાત શોચે
 મરી તે અહિં જશે, પહોંચાડો વૈદ પાસે—૭૮૪
 વિચાર એવો કરીને, જેરામ લીધો ઉચકી
 સઉજન સાથ જઇને, આવ્યા તહાં તે મુકી—૭૮૫
 સતીની આંહી શી છે, ગતિ વિચારો ભાઈ
 ડોકટરની પાસે તે છે, બેહાલ બનેલી ખાઈ—૭૮૬
 સતીને બચાવી લાવ્યો, જે વીર ગુજરાતી
 હરદમ ઉભો તે રહે છે, સતીની સેવા થાતી—૭૮૭
 ડોકટરે હર્દ જાણ્યું, હવા તો સરસ કીધી
 મુર્છા સતીની ટાળી, સાવધ સતીને કીધી—૭૮૮
 નયનો ઉઘાડી ન્યાળે જંગલ નહી તે ભાળે
 સાધુ ન આંહી દીઠો આવાશ જોઇ મીઠો—૭૮૯
 સતિ વિચારે મનમાં ઘડે છે ઘાટ તનમાં
 અરેરે ક્યાં હું આવી મને ભૂલાવે ભાવિ—૭૯૦
 મુક્યાં ક્યાં સાસુ સસરો મુક્યો પતિ ક્યાં મારો
 અહીંઆં હું ક્યાંથી આવી દીઠો ન દુખ આરો—૭૯૧

ભયભીત ચહેરે વઢવા સતી પ્રયાસ કરતી
 ના જીભલડી ઉપડતી ડોકટર પ્રતિ એ જોતી—૭૬૨
 સાહેબ ના પીછાણું ના આપને હું જાણું
 આ ઠામ નામ શું છે આ ગામ નામ શું છે—૭૬૩
 હું અહીં ક્યાંથી આવી મુકી ગયું કે લાવી
 સાહેબ દો ફરમાવી મુજ રહેમ દીલ લાવી—૭૬૪
 ડોકટર વદ્યા છે વગતાં ના સુંદરી એ ડરતાં
 આ છે તો દવાખાનું ખીજી કાંઈ ન જાણું—૭૬૫
 પુરી અયોધ્યા નગરી જાત્રા ભરાય સઘળી
 ઉંચકી આ ભાઈ લાવ્યા દુખે તમારા ધાયા—૭૬૬
 ગુજરાતી ભાઈ આગળ આવી સતીને પુછે
 તમ નામ ઠામ જાણા મુને કહોને શું છે—૭૬૭
 સતી વહે છે ત્યારે હું શું વદુ અત્યારે
 છે કર્મ કથા ભારે થવાનું શું આ કાળે—૭૬૮
 આગ્રહ તોય નરનો. કથની સતીની સુણવા
 સતીએ દીઠા જ્યારે લાગી તે તવ વઢવા—૭૬૯
 સુણોને ભાઈ મારી વીતક વીતેલી વાતો
 કહેતાં ભાઈ આજે અતિશે શોક થાતો—૮૦૦
 છે સાસરુ ગુજરાત રૂડા એ રાજનગરે
 પીઅરમાં વાટ ઉઠી રૂડા વઘરાટ નગરે—૮૦૧

માતા પીતાય મારાં પુરાં હતાં હત્યારાં
 કાળાં તે કર્મ વાળાં હતાં દીલનાં ગોઝારાં—૮૦૨
 જન્મી હું તેહ કુખે પરભવ તણું તે દુઃખે
 મુને જીવાડી અમંથી મારી જ હોત વીખથી—૮૦૩
 હું મોજ તેથી જાણું આ તેહથી અકાઝું
 ધરાવી હીત માઝું જીવન બગાડયું ધાઝું—૮૦૪
 લોભી પીતાએ લોભે મોટી કીધીતી મુજને
 પૈસા પુરા એ રળવા મોટી કીધીતી મુજને—૮૦૫
 માગાં ઘણાંય આવે માઝું જ રૂપ જોઈ
 પાપી પીતાયે પણ તો પૈસે રહ્યાતા મોહી—૮૦૬
 થયાં તાં સોળ વરસો કુંવારી સાય હું તો
 પાપી પીતાના ધરમાં સ્ત્રી ધર્મે આવી હું તો—૮૦૭
 હું ધર્મ કર્મ જાણી રહીતી શુદ્ધ ભાવે
 પાપી પીતાને તેથી ઠપકા ઘણાય આવે—૮૦૮
 કરવાને દગા માઝું પીતા ગયા છે તેથી
 મુજ વર શોધી લાગ્યા આનંદ થાય જેથી—૮૦૯
 વાંચક સુણોને મારા પછી બનેલું જે જે
 આગળ લખેલું મેં તો જેવું બનેલું તે તે—૮૧૦
 રડતાં સતીએ તે તો વર્ણવ્યું બધું પછી તો
 જેરામે ગાલી રાતે ત્યાં સુધી કહ્યું છે તે તો—૮૧૧

વદી સતી પછી તો ખજર પછી નથી તો

હું આંહી કયાંથી આવી કેવું લખેલું ભાવી—૮૧૨

ગંગા છે નામ માફ દુઃખે બગેલી ભાણું

ઓળખાણુ ભાઈ આપો કહી કલેશ દીલ કાપો—૮૧૩

અધુરી મારી કથની કહોને જેહ જાણે

વઘો સુણીને નર તો સુણે અધુરી વાતો—૮૧૪

કહી બધીય તેણે પુરી વીધે બનેલી

કહી પાપીને તેણે શિક્ષા વળી દીધેલી—૮૧૫

વઘો પછીથી વાણી બાળાએ વાત જાણી

છે પુછવાનું મારે પરણ્યા તાં આપ જ્યારે—૮૧૬

તમ માત તાત જેને હતું સંતાન ખીણું

જે યાદ હોય તમને કહો શું નામ તેનું—૮૧૭

વદી ગંગા ત્યાં વાણી એ વાત ભાઈ ભુત્રી

વર્ષ આઠ કેરો ભાઈ મારે હતો ન ભુલી—૮૧૮

મોહન મધુર નામે હજીય રહે છે ગામે

માતા પીતા તો ખેંચે ગુજરી ગયાં છે હાથે—૮૧૯

સારો છે ભાઈ મારો ન વાત આવી જાણે

કદાપી તે તો જાણે આવે તે તર્ક ટાણે—૮૨૦

વાતો બધીય જાણી નયને ભરાયું પાણી

કુમે ભરાઈ આવ્યો નર તો વઢે ન વાણી—૮૨૧

નિશ્ચય થઈ રે ગંગા, પુછે છે પ્રેમ અણી
 કહોને ભાઈ શાથી, નયને ભરાયું પાણી—૮૨૨
 વદ્યો તે નર રડતાં, નીહાળે જોન મુજને
 હૃત્યારે ભાઈ હું છું, કહું શું તુજને—૮૨૩
 મેહન છે નામ માડું, વીરાટ ગામ માડું
 સુણીને દુઃખ તારું, જળે છે દીવ માડું—૮૨૪
 સુણીને આવી વાણી, સતીને સ્નેહ આવ્યો
 ગળે તે ગાઝી ઉછળી, સતીને સ્નેહ આવ્યો—૮૨૫
 ભલે તું આંહી આવ્યો, મુજ જીવને જાચાવ્યો
 કહી સ્નેહાશ્રુ લાવી, નીજ વીરને નવરાવ્યો—૮૨૬
 પછીથી જોન ભાઈ, ઉમંગ દીવ લાવી
 ભોજન કીધું મંગાવી, ઉતારે નીજ આવી—૮૨૭
 રહીને દીન થોડા, પાછા વતન સીધાવ્યાં
 અતી આનંદ સાથે, નીજ ગામ એહ આવ્યાં—૮૨૮
 ભાભીને ભાવે ભેટી, સતી ઘણુંય રડતી
 છાતી શું ચાંપી ભાભી, છાની તે રાખે રડતી—૮૨૯
 મોહન કહે તો જોની, જીવન અહીં તું ગાળે
 દુઃખી થવાનું હવે, ના સાસરું સંભારે—૮૩૦
 લખું હું પત્ર આજે, સસરાથી દુઃખ ભાગે
 ઉઘાડું આંખ તેની, ભલેને દુઃખ લાગે—૮૩૧

સતી વહી ત્યાં એવું, ના ભાઈ એવું કરજે
 વિચાર કાંઈ કરજે, દયા તું મારી ધરજે—૮૩૨
 ભલે હો દુઃખ દરીઓ, વિશેષ ત્યાંઈ ભરીઓ
 છતાંય તેહ સાડું, જીવન જશે ત્યાં માડું—૮૩૩
 ગયા ના દીન કોના, મૈયર વિશે રહેથી
 સાસડું છે સ્વર્ગ સ્ત્રીને, શું થાય છે કહેથી—૮૩૪
 માટેજ વીર મારા, આરામ લેઈ જશું
 દુઃખેથી દીન કાઢી, હુખ સુકુ ત્યાં ખાશું—૮૩૫
 લખો હયાતી મારી, ચીંતા ન થાય જેથી
 ત્યારે તો વીર મારા, ખુશી થઈશ તેથી—૮૩૬
 લખ્યો છે પત્ર તેવો, સતી વહી છે જેવો
 ખુશીથી દીન જાતા, વળી કંઈક શાતા—૮૩૭
 અહીંઆં હવે શું જનતું, સતીનાં સાસુ સસરો
 રાત્રી જધાંય જાગ્યાં, સતીની રાહ જોતાં—૮૩૮
 દવા તે લેઈ આવે, આ પુત્રને જીવાડે
 યોગી છે દેવ જેવા, ન કાંઈ લેંચા દેવા—૮૩૯
 થતું પ્રભાત જ્યારે, વળી વળી વિચારે
 હજી ન રાંડ આવી, દવા ન કાંઈ લાવી—૮૪૦
 એવી તે રાહ જોતાં, મધ્યાન વેળા વીતી
 સસરાને સાસુ કેરી, દીલે ચઢી છે ભીતી—૮૪૧

(૬૭)

સતીનો જય સસરો યોગી મહુલી જ્યાં છે
ખખર ખધીય લેવા યોગીનો વાસ જ્યાં છે—૮૪૨
આવ્યો તે પુર પાટે નદી કિનારે તે તે
ગયો મહુલી માંહી ખાલી દીઠી છે તે તે—૮૪૩
યોગીનો વાસ શેલે શમશાન જેવો આજે
ઉપર તો કાગ બોલે થાયે ન કે અવાજે—૮૪૪
સતી જતી ન દીઠો મનમાંહી ભય પેઠો
અંધારાં આંખે આવ્યાં ધરતી પરે તે બેઠો—૮૪૫
જેયાં ખાંચા ખચીયા કોતર ખધાંય જેયાં
ઝાડી તે જોઈ વળીઓ જતી સતી ન જેયાં—૮૪૬
નિશ્ચય થયો ત્યાં એને હતી એ રાંડ વંઠી
ભરમાવી જોગી ભોળો ગયેલી રાંડ નાઠી—૮૪૭
આવ્યો ત્વરાથી પાછો વીગતે વાત બાણી
ખખર કહી ત્યાં એવી સતી જતીને પરણી—૮૪૮
નાસી ગયાં તે ક્યાંએ પત્તો ન તેનો લાગે
હાય હવે શું થાશે એ બીક મુને લાગે—૮૪૯
વદી સુણીને સાસુ એમાં તો બીક શાની
પીયર કહીને ગઈ છે કહી છે એવું બાણી—૮૫૦
હતી એ રાંડ ભુડી જોગીની જાત રૂડી
ભક્ષીએ લેત સઉને સાચી એ વાત કહુંને—૮૫૧

આ પુત્ર મુજ ખ્યારે તે તેહને પ્રતાપે
 પથારી આજ પોઢયો એ રાંડ તો સંતાપે—૮૫૨
 રહી જો હોત ઘરમાં જરૂર જીવ લેતી
 ગઈ થયું તે સાડું હવે નથી હલેતી—૮૫૩
 પુત્રનો જીવ બચશે, એ રાંડના જવાથી
 માટેજ શોક ત્યાગો નિર્ભય થઈને રહેજો—૮૫૪
 પુછતું જો આવે કોઈ પીયર ગઈ તે કહેજો
 બીજી તે બીક ત્યાગી નિર્ભય થઈને રહેજો—૮૫૫
 વીસારી આમ સતીને રહ્યાં નિરાંત વાળી
 ઠંડા થઈને બેઠાં આપદ બધીયે ટાળી—૮૫૬
 હુતી એ આશા મોટી સતી તણા ગયાથી
 પુત્રને સાડૂ થાશે સતી તણા જવાથી—૮૫૭
 એ આશા મોટી પડતી જણાઈ જતે દહાડે
 જણાય દીન દીને ગળતો જતો તે હાડે—૮૫૮
 ખાંશી અતીશે આવે અતીશે તાવ ભાવે
 પથારી વશ પડ્યો છે શકતીય બધીય જાવે—૮૫૯
 અનાજ કાંઈ હાવે જરાય ન કાંઈ ભાવે
 વિવિધ જાત રાંધી ભાવે ન તેહ ખાવે—૮૬૦
 જોવા સબંધી આવે વહે તે દીન ભાવે
 જીવ્યાની આશ આની ભાઈ ત્યજી દો હાવે—૮૬૧

અહીંયાં દશા છે આવી વિરાટમાં શું થાયે
 અતીશે દુઃખે દમતા સતીના દીન જાયે—૮૬૨
 છે ભાઈ દીવે ભોળો ભાભીને મન ચોળો
 સંતાપ એહુ આપે મેણું ઘણુંય મારે—૮૬૩
 આથી સતીનું અંતર ઉઠળી ઉઠયું છે હાવે
 કકળાટ થાય તેથી ના ભાઈને કહેવાયે—૮૬૪
 દુઃખની બળેલી બાળા બુજાવે ક્યાંથી લાગા
 જ્યાં ત્યાંથી આગે આવે બળતા વળી અંગારા—૮૬૫
 નિમ્નુ ન સુખ વિધિયે સતીના ભાગ્ય માંહી
 જુની છે રીત એ તો સતીના ભાગ્ય માંહી—૮૬૬
 તેનું તો મન આથી, પીઅર થકી તો ઉઠયું
 અન્નજન હવે તો અહીંથી સતીનું હાય રૂઠયું—૮૬૭
 સુળી તો સાસરાની સતીને મીઠી લાગી
 મૈયરની ગાદી હાવે સતીને ખારી લાગી—૮૬૮
 પત્રની રાહ જોતી કરવાને આણું આવે
 સસરો કે કોઈ આવે દયા જો મારી લાવે—૮૬૯
 આશાએ દીન આવા સતીના જાય દુઃખે
 વળી એ દીલ આવે પતી પડેલા દુઃખે—૮૭૦
 દીનો ગયા છે કંઈએ સતી નીરાશ થઈ છે
 ખાત્રી પડી છે ત્યારે ત્યાગી તો મુને દઈ છે—૮૭૧

આકંઠ અતીશે કીધું ના અન્ન પાણી લીધું
 રાત્રી બધીય જાગી નીંદ્રા બધીય લાગી—૮૭૨
 સવારે ઉઠી જ્યારે નયનો કરીને રાતાં
 ચકકર અનેરા આવે પડતી ઢળતી તે જાતાં—૮૭૩
 એવામાં પોસ્ટમેને પત્ર જ એક નાખ્યો
 હેતુથી ઉઠી સતીએ એ પત્ર પાસ રાખ્યો—૮૭૪
 પરવારી લેઈ બેઠી એકાંત જઈને વાંચે
 થયું ન દીલ ટાઢું અરેરે હાય સૌએ—૮૭૫
 લખ્યું છે પત્ર માંહે ઝટ એ અત્રે આવે
 ગંગાને કંથ માંદો આખર ઘડી છે હાવે—૮૭૬
 આશા તજી છે સૌએ પત્રજ તેથી લખીએ
 વીલંબ કરો ન ઝાઝો આ તાર જાણે લખીએ—૮૭૭
 જોવું જો હોય મુખ તો ઉઠીને આજ આવો
 નહીં તો તમારી ખુશી નથી અમારો દાવો—૮૭૮
 સતીએ પત્ર આવો વાંચી રડી અતીશે
 જવા લાઈને વિનવ્યું એ પત્ર નીજ મીશે—૮૭૯
 મારે તો લાઈ જાવું એ સાસરી મહીં તો
 હવે તો દીન એકે રહેવાય ના અહીં તો—૮૮૦
 કુટ્યું છે કર્મ માફ જીવન થયું અકાફ
 તજી બધુંય આંહી જવાનું હવે ધાફ—૮૮૧

લખેલું દુઃખ કરમે, મીથ્યા ન થાય કોથી
 આગળ અનેરાં દુઃખડાં, હચુચ હાય જોતી—૮૮૨
 સતી વહીને એવું, રડી છે દીલ જોલી
 ગળું રૂંધાઇ જતાં, શકાય નહીં જોલી—૮૮૩
 મોહને તર્ત ઉઠી વસ્ત્રો તે પહેરી લીધાં
 જોસીને ધીર વચને, આશ્વાસનોય દીધાં—૮૮૪
 વળી તૈયારી કીધી લીધી સતીય સાવે
 આલ્યાં તે જોન ભાઇ, ખરેખરા મધ્યાને—૮૮૫
 આલે તે ભાઇ આગળ, જોની તે જાય પાછળ
 આકંઠ છુપુ કરતી, માપે ધીમેથી ધરતી—૮૮૬
 આવ્યાં તે રાજનગરે, દીઠી સતીને સસરે
 લાવીને રોજ મજરે, આસુજી કોધ પ્રજજે—૮૮૭
 તડુકી ઉઠી એ તો, સસરોએ ગાળ દેતો
 ભક્ષો તેં પુત્ર મારો, ડાકણુ સ્વભાવ તારો—૮૮૮
 રંડા તું રંડવાને, આવી હવે તું આજે
 સતી જો હોય તું તો, પીડાઈ મરજે લાજે—૮૮૯
 ગઈતી મુખ કાળુ, કરીને હાય તારું
 હતાં શું નાંરું કારું, ખુડાડયું કુળ મારું—૮૯૦
 વાળ્યાં ખીજાએ જ્યારે, છાના રહ્યાં તે ત્યારે
 સહન ગધુ તે કરીયું, વખત નથી અત્યારે—૮૯૧

(૧૦૨)

સતીને ત્રાસ થાતો, ના શોક તો સમાતો
શરમાતી પેઠી ખુણે, સાસુ ધીમેથી દુણે—૮૯૨
જાણું પતિની પાસે, અવસર ચોક્કસ ખોળે
લોકો ભરાઈ બેઠા, શરમાતી આપ શોરે—૮૯૩
કંઠે છે પ્રાણ પતીનો, લોકો વળી ઉચ્ચારે
પુરણ ભાગ્ય હોયે, તો રાત આજ કાઢે—૮૯૪
સંધ્યા થઈ છે જ્યારે, ગયા છે લોક જમવા
દવા તે લેવા સસરો, સાસુ તે ખાવા કરવા—૮૯૫
વેરાયાં એવી રીતે, ન કોઈ પતીની પાસે
અવસર વીચારી એવો, ગઈ પતીની પાસે—૮૯૬
વહી સતી ત્યાં રહતી, એ કંથ દુઃખ આ શું
એ દોષ કંથ મારો, કરી અરે દશા શું ?—૮૯૭
હું પાપી પ્રાણ મારા, હીણભાગી આપ દારા
ગતી થશે શું મારી, હું તો ઠરી હત્યારી—૮૯૮
સુણીને કંથ બોલ્યો, સતી સલુણી નારી
દુઃખી કરી મેં તુજને, ગણું હું ભલ મારી—૮૯૯
દુનીઆ તજીને આતો, સ્વર્ગે સીધાવું હું તો
નક્કીજ એજ ભાસે, દુઃખી થઈશ તું તો—૯૦૦
મુજ જીવ તુજ માંડે, મુજાય છેજ આજે
દેખીને દુઃખ તારું, અંતર અરેરે ઢાંઢે—૯૦૧

માતા પીતાએ મારા ખરેખરા હૃત્યારાં
 વળી અરેરે લાગ્યાં, વેરી થઈને તારાં—૬૦૨
 જીવન ખરાબ તારૂં, મેં તો કર્યું છે આજે
 આશીષ મુને દેજે, માફી તું તેની દેજે—૬૦૩
 સતી વદી ત્યાં વાણી, ના દીલ દુઃખ ધારો
 દુઃખો અનેક સહીને, કાઢીશ જનમારો—૬૦૪
 લોકો ભલેને કહેશે, તે દુઃખ દીલ સહેશે
 પ્રભુજી પાર દેશે, દારા એ દુઃખ સહેશે—૬૦૫
 માટે પતી એા મારા, ના દુઃખ દીલ ધારો
 તજી સંસાર ખારો, સ્વીકારો પંથ ખ્યારો—૬૦૬
 સતીની સુણી વાણી, નયને ભરાયું પાણી
 સતીનો કર ઝાલી, ચુમી કરી છે બાણી—૬૦૭
 અરેરે તર્ત ત્યારે, કફ તો ચઢ્યો ઉછાળે
 પતિને મુજ્જઈ મારે, જીવતો ચઢ્યો ઉકાળે—૬૦૮
 બોલી શકાયું નહિ, રૂંધાયો કંઠ જ્યાંહિ
 સતીએ ખુમ મારી; આવ્યાં સૌ ધાઈ તાંહી—૬૦૯
 બેઠા છે સાથ સરવે, નિહાળે કાંતિ તેની
 શરીરે શીત વ્યાપી, નાડી ટુટી છે તેની—૬૧૦
 ગઈ છે શાન શુધ્ધિ, ખુટી છે તેની શુદ્ધિ
 ધીમે તો શ્વાસ પડીઓ, પ્રહ્લાંડ જીવ ચડીઓ—૬૧૧

તણાતું તન તેનું, સ્વર્ગે તે જીવ જાતો
 પડ્યું તે શબ થઈને, અરેરે જીવ જાતાં—૯૧૨
 પાડીને લોકો પોકો, કયું રૂઢન અતીશે
 સતી તો છાની રડતી, રૂઢીર કાઢ્યું શીશે—૯૧૩
 સવારે સૌએ શોકે, સંસ્કાર સર્વ કીધો
 સતી શણુગાર સરવે, છીનવી બધાય લીધો—૯૧૪
 ચુડી કઢાવી હાથે, વસ્ત્રો પહેરાવ્યાં કાળાં
 વેણી રચાવી સારી, મુઠાવી નાખી ધારી—૯૧૫
 રઢીઆળુ રૂપ નારી, આજે બની હુતારી
 કરી ચુડેલ જેવી, હુતી સદભાગ્યા દેવી—૯૧૬
 હિંદુ સમાજ તારી, આવી ઘણી બલીહારી
 હજારો હિંદુ નારી, તારી પીટે પીટારી—૯૧૭
 બાળા નવોઢા ફરતી, રંડાય ભાગ્ય કુટે
 વૈધવ્ય એજ ગાળે, હાથે ઉતારી ચુટે—૯૧૮
 તીલક ન ભાગ થાયે, માથુ વળી મુઠાયે
 શણુગાર સર્વે છોડી, વસ્ત્રો તે શ્યામ ઓઢે—૯૧૯
 અતિ રડાવે બગધી, કુટાવે વીવિધ કળથી
 ગોંધાઈ ઘેર રહેવું, બાવાનું દુઃખ સહેવું—૯૨૦
 અરેરે રીત આવી, અબજાને દુઃખ દાઈ
 હિંદુઓ રૂઢી કેરી, નારી પીટે પીટારી—૯૨૧

સતીને દુખ આવું, લખ્યું કર્મ માંહી
 પતિ સીધાવ્યો સ્વર્ગે, હવે શું થાય ત્યાંહી—૯૨૨
 શણુગાર સર્વ ત્યાગ્યો, વિલાસ સર્વ ભાગ્યો
 મુડન કરાવ્યું માથે, ચુડો ઉતાર્યો હાથે—૯૨૩
 સખધી સર્વ આવે, મોકાણ કાણ કરવા
 સતિને સર્વ થઈને, આગળ કરે છે રડવા—૯૨૪
 મારી ગોદાવી સરવે, કુટાવે લોક અંજુ
 પુછે ન ભાવ ખાવા, થઈને એક ખાણુ—૯૨૫
 વાસી અજીકુ આપે, વળી અતિ સંતાપે
 એ રીત ભુખ દુખે, સતી તપાય તાપે—૯૨૬
 છોડીને સ્વર્ગે જોનો, પતિ ગયો છે પહેલો
 તેને તો સર્વ છાંડે, સમાજ ધારો એ તો—૯૨૭
 આથી સતીનું હાવે, શરીર તો સુકાયું
 અતિશે ભુખ દુખે, તાપેથી તન ભરાયું—૯૨૮
 માથુ ચઢીને આવ્યું, અશક્તિ અંગ આવી
 સતી પડી પથારી, દુખે ભરેલું ભાવી—૯૨૯
 દરકાર કોઈ તેની, કરે નહિ લગારે
 ન અન્ન પાણી આપે, દુખેથી દીલ ખાળે—૯૩૦
 દીનો ઘણાય એવા, વિત્યા સતીના દુખે
 એતન ઘટયું એ સરવે, અતિશે દુઃખ ભુખે—૯૩૧

જાણ્યું બધાએ જ્યારે, મરી જશે આ નારી
 અપવાદ એજ આવે, મારી તે નાખી ધારી—૬૩૨
 ઠંડક વળે એ દીલમાં, મરી એ જાય જ્યારે
 છતાંય લોક લાજે, વિચારતાં અત્યારે—૬૩૩
 દવા તે દારૂ કાંઇ, કરવીજ આજ પડશે
 મરવાની આ છે નકકી, લોકાપવાદ નડશે—૬૩૪
 દવાખાને તે લીધી, ઝોળી કરીને તેમાં
 ડોક્ટરને વાત કીધી, સતી ખીમાર જેમાં—૬૩૫
 તાકીદે કેશ સુધરે, દાકતરે લાંચ માગી
 સુધરે ન એમ સાડ, તેથી ન જોયું જાગી—૬૩૬
 દરકાર રાખ્યા વિના, સસરો સતીનો ચાલ્યો
 અનાથ આજ અળખા, એકેલી મુકી ચાલ્યો—૬૩૭
 ડોક્ટર ભરાયા રોષે, દવા ન સારી આપે
 તથાપી રામ રાજે, તેને શું કોણ ચાખે—૬૩૮
 આરામ સતીને વળીએ, ખોરાક સારો મળીયો
 તેથી તો હર્દ તેનું, ધીમેથી પાછું હઠીયું—૬૩૯
 ખખર તો એક દીને, સસરો જોવાને આવ્યા
 મર્યા જીવ્યાની તે તો, ખખર જોવાને આવ્યા—૬૪૦
 નજરે નિહાળી સતીને, તખીયત બનેલી સારી
 સસરો મુઝાય ભારી, જીવે હજુય નારી—૬૪૧

(૧૦૭)

અરેરે હુણ આ તો, ઉભી હજીય રહી છે
ધાર્યું તું કાંઈ કાંઈ, આ આડ ખીલી રહી છે—૯૪૨
લળી જીવ્યામાં આતો, ના તાપ એ સમાતો
કરવાને ગયા સીધું, થયો પુરો ફજેતો—૯૪૩
ડાકટર બોલાવ્યા પાસે, એકાંત માંહી બેસી
રૂસ્વતની નોટો દીધી, વસુ બસોની પુરી—૯૪૪
વળી વહ્યો તે એવું, સુણો સાહેબ કહું તે
દરદી તમોને સોંપી, છે મુજ પુત્ર વહુ તે—૯૪૫
તેણે તો લક્ષી લીધો, મારો જે પુત્ર ખ્યારો
કાંમણ કુમણ એ જાણે ના અખળા એ ધારો—૯૪૬
માટેજ નાશ તેનો, કરવો જરૂર હાવે
ધાર્યું તું એજ મરશે, માફ તે કામ સરસે—૯૪૭
તથાપી દીકું આજે, સાહેબ આ તો થાએ
જીવતી રહે તે હાથે, મહેનત બધીએ જાએ—૯૪૮
અહિંથી થેર નગલાં, તેનાં હવે ન આવે
દવાજ તેવી આપો, ઝટ તાગ તેનો આવે—૯૪૯
બનશે જો કામ માફ, ઇનામ દેઉં સાફ
આ દાસ દીન ધારી, કૃપા કરો કૃપાળુ—૯૫૦
ડાકટરે સુણી વાતો, ધુણાવી શીશ હા તો
ગયા છે ઉઠી સસરો, ડાકટર વિચાર કરતો—૯૫૧

સતીની પાસ આઝ્યા, પુછી બધીય વાતો
 સતીએ મન મુકી, કીધી બધીય વાતો—૬૫૨
 ડાકટરે દર્દ જાણ્યું, દુખ તો બધું પીછાણ્યું
 દયા સતીની આવી, બતાવી એક આવી—૬૫૩
 પેટનું દવાઓ આપી, સતી બનાવી સારી
 સસરાની વાત તેને, કહી વિચારી ધારી—૬૫૪
 ડાકટર સતીને પુછે, બાળા કહો તું હાવે
 તારે જવું છે ક્યાંયે, જણાવ દીલ ભાવે—૬૫૫
 સાસરીએ જઈશ તું જો, નિશ્ચય મોત થાશે
 જીવતી રહીશ તું જો, બીજે સ્થળે નાશે—૬૫૬
 માટે તું બોલ બાળા, જે દીલ તુજ હોયે
 ઇચ્છા જો હોય તારી, દીકરી ગણું હું તોયે—૬૫૭
 વર્તન પવિત્ર તારું, સુણી હું ખુશ થાતો
 વળી તુંજ દુઃખ દેખી, અંતર ઘણું મુઝાતો—૬૫૮
 આવે જો ઘેર મારે, વાંધો ન હોય તારે
 સુખી તું થઈશ ત્યાં તો, આનંદ સર્વ જ્યાં તો—૬૫૯
 મુજ પુત્રીઓ તો બે છે, ગણીશ તુને ત્રીજી
 ભણાવે તેને તું તો, ચીન્તા તજીને બીજી—૬૬૦
 સતીને વાત લાગી, મીઠી એ ભાંત લાગી
 બાપું હું ત્યાંય આવું, જરા ન દીલ લાવું—૬૬૧

(૧૦૫)

દુઃખી છે હીન મારા સુખી નથી થવાના
છતાંય આવું સાથે બનશે તે કરીશ હાથે—૯૬૨
ધૃષ્ટા જો આપ હોશે વૈધવ્ય મારૂ ગાળુ
ખીજું ન કાંઈ જોઈએ વીના બે ટંક વાળુ—૯૬૩
સાંજે સતીને લઈને ડોક્ટર ઘેર આવ્યા
પત્નીને એમ કીધું સતીને સાથ લાવ્યા—૯૬૪
પત્નીનું નામ તારા સ્વભાવ છે જ સારા
હજવેથી આવી ધાઈ લલે પધાર્યાં બાઈ—૯૬૫
કહીને કંઠ વળગી પોતાની પુત્રી જાણે
ગંગાને શાથી જાણે ઉમંગ આવ્યો તે ટાણે—૯૬૬
રહે તે આંહી રોજે ખાતા પીતા તે મોજે
વિસાર્યા દુઃખ સરવે હણાયુ દુઃખ હજવે—૯૬૭
અહીયાં સતીનો સસરો ખગર જોવાને આવ્યો
ડોક્ટરે કહ્યું તેને સંદેશ એજ કહાવ્યો—૯૬૮
ગુજરી ગઈ તે બાઈ ઇનામ આપો કાંઈ
બધુંય દુઃખ કુખ્યું ગઈ તે સ્વર્ગ માંહી—૯૬૯
સસરો સુણીને બોલ્યો સાહેબ નોટ સોની
ઇનામ આપું આજે ખુશી થઈને લ્યોની—૯૭૦
કહીને એવું પોતે સીધાવ્યા ઘેર પાછા
કરી કીયાઓ સરવે પત્રો લખ્યા છે ખાસા—૯૭૧

માંકણ સતીની માંડે સતી રહે છે કોડે
 ભજન પ્રભુનું કરતી હેતેથી ધ્યાન ધરતી—૬૭૨
 ડોક્ટર તો એક દીને બહાર બાગે બેઠા
 તેવામાં સખસ બે તો આવીને માંડી પેઠા—૬૭૩
 મસ્તક નમાવી પડીઆ ડોક્ટરના પાય માંડી
 કહોને ક્યાંથી આવ્યા ડોક્ટર પુછે છે ત્યાંહી—૬૭૪
 ઉઠીતે સખસ બોલ્યા સાહેબ રહેમ લાવો
 અમારા ફૂટે કરમે વખત આવ્યો આવો—૬૭૫
 હતા શ્રીમંત સારા આવ્યા દીનો નહારા
 માટેજ આજે આવ્યા, છીએ આસરે તમારા—૬૭૬
 હાંકું હું ઘોડા ગાડી આ ભાઈ મારો તે તો
 ધરનું એ કામ કરશે એ પેટ એમ ભરશે—૬૭૭
 નથીય કાંઈ લેવું ખાધા સિવાય ખીજું
 સાહેબ રાખી લેશે બેલી ન કોઈ ખીજું—૬૭૮
 દયા ઘણેરી આવી રાખી લીધા ત્યાં બેને
 જરૂરી કામ બેઠ સોંપી દીધું છે તેને—૬૭૯
 નોકર રહેલો નાનો ધરમાં રહે છે રાજે
 એક દીન બહાર જઈને લાવ્યા છે વાત તેને—૬૮૦
 સતી બોલાવી પાસે સંભળાવી ધીમે તેણે
 અરે આ બેન મારી સુણી છે વાત આજે—૬૮૧

સરખેજ ગામ સાડ, રાજાની શોભા સારી
 ભરાય ત્યાં તો મેળો, જુક્તિ જોવાની સારી—૬૮૨
 ઉરસ આજ તેની, જોવાને જાય લોકો
 જઈ એ જોવાને આજે સાહેબને આપ કહોતો—૬૮૩
 સતી એ જાન જુલો, વિતેલ વાત ચુકી
 સાહેબની પાસે જઈને, એ વાત એણે મુકી—૬૮૪
 જાવું છે રોજે જોવા, બાપુ રજા જો આપો
 દર્શન કરીને આવું, હરાય જેથી પાપો—૬૮૫
 ડાકટર વધા ત્યાં વળતી, જાઓ સુખેથી જાઓ
 ગાફલ ના રહેશે ત્યાંએ, ગાડી લઈને જાઓ—૬૮૬
 આજા તો એવી મળતાં, ગાડી તૈયાર કીધી
 નોકર હતા જે જોએ, સાથે તૈયારી કીધી—૬૮૭
 સતીને રાખી સાથે, ગાડી મુકી હંકારી
 સતી અજાણી તો છે, અનાથ એજ નારી—૬૮૮
 બાબુએ રોજે મુક્યો, ગાડી ધપાવી આગે
 સતી વિશ્વાસે રહેતી, ના વહેમ કાંઈ લાગે—૬૮૯
 જંગલ અઘોર આવ્યું, થોભાઈ ગાડી ત્યાં તો
 સતીને વહેમ આવ્યો, જંગલ દીકું છે જ્યાં તો—૬૯૦
 આવ્યા ત્યાં ચાર નરતો, સતી ઉતારી હેઠ
 હતાશ થઈ ત્યાં નારી, અહીં શું દુઃખ દેશે—૬૯૧

ધરીને હામ સતીએ, ખસીને દુર પુછ્યું
 કહો ને આતે શુ છે ? સતીએ એમ પુછ્યું—૯૯૨
 વધો છે એક નર તો નારી તેં દુઃખ દીધું
 પ્રથમ તુને તો ઝાલી, ધારીને સુખ લીધું—૯૯૩
 હું તો લઈને તુજને, ગયો વિદેશ માંહે
 અરેરે દેવ મુજને, આડો પડ્યો છે ત્યાંહે—૯૯૪
 પેટીમાં પુરી તુજને, નીકળી તું ત્યાંથી નાઠી
 મર્કટ ભરાયો માંહે, કરી દશા ત્યાં માઠી—૯૯૫
 પછીથી આવ્યો અહિંઆં, ભમતો હું તારી પુઠે
 ટોળી જમાવી પુરી, લાગ્યો હું તારી પુઠે—૯૯૬
 દરદી થઈને તું તો, રહી દવા તે ખાને
 સુભાગ્યે મારે તે તો, આવી તે વાત કાને—૯૯૭
 થયો તો પુંઠે ત્યાંથી, ડાકટરને ઘેર જ્યાંથી
 નોકર રહ્યા છે બે બે, સાગરીત મારા તે છે—૯૯૮
 તારા એ ફક્ત સાટે, મહેનત કરે છે એતો
 મહેનત ફળી એ આજે, કયું તું સર્વ કાજે—૯૯૯
 હવે તો હદ થઈ છે, મુમત સલુણી ત્યાગો
 આધીન મારે થાગ્યો, વસ્ત્રો ધરેણું માગો—૧૦૦૦
 પતી સીધાવ્યો સ્વર્ગે, વિધવા થઈ તું હાવે
 ઉચાટ સર્વે ત્યાગો, ભેટી તું લેને ભાવે—૧૦૦૧

હા ના કરીશ જો તું; દુખી થઈશ તો તું
 સ્વાધીન સુખે થા તું, અહિથી ન છુટી જા તું-૧૦૦૨
 સતી સુણીને ખોટી હરામી આશું ખોલે
 પાપી પ્રપંચી આવ્યો શું ભાર તોલ તોલે-૧૦૦૩
 જીવન બધુય જીતું કયું પતીએ જાતાં
 મરવાનું સાફ લાગે, વધધવ્ય આજ થાતાં-૧૦૦૪
 માટે આ પાપી નર તુ કેડો તો છોડ મારો
 કદાપી કાળે તારો ન અર્થ સરનારો-૧૦૦૫
 હત્યા તને હું આપું ન દેહ વાળ ભાળે
 શાને ભરે તું ભાતુ અઘોર કર્મ કાળે-૧૦૦૬
 કરતી હું ચેન બાજી પાપીને દાઢે ખુંચી
 સુખો અનેરાં લાગી, દુખીમાં તે લાવી મુકી-૧૦૦૭
 અરેરે હાય હાવે મરવું વીશેષ ભાવે
 પાડી છે જીમ તેવે, રે હાય ? કે બચાવે-૧૦૦૮
 કકળાટ ભારે કીધો અતિશે સાદ દીધો
 આવો બચાવો કેઈ કરીને સાદ રોઈ-૧૦૦૯
 સુણીને આર્ત વાણી અબજાની એહ જાણી
 મહાજન સંગ જાતો તેણે આ વાત જાણી-૧૦૧૦
 ગયા નરો ત્યાં દોડી, અબજાને દુખ દેતા
 મારે તો માર ઝાઝો કદુ મુખેથી કહેતા-૧૦૧૧

(૧૧૪)

કીલકારી કીધી ત્યારે, મહાજન જનોએ જ્યારે
પાપીને ભાન આવ્યું, આ શું ચઢીને આવ્યું—૧૦૧૨
મુકી સતીને નાકા, જંગલ વિષે ભરાયા
અતિશે માર ખાઈ, સતીની કુટ્ટી કાયા—૧૦૧૩
લોકોએ લીધી ઉંચકી, સતીને સાથે લાવ્યા
પુછી ન વાત કાંઈ, સાથે તે લઈ ચાલ્યા—૧૦૧૪
આવ્યા વિરાટ નગરે, સતીને લેઈ સાથે
તહાં તો ભાન આવ્યું, ખેડી થઈ તે હાથે—૧૦૧૫
સંઘે મુકામ કીધો, ચોગાન માંડી જ્યારે
અરે ઓ ભાઈ સુણો, સતી એ ખોલી ત્યારે—૧૦૧૬
છે મુજ ગામ આ તો, રહે ત્યાં ભાઈ મારો
મુને ખચાવી તે તો, ઉપકાર છે તમારો—૧૦૧૭
રજા જો આપ આપો, હું જાઉં ઘેર મારે
આવોને સાથ મારી, જાઉં છું અત્યારે—૧૦૧૮
સુણીને લોક ખોલ્યા, સાચું જો હોય જેની
આનંદ અતીશે થાએ, ચીંતા ન થાય તેની—૧૦૧૯
સતીને સાથ લઈને, ગામે ગયા જે નર તો
નીજ ભાઈ ઘેર જઈને, સતીનો જીવ ઠરતો—૧૦૨૦
દેખીને નીજ જેની, તે ભાઈ ધાઈ આવ્યો
વળગ્યો તે જેની કંઠે, અતીશે સ્નેહ લાવ્યો—૧૦૨૧

વિગત બધીય પુછી, વઢતી સતીય રડતી;
 એ ભાઈ હુઃખ માડું, સમાય ના આ ધરતી-૧૦૨૨
 કરશું નિરાંતે વાતો, ઉપકારી સંઘ ભારે
 નરો ન હોત આ તો, ન હોત હું અત્યારે-૧૦૨૩
 માટેજ ભાઈ એની, સેવા જે થાય કરવી
 ચીજો તે જોડુ માગે, રખાય તેડુ ધરવી-૧૦૨૪
 સુણીને ભાઈ ત્યાં તો, નરોને પાય લાગ્યો
 ઉપકાર આપ મોટો, હું છું ઘણાય છોટો-૧૦૨૫
 માગો જો આપ માથું, આપીશ હું અત્યારે
 સેવા તમારી કરવી, અરે એ ધર્મ મારે-૧૦૨૬
 નરો તે વાણી સુણી, વઘા રહીને વાણી
 અમારો ધર્મ એ છે, કર્યું એ ધર્મ જાણી-૧૦૨૭
 જરૂર ન કાંઈ અમને, તૈયાર સાથે લાવ્યા
 બખર તમારી જાણી, સતીને આંહી લાવ્યા-૧૦૨૮
 ખાત્રી અમારી કરવા, અમે તો સાથ આવ્યા
 મળ્યાં તે બેન ભાઈ, આનંદ અમોને થાયે-૧૦૨૯
 વળ્યા તે કહીને પાછા, સતી રહી તે આંહી
 અતિશે કળે આવી, સતી પીયર માંહી-૧૦૩૦
 પુછે છે ભાઈ પ્રેમે, બેની તું મર્જુ પામી
 આવી તું આંહી ક્યાંથી, થઈતી સ્વર્ગે ગામી-૧૦૩ ૧

એવો તે પત્ર આવ્યો, તુંજ સસરે પઠાવ્યો,
 અમે તું આશ ત્યાગી, રહ્યાંતાં જાંત ભાગી-૧૦૩૨
 ગુજરી શીરે શું તારે, સુણવું એ બેન મારે
 આવી તું કયાંથી અહીંઆં, શી રીતે અત્યારે-૧૦૩૩
 સુણી સતી તો બોલી, એ વીર સુણ મારા
 વિધવા થઇ હું જ્યારે, થયા બેહાલ મારા-૧૦૩૪
 મુને તો દવાખાને, સસરે મુકીતી બહાને
 ઉપરથી લાંચ આપી, ડાક્ટરને શીખ આપી-૧૦૩૫
 જીવતી ન આવે ઘરમાં, દવા એ રીત દેજો
 દવા પાછને ઝેરી, મારી તે નાંખી દેજો-૧૦૩૬
 સસરો કહીને આવું, મુકીને મને ચાલ્યા
 ડાક્ટર દયાળુ એવા, વિચારી વાત ચાલ્યા-૧૦૩૭
 રૂસ્વત ખાઈ તેની, દવા તો સારી આપી
 જીવાડી મુને ભાઈ, દવા તો ઉર વ્યાપી-૧૦૩૮
 ખખર મુવાની આપી, ખખર જોવાને આવ્યા
 એ વાત જાણી આવી, આનંદ ઉર લાવ્યા-૧૦૩૯
 ડાક્ટરે મને પછી, પોતાને ઘેર રાખી
 પુત્રી સમાન ગણુતા, છે દેવ એનો સાખી-૧૦૪૦
 જીવન બધુંય મેં તો, ત્યાં કાઢવાને ધર્યું
 માનવનું ધાર્યું જાએ, થાએ વીધીનું ધાર્યું-૧૦૪૧

(૧૧૭)

પુઠે હરામી ટોળી, અવલથી લાગી આવી
પેટીમાં મુને ઘાલી, પહોંચ્યો હતો તે આવી-૧૦૪૨
જમાવી ટોળી તેણે, મુને વળી ફસાવા
પાપીઓ બેજ ત્યાં તો, નોકર થઈને આવ્યા-૧૦૪૩
રહ્યાં ત્યાં પેટ માટે, બાણે ન કોઈ યુક્તિ
મુને ફસાવા માટે, બધી ઘડી એ જુક્તિ-૧૦૪૪
ભરમાવી મુને ભાખી, રોળની રઠ લાગી
સાહેબ પાસ જઈને, આજ્ઞાએ મેંજ માગી-૧૦૪૫
ગાડી લઈને સાથે, નોકરો બેચ આવ્યા
હતો વિરાગ મુજને, તજ બધીય માયા-૧૦૪૬
ના વહેમ કાંઈ તેથી, આવ્યો ન દીલ જેથી
ગાડી હંકારી પાપી, ઉતારી મુકી આધી-૧૦૪૭
બીજા વધુ ત્યાં આવ્યા, ઇજત લેવાને મારી
અતીસે ત્રાસ થાતાં, ખુમો ઘણીય પાડી-૧૦૪૮
મહાજન જતાતા રસ્તે, આવી છોડાવી તેણે
ઉપકારી નર એ તો, સોંપી છે આંહી જેણે-૧૦૪૯
લગનીનું દુખ ભાળી, ભાઈ ઘણું છે રડતો
અરેરે બેન તારે, માથે સીતમ ગુજરતો-૧૦૫૦
સુખી ન થઈ જરીએ, આ માત પેટ આવી
સુખનો ન દીન દીઠો, ખુર ઘડેલું ભાવી-૧૦૫૧

નિર્ભાગી ભાઈ તારો, પુરો જન્યો હુત્યારો
 દુઃખમાં તું દીન કાઢે, રહું સુખી હું દહાડે-૧૦૫૨
 હવે બેની તું આંહી, જીવન બધું ગુજારે
 સુખી તું જાત જોઈ, શાંતિ વળે તો ત્યારે-૧૦૫૩
 સુશી સતી ત્યાં બોલી, એ ભાઈ દીન કાઢું
 પણ ભાગ્ય મુજ લખીયું, વીધન આવે આડું-૧૦૫૪
 ખબર ન દેશો કંઈએ, મારી હવે તો ભાઈ
 ઉપવાસ વૃત્ત કરીને, જીવન તજીશ ભાઈ-૧૦૫૫
 નિર્ભય સતી તો થઈને, રહી છે ઘેર ભાઈ
 ગમન દીનો ત્યાં કરતી, ફીકર નથી ત્યાં કાંઈ-૧૦૫૬
 ભાભીનો ભાવ ભુંડો, સતી પરે એ રહે છે
 અનાથ જાણી તેને, કહુ તે વેણ કહે છે-૧૦૫૭
 સહન બધું એ કરતી, દુખેથી દીન કાઢે
 વિચારે વામા વળતી, ના વેણ મુખે કાઢે-૧૦૫૮
 રઝળતી આવી આજે, પગલાં તું કાળાં લઈને
 હરામનું ખાવા આવી, ભાભી કે'ગાળ દઈને-૧૦૫૯
 સહન સતી તે કરતી, ના વેણ તે ઉચરતી
 કંકાસ થાય તેથી, ઘણી રહે છે કરતી-૧૦૬૦
 ના ભાઈને તે કહેતી, ના નામ તેનું લેતી
 દુખે નીભાવ કરતી, બધુંય દુખ રહેતી-૧૦૬૧

(૧૧૯)

ટાઢું અજીકું આપે, બમણું તે કામ સોંપે
સતી ઉઠાવે દુઃખે, અશક્ત તન ભુખે-૧૦૬૨
સતી બધુંય સમજે, દયા ન હોય તેને
મનમાં ન લાગે જેને, પરની જણેલી જેને-૧૦૬૩
હિન્દુ સંસાર મોહિ, એ રીત ચાલી આવે
લોભઈ નણુંદ જો લાખે' તો કાળ જાણે આવે-૧૦૬૪
સાસુને વહુ કેરી, એવી તો રીત ચાલે
વીતી બધી એ જાણે, પડી જો હોય પાને-૧૦૬૫
એ રૂઢીના પ્રભાવે, સતીને દુઃખ આપે
ના બાઈ કાંઈ જાણે, તે અંદરે દળાવે-૧૦૬૬
દુર્બળ શરીર તેનું, દુઃખ માંહી છે દુખેલું
થાતું એ કૃષ જાતું, દુઃખ માંહી એ દુખેલું-૧૦૬૭
ઉપરથી દુઃખ આપે, ભાભી વળી સંતાપે
ભાઈ વળી તે પુછે, તપે તે જોન તાપે-૧૦૬૮
દુઃખી તું કેમ થાતી, દીને દીને સુકાતી
શું દર્દ કાંઈ થાતું, ના જોન એ શરમાતું-૧૦૬૯
વહી સતી ત્યાં એમ, ના ભાઈ કાંઈ એવું
સૌ દેહ દંડ થાએ, છે તન માટે રહે.-૧૦૭૦
વળાવી વીર મનકું, સતી રહી છે દુઃખે
ભાભીનો રોષ અહીંયાં, ભરાય પેટ ભુખે-૧૦૭૧

ચરીત્ર સ્ત્રીનું ભુકું, ન કોઇ તેને પહોંચે
 વિરંચી વિષ્ણુ સરખા, ન કોઇ તેને પહોંચે-૧૦૭૨
 વિક્રમ સરીખા હાર્યા, ધાર્યા ન પડ્યા પાસા
 મહેલો તજાવી રૂડા, જંગલ વસાવ્યા વાસા-૧૦૭૩
 અંતર ન તેનું કોઇ, નહિ પીછાંણી શકતું
 છે પાપ કાળાં ભરીયું, ન જાણી કોઇ શકતું-૧૦૭૪
 હતી સતીની ભાભી, પુરી પ્રભાવ વાળી
 ભર્યો તો કાળ રોમે, ન બુદ્ધિ તેની સારી-૧૦૭૫
 ચરિત્ર કીધું તેણે, સતીને દુર કરવા
 પતીની પાસે તે તો, લાગી જઇ ઉચરવા-૧૦૭૬
 પતિ શું ઉઘ ઉઘો, કપાય નાક આતો
 તમ બેન લાવી ઘાલી, કરી ઘણી દયા તો-૧૦૭૭
 ઉધું તે તેણે કરીયું, કલંક માથે ધરીયું
 તે ચાલ ખોટી ચાલે, કલંક ચોટયું ભાલે-૧૦૭૮
 શ્રીકાશ તેના અંગે, જીવોને આજ મારી
 મોઢે ચઢીને મુજને, કહ્યું કે ભાભી મારી-૧૦૭૯
 હમલ રહ્યો છે મુજને, કહ્યું તે દુઃખ મારે
 વાતો બધે એ થાયો, રે હાય બે અત્યારે-૧૦૮૦
 સાચું કહ્યું આ મેં તો, ઉપાય તેનો લેજો
 ના લાડ કાંઈ કરજો, બે વાનાં તેને કહેજો-૧૦૮૧

મોહને વાત સુણી, દીલ માંહી કેધ વ્યાપો
 સતીનું તન જોઈ, નક્કી વિચાર વ્યાપો-૧૦૮૨
 સતીની પાસ તેણે, તત્કાળ જઈને જોયું
 અતિશે કાળ વ્યાપ્યો, છે ઘેર્ય તેણે જોયું-૧૦૮૩
 પુછી ન વાત કાંઈ, છે માર દેવા માંડ્યો
 વિસ્મય સતીને થાતું, આ શો ભવાડો માંડ્યો-૧૦૮૪
 ઓ ભાઈ કેમ મારો, શું દોષ છેજ મારો
 થઈ જો ભૂલ મારી, તો જીવથીજ મારો-૧૦૮૫
 જ્યાં વહાર ત્યાંથી આવી, આ જીમ ભાઈ મારા
 જીવે ન એક દહાડો, ખીચારી આજ ખાળા-૧૦૮૬
 રડી અતિશે કકળી, અનાથ એજ ખાળા
 દયા વસી ત્યાં તેને, તજી ગયો તે ચાળા-૧૦૮૭
 અહીંઆં ભાભીએ જ્યારે, પ્રસારી વાત ગામે
 સતી વિચારી વાતો, અતિશે ત્રાસ પામે-૧૦૮૮
 અફવા ઉડી છે ગામે, સતીની જોટી રીતે
 વાતો સુણીને એવી, ચરર થાય ચીતે-૧૦૮૯
 જાણ્યું તે ઘર જ્યારે, વનમાં સીધાવ્યા ત્યારે
 વનમાં એ આગ ઉઠી, વિધાતા આજ રૂઠી-૧૦૯૦
 સતી વિચારે મનમાં, અરર હાય આ શું
 વાતો વિવિધ થાતી, ના ચીતમાં સમાતી-૧૦૯૧

(૧૨૨)

સતી ભરાઈ ઘરમાં, દર્શને તે ન જાયે
કીર્તન કથાયે મુકયાં, અદકા ઉચાટ થાયે-૧૦૬૨
જુડી આ વાત જગમાં, અદકો પ્રચાર પામી
અરેરે કોઈ તેમાં, જુએ ન કાંઈ ખામી-૧૦૬૩
આપઘાત હાય કરવો, વિના ઉપાય ખીજો
નથી ય મારા માટે, એકે ઉપાય ખીજો-૧૦૬૪
મરવું તો શાને ડરવું, ખુશી થઈને કરવું
પંચાત ખીજી ત્યાગી, પ્રભુનું ધ્યાન ધરવું-૧૦૬૫
સતીએ આમ જાણી, લાવી તે દોર જાડો
ગાળો કરીને નાખ્યો, જોઈને પાટ જાડો-૧૦૬૬
ટેમલ મુકીને નીચે, ઉપર ચઢી તે ગાળા
અરર હાય આજે, ખુજવે દીલ લાળા-૧૦૬૭
ફાંસો ગળામાં નાંખી, ખોલી એ ખોલ ગાળા
પ્રભુ તું ખોળે લેજે, મુને તું સહાય દેજે-૧૦૬૮
વિનંતી એવી કરીને, પડવા તે જાય નીચે
અવાજ ગેખી તેવો, સતીને કાન સીચે-૧૦૬૯
સતી સખુર કરજે, હુત્યા તું નવ કરજે
હુત્યાથી જીવ જાશે, કલંક ના ધોવાશે-૧૧૦૦
દુનીઆ તો ભુંડું ગાશે, ના શ્રેય તારૂં થાશે
માટે સતી તું સાંભળ, આજ્ઞા પ્રભુની એવી-૧૧૦૧ .

(૧૨૩)

હજીય દુખ સહેજે, સતી તું સાચી દેવી
આખર પ્રકાશ તારો, થશે તું દેવી જેવી-૧૧૦૨
દુશ્મનો દુર થાશે, વિજય તારો ગાશે
તુને તે પાય લાગે, આવે એ કાળ આગે-૧૧૦૩
માટે તું ધીરજ ધરજે, સાહસ ના તું કરજે
કઠેથી કાઢ ફાંસો, સાબુત રાખ વાંસો-૧૧૦૪
સુણીને ગેખી વાણી, કૃપા સતીએ જાણી
પ્રભુની સહાય મારે, મરૂ હું શાને ત્યારે-૧૧૦૫
કહીને ફાંસો કાઢ્યો, છોડી એ દોર નાંખ્યો
સતી એ ખેડી ઝુરે, ધીમા ધીમા એ સુરે-૧૧૦૬
આરામ અહિંઆં લ્યોને, વાંચક અરે એ મારા
કઠલાલકર કહે છે, કથાના ભાગ સારા-૧૧૦૭
વિવિધ રસ પુરાણા, આગળ કથીશું હાથે
ખાહેર એ ભાગ પડતાં, વાંચી વિચારો ભાવે-૧૧૦૮

(૧૨૪)

સોળ વરસની સતી અને નવ વરસનો પતિ

ભાગ ૧૭-૨૦.

રાગ બારમાસી

સતી તો એમ રડતી, દુનીયાથી એહ ડરતી
આંખેથી આંસુ ભરતી, વિવિધ વીચાર કરતી-૧૧૦૬
વાણી વિભુની સુણી, મુલતવી રાખ્યું મરવું
છતાં ન કાંઈ સુઝે, હાય હવે શું કરવું-૧૧૧૦
પાપી પ્રપંચી લોકો, પડે બજારે પોકો
સતીના વીર હૃદયે, લાગે અતીશે ધોકો-૧૧૧૧
અહિંયાં સતીની ભાભી, ખટપટ અતીશે કરતી
મોહન તણા તો દીલમાં, ભુસું વધારે ભરતી-૧૧૧૨
ચંચળ-ખેસીશું આમ રહેશે, દીલે ન કાંઈ લેશે
અપવાદ બહારી લેશે, દુનીયાને શુંય કહેશે-૧૧૧૩
કાળું આ કૃત્ય બેને, કીધું તે શાંખી રહેશે
દુનીયાં પ્રજેતી કરશે, જવાબ શુંય હેશે-૧૧૧૪

(૧૨૫)

મોહન મુઝાતો મનમાં નારીના વેણ સુણી
મોહન-અતિશે ખેદ ધારી વઘો વળી તે વાણી-૧૧૧૫
ખ્યારી એ વાણી તારી ગળે ઉતારી ધારી
વિચારી વાત સારી સુજે ન એકે બારી-૧૧૧૬
કરવું શું હાય હાવે અતિ વિચાર આવે
પાપણી જોન મારી કુકર્મી એ જ ભારી-૧૧૧૭
આપે સલાહ સારી એવું ન પાસ મારી
ઇજત અરેરે એથી જાએ અત્યારે મારી-૧૧૧૮
અંચળ-થઈને મદદ આજે આ શાં વચન ઉચારે
ડરકણ સ્વભાવ ધારી શું હામ આમ હારે-૧૧૧૯
અબગાની જાત મારી છતાંય હામ રાખું
પુછે જો કોઈ મુજને સીધો ઉપાય દાખું-૧૧૨૦
ખોલાવો કોઈ એવો તમારો મિત્ર હોયે
તેની તો સાથ તેને મુકો ધકેલી જોયે-૧૧૨૧
ખચો ખધીય વાતે સુખનો સંભવ તેમાં
વળી ઉપાય ખીજો ખતાવું સુખ જેમાં-૧૧૨૨
કરોને ખુન તેનું ગણો ન પાપ જેવું
લંપટ છે રાંડ તેથી ગણો ન પાપ તેનું-૧૧૨૩
ઉપાય જે ખતાવ્યા કરો તમારે ફાવે
વઢી ભોળા ભાવે કહીશ હું ના હાવે-૧૧૨૪

(૧૨૬)

છુટકારો કરેને એનો નહીં તો ન સાડું થાયે
હું તો જઈશ મારે ધવાનું તેહ થાયે-૧૧૨૫
કર્તા-નારીનાં વેણ સુણી મોહન વિચાર કરતો
ઉપાય લેવો કેવો ચોક્કસ ન એક જડતો-૧૧૨૬
મોહન મુજબા ભારે ચંચળ કરે શું ત્યારે
અનેક દાવ ખેત્રે સતીને આળ મેલે-૧૧૨૭
ચંચળે ધારી લીધું પતીથી કાંઈ ન થાયે
અરેરે ત્યારે આ તો શી રીતે સાલ જાયે-૧૧૨૮
ચંચળ ચતુર નારી સ્વભાવની ન સારી
ઈર્ષાળુ મન તેનું વખણાય ગામ માંહે-૧૧૨૯
પોંચેત્રી સર્વ વાતે તે મર્દને હઠાવે
અળગાનું અંગ તેનું પણ મર્દ હામ લાવે-૧૧૩૦
પતીને પૂછ્યા વિના બોલાવી લાવી નરને
પ્રતાપ નામ તેનું મુણાવી વાત તેને-૧૧૩૧
મોહન બોલાવ્યો પાસે, બધીય વાત કીધી
સતીનું ખુન કરવા, વાતો મળીને કીધી-૧૧૩૨
પ્રતાપ પુરો પાંખી, પંકાય એજ આપે
કર્મો એ કુડાં કરતો, ડરતો ન કોઈ પાપે-૧૧૩૩
મોહન- આશા અનેરી આપી, મોહને દામ કેરી
થશે જો કામ માડું, થેત્રી દેઉં ભરેલી-૧૧૩૪

(૧૨૭)

માટે ઓ ભાઈ મારા, જાણે ન કેઈ આતો
રાખીને તેવી રીતે, છુપી બધીય વાતો-૧૧૩૫
ઇનામ દઈશ સાડ, થશે જો કામ માફ
કરી દે વીચાર વાડ, દારીદ્ર ફીટે તાડ-૧૧૩૬
પ્રતાપ-પ્રતાપે વાત સુણી, હર્ષે ભરાયો તે તો
પહેલાંનું વેર વાળુ, આવ્યો છે દાવ આ તો-૧૧૩૭
અનેક રીતે પહેલાં, સંતાપ્યો મુને એણે
અતિશે લાંચ ખાધી, દુભાવ્યો કુર વેણે-૧૧૩૮
તેવો દાવ ન ચુકું, હું જીવતો ન મુકું
પુરો પછાડી નાંખુ, ના કાંઈ બાકી રાખુ-૧૧૩૯
વદ્યો તે હોંસે એવું, મોહન ભઈ એ શું
તમારે માથે આવ્યું, સંકટ અનેડ એ શું-૧૧૪૦
ધીરજ રાખો ધારી, જીઓ શાખાશી મારી
ના આંચ ઉની આવે, કડ એ કામ ભાવે-૧૧૪૧
હનુમાન કેડ દેવળ, બંદર વિશે તે આવ્યું
શ્રીકૃષ્ણ લઈને ત્યાંતો, મોકલજો એજ પ્રાવ્યું-૧૧૪૨
વગે કરીશ ત્યાં તો. પછી ન પત્તો લાગે
સાવધપણેથી રહેજો, જોખમ મુને ન લાગે-૧૧૪૩
મોહન-મોહન વદ્યો ત્યાં વાણી, પ્રીકર ના રાખ વીરા
ન આવે આંચ ઉની, થાઓ નહી અધીરા-૧૧૪૪

(૧૨૮)

જરૂર કાલે આવે, મુજ બેન સંધ્યાકાળે
ઠેકાણે તમે કરજો, ના ઘર મુજ ભાળે-૧૧૪૫
વાંક કહી તે વળીઓ, પ્રતાપ ઘેર પોતે
એમ દીન એક વીત્યો, સતીની રાહ જોતે-૧૧૪૬
દિવસ ખીજની આવી, એ કર્મહીણ સંધ્યા
મોહન ભોળે ભાવે, પ્રભુને પ્રેમ વંદ્યા-૧૧૪૭
મોહન મન વિષે, સદગુણ છે ભરેલા
ન કુર આવા ધંધા, ન કોઈ દી કરેલા-૧૧૪૮
છતાંય આજ આ શું, મોહન હાથ બનતું
સંસ્કારી દીલ તેનું, રહે ધણુંય ડરતું-૧૧૪૯
નડે છે પ્રકટ નારી, ઘડીમાં જીવ કાઢે
ડરે તે ફકત જેથી સામ્રાજ્ય જેનું ચાલે-૧૧૫૦
અરે આ જગત વિષે ભોળા નરોનાં ભાગ્યે
દોરવાય નારી દોરે જીવન બગાડે આગે-૧૧૫૧
સદગુણ એના સડતા વિવેક એના બળતા
નારીના સુર આગળ ભોળા કુટાઈ મરતા-૧૧૫૨
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે અંધો બનાવે નરને
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે ખર ગણાવે નરને-૧૧૫૩
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે, રાત્રીએ સુર ઉગે
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે મનાવે ભુખ મુગે-૧૧૫૪

(૧૨૫)

સામ્રાજ્ય જ્યાં સ્ત્રીનું છે ધીરજ ધીરાઓ ચુકે
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે માઝા મહાન મુકે-૧૧૫૫
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે સદ્ગુણ જાય સરવે
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે કૃત્ય કુડાં એ કરાવે-૧૧૫૬
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે સેતાન થાય સાધુ
સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું જ્યાં છે પાપી પુણ્ય પદ્મ-૧૧૫૭
મોહન કેરા ઘરમાં સામ્રાજ્ય સ્ત્રીનું એવું
મોહન પ્રતાપી તો એ જીવન થયું છે એવું-૧૧૫૮
સ્ત્રીના કહ્યાથી તેણે પવીત્ર બેન ત્યાગી
અંધો થઈને તેણે જોયું ન હાય જાગી-૧૧૫૯
વાંચક વિચારો અહીંઆં મોહને કાર્ય કીધું
ન દોષ એને આપો નવું ન એણે કીધું-૧૧૬૦
જીવોને શાસ્ત્ર દ્રષ્ટે અનેક ઠામ ભાજ્યું
કેકેયી કેરા વચને દશરથે નામ રાખ્યું-૧૧૬૧
કુરંગ કેરી કાળે સ્ત્રીતાએ રાડ લીધી
ચરિત્ર સ્ત્રીનાં કરીને વિપરીત બુદ્ધિ કીધી-૧૧૬૨
સ્ત્રીએ ચઢાવી માર્યા રજપુત લક્ષ કોટી
પાયમાલ રાજ્ય કીધાં ખુવારી કીધી મોટી-૧૧૬૩
થયું જ્યાં આવું આવું મોહન વિશાત ત્યાં શી
નારીના મોહ આગે ગણતી સતીની ત્યાંશી-૧૧૬૪

(૧૩૦)

પડી અઘોર સંધ્યા સતીની હાય આજે
ભાવીએ લેખ કેવા ઘડયા સતીને કાજે-૧૧૬૫
નિરદોશ એ જે નારી ન જાણતી એ કાંઈ
ભાણીના દુઃખ માટે તૈયાર તે ન કાંઈ-૧૧૬૬
રટણ પ્રભુનું કરતી ખીજુ ન તે ઉચરતી
ધરમાં ભરાઈ રહેલી વાણી કદુ એ સુણી-૧૧૬૭
એ આભ દુટયું રોને નિરદોષ એ છે તોયે
વિશ્વાસ ધારી પ્રભુનો વિતાવે દીન તોયે-૧૧૬૮
આવી અઘોર સંધ્યા મોહન વિચાર કરતો
અરેરે હાય મારે વિધિનો યોગ નડતો-૧૧૬૯
સગી છે જોન મારી ઘણી પવિત્ર સારી
પ્રભુ શું આ ગુજારી ગણાવી તેં હુતારી-૧૧૭૦
હવે ન એકે આરો નક્કી વીચાર મારો
તજીને ભાવ મારો ખુઝાવું દીક્ષ લહાળો-૧૧૭૧
અંધારૂં પુર પડીયું મોહન ગયો છે ધરમાં
ગંગા કહીને તેણે ઘાંટો દીધો છે ધરમાં-૧૧૭૨
જેઠીતી એક ખુણે ગંગા ખીચારી રડતી
વીરાનો સાદ સુણી લાગી છે ભારે ધરતી ૧૧૭૩
મોહન કેરા વચને બંધુત્વ ભાવ નહોતો
મોહન કેરા વચને કેાધીત્વ ભાવ હોતો-૧૧૭૪

(૧૩૧)

ગંગાએ જાણ્યું મનમાં વીરાને કોષ વ્યાપ્યો
જાણ્યું કે ભાભી ભુંડી વીરો મારો સંતાપ્યો-૧૧૭૫
મોહનનો સાદ સુણી ગંગા વદી વીચારી
કહોને ભાઈ શું છે ? વાણી મૃદુ ઉચારી-૧૧૭૬
કૃતમ રોષ દાખી મોહન વદ્યો ત્યાં વાણી
અરેરે બેન મારી દીધું મેં દુઃખ જાણી-૧૧૭૭
વીરાની મીઠી વાણી ગંગાએ સુણી જ્યારે
આનંદ અંગ વ્યાપ્યો હર્ષે ભરાણી ત્યારે-૧૧૭૮
વદી પછીથી વાણી વીરા ન દોષ તારો
વીધીએ લેખ લખીયા તેમાં શું થાય ધારો-૧૧૭૯
વિચાર સારો સુઝ્યો જાણીને હર્ષ પામુ
નહી તો અતિશે કષ્ટે ધાર્યુંતું હું વીરામું-૧૧૮૦
વીરા છે એથ તારી હાંસી શું થાય મારી
હવેથી વીરા મારા વિચાર રાખ સારા-૧૧૮૧
મોહન વદ્યો ત્યાં વાણી હવે ન એમ થાએ
આજે તું બેન મારી કામે કદાપી જાએ-૧૧૮૨
છે કામ એક માફ કરી ત્વરાથી લાવો
હનુમાન કેરી બાધા આજે કરીને આવો-૧૧૮૩
રાખીતી તારા માટે રહે તું જીવતી જેથી
વીધીએ તારા હાથે કરાય ઠીક તેથી-૧૧૮૪

(૧૭૨)

તૈયાર થા તું હમણું શ્રીકૃષ્ણની સાથ દીવો
લઈને સીધાવો ત્યાં તો બેની ન કાંઈ ખીવો-૧૧૮૫
ગંગા સુણી વિચારે કૃપા વીરની પામી
હા ના કરીશ કાંઈ તુચ્છકાર પામું સામી-૧૧૮૬
લલેને ભાઈ લાવો કરી આવું કામ એ તો
પ્રતાપ તારો ભાઈ ન ડર કદાપી છે તો-૧૧૮૭
મોહને તર્ત ત્યાં તો શ્રીકૃષ્ણ ને દીપ આપ્યાં
સતીએ ત્યાંથી સ્નેહે પગલાં ત્વરાથી માપ્યાં-૧૧૮૮
અંધારૂં પુરૂં પડીયું ના મુખે મુખ સુએ
સતીના ચર્ચુ ડરથી અરેરે હાય મુજે-૧૧૮૯
સંધ્યાએ થાકી જાતાં રાત્રીનું રૂપ લેતી
નિર્જન તમામ રસ્તા નિહાળી જાય ખીતી-૧૧૯૦
કષ્ટાળુ દેહ તેની તેથી એ ડસ્તી ચાલી
આવી અનેક રાતો વીતાવી ગણતી ચાલી-૧૧૯૧
એકલી અંગ ધારી વિચાર કરતી ભાવી
વિતાળ્યું ગામ એવે પાદર વિશે તે આવી-૧૧૯૨
ચાલી તે પુર પાટે હનુમાન કેરા હાટે
ડરવું તે શોને માટે ધારી તે જાય વાટે-૧૧૯૩
દેવળ નિહાળ્યું દુરથી સતીને હામ આવી
કરીને બાધા હાવે પાછી વળું નીસંતે-૧૧૯૪

દેવળની પાસ આવી નિર્જન યધુય લાગ્યું
 અમળાનું અંગ જેથી ડરવા તે કાંઈ લાગ્યું-૧૧૯૫
 દેવળ અતીશે ભારે વિશાળ ચોક માંહે
 પાણીનો હોજ વચ્ચે સુંદર રસોઈ ત્યાંહે-૧૧૯૬
 દર્શન નિમિત્ત દીને લોકો હજાર આવે
 હનુમાન દાદા કેરું દેવળ એ કંપાવે-૧૧૯૭
 સતીએ દ્વાર ખોલ્યું ધીમેથી માંહી પેઠી
 મેદાન માંહી ભાળી અંતરે ખીક પેઠી-૧૧૯૮
 છતાંય હામ રાખી આગળ વધી તે નારી
 દેવળના દ્વાર પાસે આવી ઉભી તે નારી-૧૧૯૯
 વિચારી વામા વળતી દેવનું દ્વાર ખોલો
 નારી ઉભી તું રહેને પાછળથી કોઈક ખોલો-૧૨૦૦
 પડઘો સતીને લાગ્યો ભીષણ એ નાહ લાગ્યો
 અખળા ત્યાં દીનવદને પાછું વાળીને જીવે-૧૨૦૧
 અંધાર ભાગ વિષે નિહાળી નારી જ્યારે
 નીરખે છે નર ત્રણે તો સતી ગભરાય ત્યારે-૧૨૦૨
 હજો શું આજ આ છે, નિહાળું શું આ નયને
 પ્રભુ શું બાકી રાખી પુરૂ તે વેર લઈને-૧૨૦૩
 ભાઈનાં કરેલાં કૃત્યો આગળ તે આજ આવે
 હજો આ તેણે કીધો સુખી તે તેથી કહાવે-૧૨૦૪

(૧૩૪)

પ્રભુજી મુજ બેલી છું અબળા અકેલી
લજ્જા તું નાથ રાખે શશી રવીને સાખે-૧૨૦૫
અંધાર ભાગમાંથી નર તો ત્રણેય આવ્યા
સતીના સામા ઉભા સાક્ષત યમ જેવા-૧૨૦૬
બોલ્યા છે ત્યાંતો વણી સતી પધાર્યા શાણી
ખુરી તમારી કહાણી આવ્યા શું આંહી જાણી-૧૨૦૭
ઉતારો વસ્ત્ર અહીંયાં પ્રભુને વળતી સમરો
હુમણુ તો નાશ તારો અહીંયાં છે થનારો-૧૨૦૮
સતીએ શ્રેય માન્યું પોતાના નાશ માંહી
અતીશે દુઃખ માંહી જીવવું ન સાહે આંહી-૧૨૦૯
સતી વદી ત્યાં વાણી હરખાઉં વાત જાણી
મરવાને હું ઇચ્છું છું હરખાઉં વાત જાણી-૧૨૧૦
ચલાવો શસ્ત્ર ખ્યારા આશીશ એજ આપું
દુખીઓ આ દેહ છોડી પ્રભુજી પંથ માપું-૧૨૧૧
તમારું શ્રેય કરશે પ્રભુજી એજ ખ્યારો
દુખીઆરી દારા કેરો સુખી કરો જનમારો-૧૨૧૨
વીરા વીચાર કાંઈ કરવાની નથી હા ના
ખુશી થઈને કહું છું તો તો વિચાર શાના-૧૨૧૩
માળા આ હેમ કેરી ઉતારી લોને પહેલી
કહીને માળા આપી સતી જાની છે ઘેલી ૧૨૧૪

(૧૭૫)

ચંડાળો ચીત્ત ચોંકે સતીની હામ દેખી
મરવાને ખુશ આજે સતીને ત્યાંજ દેખી-૧૨૧૫
ચંડાળ વિચાર કરતા કરવું શું આંહી હાવે
દારાને દેખી આજે દયા જરા તો આવે-૧૨૧૬
ચંડાળ ચરણે પોતે ઝુકાવ્યું શીર જાતે
વીરા વધેરો આજે કહું છું પ્રભુને કાજે-૧૨૧૭
વદે સતી ત્યાં એવું ચંડાળ દીક્ષ કરતુ
નારી સહુણી સારી ઈચ્છે છે એજ મરવું-૧૨૧૮
કોમળ છે તેની કાયા કરી પ્રભુએ કેવી
જોવાથી આજ તેને લાગે છે કોઈક દેવી-૧૨૧૯
જરા ન જીવ ચાલે હણવામાં આને આજે
માટેજ મુક્ત કરવી પ્રભુને એજ જાને-૧૨૨૦
વધા ચંડાળ વાણી ઉભી તું બેન થાને
અમો વિચાર કરીયો જીવતી અહીંથી જાને-૧૨૨૧
કરતાં પ્રહાર તુજને અમોને પાપ લાગે
દેવી સમાન તું છે અમોને શ્રાપ લાગે-૧૨૨૨
માટેજ અહીંથી આજે ત્વરાથી નાશી જાને
દુખોથી મુક્ત થઈને પ્રભુના ગુણ ગાને-૧૨૨૩
સતીએ સુણી વાણી ઉતર્યા પ્રભુ એ જાણી
હરખાણી એજ હોતે પાછી વળી તે જોતે-૧૨૨૪

ભૂલ્યા ચંડાળ ખીજું સતી ખોલાવી પાછી
 વસ્ત્રો બધાંય માગ્યાં, યુક્તિ બતાવી પાછી-૧૨૨૫
 પુરૂષ વેષ આપ્યો સતીનાં વસ્ત્રો લીધાં
 નરનાં સતીને વસ્ત્રો પહેરાવી ત્યાંજ દીધાં-૧૨૨૬
 સતી વિદાય કીધી પોતે વિદાય લીધી
 ચંડાળે ચીત્ત ધાર્યું સંપીને એ વિચાર્યું-૧૨૨૭
 જવું તે ઘોરો વાટે, તાજ ચણેલી જોધ
 તોડીને ઘોર તે તો, જાણે ન તે તો કોઈ-૧૨૨૮
 મડદુ માંહેથી કોણું વસ્ત્રો આ સર્વ ધરવા
 ઓળખાય ન અંગે તેવાં નિશાન સર્વ કરવા-૧૨૨૯
 વિચારી એવું પોતે ગયા નિશાએ જો તે
 તાજજ ઘોર ખોદી કાઢી છે લાશ ત્યાંથી-૧૨૩૦
 વસ્ત્રો સજાવ્યાં સરવે સતીનાં લાવ્યા સાથે
 જખમ ઘણાય કરીને ઉપાડી લાશ માથે-૧૨૩૧
 મોહનના ઘરની પાછળ ઉતારી લાશ તે તો
 યુક્તિથી તેને દાટી જાણે ન કોઈ તે તો-૧૨૩૨
 વળી હુથીઆર છુપાં મુકયાં ત્યાં ખીજે ઠામે
 ચંડાળ આવું કરીને સીધાવ્યા નીજ ગામે-૧૨૩૩
 મોહન સવારે ઉઠે, નહી સતીને દેખે
 આનંદ રંગ વ્યાખ્યો મહેનત આવી લેખે-૧૨૩૪

(૧૩૭)

પચાત સર્વ છુટી નીરાંત વાળી બેઠો
હવે ન થાય વાતો મટી કુબેલી આ તો-૧૨૩૫
વિચારી વાત એણે ઉઠાવી વાત એવી
જાત્રાએ બહાર ગઈ છે ગંગા થવાને દેવી-૧૨૩૬
મહાજન જતુંતું મોડું તે સાથ તે તો ગઈ છે
સંગાથ સારો જોઈ આ જ્ઞાન લેવા રહી છે-૧૨૩૭
ગામે પ્રસારી એવી વાતો અનેરી આજે
લોકોને તેની કાંઈ પડી તે હોય શાને-૧૨૩૮
એ રીત દીન વીત્યા દશેક શાન્તિ દાતા
પછીથી વાત પુટી ચર્ચાય ગામ બાધા-૧૨૩૯
વહે છે કોઈ એવું ગંગાનું લગ્ન કીધું
કોઈ કહે છે એવું ગંગાને ઝેર દીધું-૧૨૪૦
કોઈ કહે છે એવું ગંગાને મારી નાંખી
કોઈ કહે છે એવું વાતો ખોટી દાખી-૧૨૪૧
અનેરી આમ વાતો વાયુના વેગે પૂરતી
આયના સ્વરૂપી દુનિયા ખરી પરીક્ષા કરતી-૧૨૪૨
જાણીને દાવ સારો અહિયાં પ્રતાપ આલ્યો
ફેાજદાર ઘેર જઈને મુઠો બધોય આલ્યો-૧૨૪૩
પછીથી આવ્યો તે તો મોહન ઘેર મગવા
મીઠાશ રાખી મનમાં, વાતો તે બેઠો કરવા-૧૨૪૪

અરેરે લાઇ આજે અનેરી વાતો થાયે
 સાવધપણે તો રહેજો ઇજત બધાંની જાએ-૧૨૪૫
 કરતાં એ કામ તારૂં મારૂં ન મુળ જાએ
 સંભાળ તેની રાખો પછી થવાનું થાએ-૧૨૪૬
 મોહન વઢ્યો ત્યાં વાણી વીરા ન ખીક રાખો
 ફીકર તજેને તેની હુધયે તે હામ રાખો-૧૨૪૭
 થાએ ન કાંઈ એમાં ફીકર કરો છો જેમાં
 દીવસ ગણાય વીત્યા વળે હવે ન તેમાં-૧૨૪૮
 પ્રતાપ એવી વાતો કરી ત્વરાથી ઉઠ્યો
 મોહન મન ચોકખું હજી ન ભેદ ટુટ્યો-૧૨૪૯
 મોહન નીરાંત વાળી બોલાવી નારી પાસે
 વાતો મજેની કરતો અનેરી આજ આશે-૧૨૫૦
 આનંદ અતીશે જામ્યો નારીની સાથ વાતે
 જોતાં ન જાણે કોઈ દુખીયાં ન કોઈ વાતે-૧૨૫૧
 એવામાં દ્વાર પાસે પોલીસ આવી ઉભો
 મોહને જોઈ તેને પુછે તું શાને આવ્યો?-૧૨૫૨
 વઢ્યો તે પોલીસ વાણી હમણું બધું જાણું
 હું છું તમારા જેવો અદેશ ન ઉર આણું-૧૨૫૩
 શાંતી એ સર્વ આપી પોલીસ ઉભો ત્યાં તો
 ખીજાય બધાય આગ્યા થોડીક વારે ત્યાં તો-૧૨૫૪

ફ્રાજદાર સાથ આવ્યા ઘરને ત્યાં ઘેરો ઘાલ્યો
 મોહનને નારી સાથે બાહર તર્ત કાઢ્યો-૧૨૫૫
 પેરામાં તેને રાખ્યો મળવા ન કોઈ દેતા
 મોહનને આમ જોઈ કોઈ કશું ન કહેતા-૧૨૫૬
 પોલીસને આજ પુરી ખાતમી મળી છે જેથી
 તપાસ થોડી કરતા ખોળી તે કાઢ્યું તેથી-૧૨૫૭
 ખોદાવી લાશ કાઢી હુથીયાર સર્વ કાઢ્યાં
 લાવીને બહારની તેને મોહન દૃષ્ટે પાડ્યાં-૧૨૫૮
 ચુંધાઈ લાશ ગઈ છે નીશાની નવ રહી છે
 ઓળખાય એ ના આજે તેવી બનીને રહી છે-૧૨૫૯
 વસ્ત્રો હતા જે પાસે મોહન એજ ઓળખે
 ગંગાનાં વસ્ત્રો જાણી ચોધાર આંસુ આવે-૧૨૬૦
 અરેરે દૈવ! આ શું! આ લાશ અહીં ક્યાંથી?
 જરૂર બેન મારી આવી આ લાશ ક્યાંથી?-૧૨૬૧
 દગો થયો શું પુરો પ્રતાપે એજ કીધું
 ભુલ્યો હું પાપ ભાગે પ્રતાપે વેર લીધું-૧૨૬૨
 ફ્રાજદારે પુછ્યું ત્યાં તો મોહન કહોને આજે
 આ લાશ કેની કાવે વઢો એ સત્ય વાવે-૧૨૬૩
 જુઠું ન બોલો જરીએ થવાનું તેજ ધાએ
 જુઠું વધાથી જાણો ઈજ્જત બધીય જાએ-૧૨૬૪

(૧૪૦)

મોહન વઘો ત્યાં વાણી સાહેબ વાત સારી
ચોકલાં આ વસ્ત્ર જાણું ચોળખાય ન લાશ સારી-૧૨૬૫
ગંગા જે મુજ ખેની જેવાં છે વસ્ત્ર આ તો
પરંતુ આંહી બેઠ વીરમય ઘણોજ થાતો-૧૨૬૬
જાત્રાએ તે તો ગઈ છે વસ્ત્રો આ ક્યાંથી આવ્યાં
છે સંગે સાથ સારો તો વસ્ત્ર ક્યાંથી આવ્યાં-૧૨૬૭
લગતી પત્રીત્ર મારી ક્યું શું ખુન કોઈ
અરેરે હાય કહીને મોહન પડ્યો છે રોઈ-૧૨૬૮
ફાજદારે પંચનામુ વીધી સરેજ કીધું
સખને તે દવાખાને મોકલાતી તર્ત કીધું-૧૨૬૯
પાસે ખોડાવ્યા લોકો પુરાવા કંઈક દીધા
દુશ્મન હતા જે લોકો પુરાવા ખોટા દીધા-૧૨૭૦
પુરી વીધીએ કરતાં લોકોને દુર કાઢી
મોહનને તેની સ્ત્રીને હાથે કડીઓ નાંખી-૧૨૭૧
ચોધાર નયને રડતો મોહન નારી સાથે
ભર્યે ખબરે ઘેરો પોલીસે નારી સાથે-૧૨૭૨
સરકારી તાળાં દીધાં મોહનને ઘેર વાસી
સગાં સંબંધી સર્વે જાગ્યાં તે દુર નાસી-૧૨૭૩
મોહનને જેલખાને પૂરેાં એ ખૂન ખાને
નારી છે તેની સાથે નડ્યાં કરેલાં હાથે-૧૨૭૪

વાંચક વિશમ ક્યોને, પછીથી પાપ ધરીએ
 દશા સતીની શી છે, તેનો વિચાર કરીએ—૧૨૭૫
 દુખીઆરો જન્મ જેનો, ન સુખ હોય તેને
 પ્રભુ દરબાર કેરો, ઘણો અન્યાય જેને—૧૨૭૬
 પુરી કસોટી કરતો, તાવી એ તાપ દેતો
 જેને હાથ ધરતો, પીછો એ પુરો લેતો—૧૨૭૭
 પ્રસાય તેની માંહી, કીંમત ન કોડી કેરી
 ઉલટોએ છેડ દેતો, રખડાવે શેરી શેરી—૧૨૭૮
 કસોટી પાર પામે, ગમે તે તાપે તાવે
 તેને પછીથી જગમાં, ઉની ન આંચ આવે—૧૨૭૯
 સતીને એક રીતે, કસોટી કંઈક દીધી
 અતિશે તાપ દેતાં, વિપત્તિ કંઈક દીધી—૧૨૮૦
 છતાંય તેહ બાળા અલિત ન કર્મ થતી
 વિપત્તિ માંહી તે તો, પ્રભુનાં ગુણ ગાતી—૧૨૮૧
 અબળાનું અંગ તેનું, ખમાય દુઃખ જેને
 છતાંયે બાણી બાણી પાડ્યું પ્રભુય તેને—૧૨૮૨
 અતીશય દુઃખ પડતાં સતી કસાણી બતે
 વવે તે દુઃખ સરવે, હળવાં બધાંય લાગે—૧૨૮૩
 હનુંમાન કેરા દેહરે છુટી સતી જે થઈ છે
 પાછી ઘેર ન બતાં જંગલ વિષે તે ગઈ છે—૧૨૮૪

(૧૪૨)

ભીષણુ. રાત નીરખી વળી છે રાત રસ્તો।
કાળી અંધારી રાતે સુએ ન એક રસ્તો—૧૨૮૫
સતીના કેશ છુટા રાને પડ્યા છે પુરા
માથે ન વસ્ત્ર રહેતું સતીના હાલ પુરા—૧૨૮૬
આ વેષ અંગ આવ્યો સમજીને કચ્છ વાળ્યો
થવું કેા ગામ લેગું વિચાર એજ ધાર્યો—૧૨૮૭
અંગે ઉજરડા થાતા ગણે ન લેશ તેને
કેકર ઉડાવે કેશ, ધારે ન દુઃખ તેને—૧૨૮૮
વટાવે રાત રસ્તો ભૂલી તે કંઈક પડતી
રસ્તા વીના એ આવે એકે ન સુઝ પડતી—૧૨૮૯
જંગલ વિકટ આવ્યું સતીને ભાન તેનું
જરાય હોય શાનું ખેલાન દીલ જેનું—૧૨૯૦
લાખો નીરાશા મનમાં, આશા ન એક જેને
પરવા કહોને શાની પછીથી હોય તેને—૧૨૯૧
અતીશે રાત ગાહું ધ્વની તો કાંઈ થાતો
વૃક્ષો અડીને ઉગ્યાં સંચય ન વાયુ વાતો—૧૨૯૨
હજારો જન કેરી કુડાળી મણું કેરી
લાખોના જન લીધા આ તો જગા અનેરી—૧૨૯૩
હુંટાડુ લોકો રહેતા કર્મો એ ઘોર કરતા
તજીને ખીક સર્વે નિર્ભયપણે તે ફરતા—૧૨૯૪

આજે તે લોક કેરો, ઉત્સવનો દીન જાણે
 મળીને સર્વ બેઠા, ભેળા થયા પ્રમાણે—૧૨૯૫
 અગ્ની સળગાવી વંચે, આહુતી કંઈક આપે
 ગુફા છે એક તેમાં, દેવી કરીને થાપે—૧૨૯૬
 ખયાય શાંત બેઠા, બોલે ન કાંઈ ત્યાં તો
 સંજાથી કાર્ય કરતા, બોલ્યા વીણુ જ્યાં તો—૧૨૯૭
 ખડખડાટ દ્વર થાતો, અહીંયાં સુણાય તે તો
 પાપીઓ પાપ ચુકતી, કરતાય એમ એતો—૧૨૯૮
 અડીંઆં સતીતે ચાલી, આવે આ રાત્ર માંહી
 ખીજું ન ભાન તેનું, સંભાળી ચાલે ત્યાંહી—૧૨૯૯
 ચણે તપાસી મુકે, નજર પણ ત્યાંજ રાખે
 ધ્વની જો કંઈક થાતો, તેમાં ન દીલ રાખે—૧૩૦૦
 ચાલે તે પુર જોશે, અતીશે હાલ હોંશે
 આવી તે પહોંચી પાસે, લુટાડ બેઠા ખાશે—૧૩૦૧
 કદમ પચીસ દૂરથી, લુટાડ દીઠા દબે
 લુટાડ તેને દેખે, ભરાયુ દુઃખ કબે—૧૩૦૨
 સતી અતીશે ચમકી, ઓ હાય આ શું દેખું
 ભુલી હું ભાન માડું, તેનું આ દુઃખ પેખું—૧૩૦૩
 વ્યાધોની વસ્તી માંહી, આ ગાય છે ફસાણી
 જીવતર ન હોય હાવે, ખુટી છે કર્મ કહાણી—૧૩૦૪

પ્રભુ શું રહાય દેશે, કુવે પડી હું હાથે
 વિચારી હું ન ચાલી, હાવે પ્રભુ શું થાશે—૧૩૦૫
 બચાવ કેમ કરવો, મુઝે ન એકે આરો
 ઉપાય એક ન જડતો, તજવો આ જીવ આરો—૧૩૦૬
 અહીંઆ સતી એ આવે, નિશ્ચય કયો છે બ્યારે
 ખણુ લુટાડ કેરી, વાતો શી ચાલે ત્યારે—૧૩૦૭
 સતી ન ડગલુ ભરતી, ખસતી નથી એ ત્યાંથી
 જડવત બનીને ઉભી, ધરે ન પાય બ્યાંથી—૧૩૦૮
 લુટાડ દેખી તેને, વિસ્મય અતિશે થાતા
 જડવત ઉભેલી જોતાં, વિચાર કંઈક થાતા—૧૩૦૯
 વિચારો ધીરે કરતા, ન હોય આ કે નારી
 જરૂર દેવી આવી, વરદાન આપનારી—૧૩૧૦
 ઉભી છે માન લેવા, અહીંઆ ન તેથી આવે
 અવસર ચુકીશું આ તો, રીસાઈ તેહ જાવે—૧૩૧૧
 માટેજ સર્વ ઉઠો, જયકાર સર્વે બોલો
 દેવી પ્રસન્ન થાશે, દેવીનો ભાર તોલો—૧૩૧૨
 ઉઠ્યા સર્વ સાથે, આવ્યા સતીની પાસે
 સતીએ અતીશે ડરથી, પાછા પ્રગે તે નાસે—૧૩૧૩
 વિનવે અતીશે મુખથી, દેવી કહીને બોલે
 કૃપા તે માગે પુરી, એવા તો બોલ બોલે—૧૩૧૪

સતીએ ધાર્યું મનમાં દેવી મને એ માને
 ત્યારે તો ઉભું રહેવું ડરવું હવે તો શાને—૧૩૧૫
 કરવો એ વેશ પુરો આવી પડ્યો ને માથે
 તેમાં ને ચુક થાએ ખમવું પડે તે સાથે—૧૩૧૬
 ધારી સતી ત્યાં એવું ઉભી છે હામ રાખી
 હુટાડ પાસે આંબ્યા અતિશે પ્રેમ દાખી—૧૩૧૭
 નીચા નમાવી શીશો પાથે સતીને લાબ્યા
 ગદગદ કંઠે બોલી વરદાન કંઈક માગ્યાં—૧૩૧૮
 સતીએ ખામોશ રાખી ખુશ રહો એ ભાખી
 પછી હુટાડ બોલ્યા આજ્ઞા એ એક માગી—૧૩૧૯
 સતી પછીથી બોલી પુત્રો હું સત્ય કહું છું
 રક્ષા તમારી કરવા તત્પર સદાય રહું છું—૧૩૨૦
 વસ્ત્રો ધરેણું કંઈએ લાબ્યા ને હોય તેની
 ધરોને ભેટ મુજને ભૂખી હું હાલ તેની—૧૩૨૧
 પછીથી એક આજ્ઞા તમોને આજ આપું
 હુમણું તૈયારી કરવા આજ્ઞા હું એજ આપું—૧૩૨૨
 અહીંથી વીશેક ગાઉએ મુકામ સર્વ કરજો
 સંકા ન ધારી મનમાં ડગલું ન પાછુ ભરજો—૧૩૨૩
 પુરો પરોઢ થાતાં રાજા આ રાજ માંહી
 લશ્કરની સાથ આવે શીકાર માટે જ્યાંહી—૧૩૨૪

(૧૪૬)

અહીંથી તમે ન જાવો. પકડાઈ નકકી જાઓ
કહેવા હું એજ આવી મારો ન ચાલે દાવો—૧૩૨૫
હુટારૂ ખુબ હુરખ્યા દેવીની વાણી સુણી
ફરીથી ઉપાય લાગે, વાતો સતીની સુણી—૧૩૨૬
હુટારૂ હુરખી પોતે ભેટો વીવીધ ધરતા
આગળ સતીની આશે દાગીના ભેટ કરતા—૧૩૨૭
ખેઠાતે ભેટ મુકી રહ્યા છે જ્યારે તે તો
રાત્રીના ચાર વાગ્યા તણો અંદાજ છે તો—૧૩૨૮
પછીથી આજ્ઞા દીધી સહુને જવાની ત્યાંથી
વેસયા તેજ રીતે ધારેથી સર્વ ત્યાંથી—૧૩૨૯
નિર્ભય સતી તો હાવે અહીંઆ થઈ જે ઉભી
પ્રભુ કૃપાથી તેને કોઈએ ન આંહી દુભી—૧૩૩૦
વાયુ વેગેથી લોકો થયા અદર્શ ત્યાંથી
સતી સવાર સુધી ખસી ન જરા ત્યાંથી—૧૩૩૧
મીલકત બધી ત્યાં મુકી પત્રો ઉપર તો ઢાંક્યાં
વગતી તે પોતે ચાલી ચિન્હો ઘણાય આંક્યાં—૧૩૩૨
ચાલીને ચર્ણુ દુખ્યા જંગલનો પાર આવ્યો
હરીઆળી ભુમી આવી સતીને હર્ષ આવ્યો—૧૩૩૩
થયો છે શ્રમ એટલે શકતી કંઈક આવી
ખેડી છે શ્વાસ ખાવા હીંમત અનેરી લાવી—૧૩૩૪

થોડક દુર ચાલી રસ્તો સરીયામ આળ્યો
 ચલી તે એજ રસ્તે અંદેશ ન કાંઈ આળ્યો—૧૩૩૫
 પુછતી કે રાહુધારી જનો જો કોઈ જાતા
 ચાલી તે જાય વાટે અંતર ઉમળકા થાતા—૧૩૩૬
 પાદર જણાયું તેને કોઈ નથ કેરૂં તેને
 વસ્ત્રો સજીને લીધા પડે ન કહેવું તેને—૧૩૩૭
 મલાજો સહેજ રાખી ચાલી તે નથ માંહે
 ઉંચા મકાન જોતી ચાલી તે જાય ત્યાંહે—૧૩૩૮
 વજીર રાજ કેરો તેનું મકાન જોતી
 મહેનત અતીસે ધીધી કાઢ્યું છે ત્યારે જોતી—૧૩૩૯
 ખખર તો પહેલી આખી આજ્ઞા મળી છે જ્યારે
 વિવેક સર્વ રાખી દાખલ થઈ છે ત્યારે—૧૩૪૦
 પ્રધાન આવી ઉભો સતીને પ્રશ્ન પુછે
 નારી કહોને માઈં એવું તે કામ શું છે—૧૩૪૧
 કયાંથી અત્યારે આવીયાં રહેવાનું ગામ જોલો
 ડર તો બધીય ત્યાગી બધોય ભેદ જોલો—૧૩૪૨
 સતી પછીથી જોલી પ્રજા હું આપ કેરી
 બાપુજી તેથી ધારો પુત્રી હું આપ કેરી—૧૩૪૩
 જો હું નામ મુજ આપું અહીંત તેથી માઈ
 તેથી એવું ધારી જાજી એજ સાર—૧૩૪૪

હું છું વણીક તનીયા વિધવા જીવન ગુનારૂ
 અતિશે દુઃખ આને દીલડુ બળે છે મારૂ—૧૩૪૫
 કહીશ વાત પુરી લાંબી કથા છે મારી
 બાપુજી ધારી લેજો સુણતાં છુટે કંપારી—૧૩૪૬
 આશ્રય અત્યારે આપો એટલુંજ કબ્જ કાપો
 બનતાં કરીશ કામો ફક્ત અન્ન આપો—૧૩૪૭
 બીજું ન માંગુ કાંઈ આજ્ઞા ફરમાવો બાપુ
 પ્રભુ ભલુજ કરશે આશીશ એજ આપુ—૧૩૪૮
 આજ્ઞા પ્રધાને આપી ભલે બાઈ તુ રહેજે
 કરી ન વાત પુરી સંશય એજ રહે છે—૧૩૪૯
 ખુશી પડે તો કહેજે રહેવાય તેમ રહેજે
 અહીંઆં ય નામ તારૂ કદાપી ન કોઈ લેશે—૧૩૫૦
 પછી સતીએ ધારી પ્રધાન એકાંત તેડયો
 વળતીથી માલ કેરા મુદો બધોએ છોડયો—૧૩૫૧
 જગ્યા બતાવી પુરી હુરખ્યો પ્રધાન ત્યારે
 તૈયારી તર્ત કીધી સુણી એ વાત જ્યારે—૧૩૫૨
 સતીને સાથ લીધી ગાડી જોડાવી પોતે
 વીશ્વાસુ જન લીધા આવ્યા તે ઠામ જાતે—૧૩૫૩
 હુંટારૂ કેરો પેલો બધોય માલ જ્યાં છે
 સતી પ્રધાન સાથે ઉભા જઈને ત્યાં તે—૧૩૫૪

(૧૪૯)

આ દૃષ્ય પ્રધાને જોયું અતિશે દીલ મોહ્યું
અઢળક છે માલ આતો મોહીત મન થાતો—૧૩૫૫
સતીને શાખાશી આપી જધોય માલ લીધો
સાથે આવેલ તેને થોડો થોડોય દીધો—૧૩૫૬
પછીથી પુર વીશે પાછુ પ્રયાણ કીધું
પુત્રી સતીને કહીને અભયદાન દીધું—૧૩૫૭
હવે સતીને અહીંઆં ઘરમાંહી માન મળીયું
સતી કહે તે થાતું એનું તે ભાગ્ય પ્રળીયું—૧૩૫૮
પોતાનું નામ જદલી જુદું ધરાવ્યું આંહી
રહે તે એવી રીતે પ્રભાવ પુરા માંહી—૧૩૫૯
ઘરના તમામ કામો નજરમાં એહ રાખે
નોકરની પાસ લેતી હાથે ન કાંઈ હાખે—૧૩૬૦
પુત્રી પ્રધાન કેરી શીક્ષણ અનેરૂ આપે
પ્રધાન પુત્રી સાથે સહીએર પણ સ્થાપે—૧૩૬૧
પ્રભાવ સતીનો સારો ઘરમાં પડ્યો છે જોઈ
હાજી હજુર કહેતા નોકર રહે છે કોઈ—૧૩૬૨
સાંજે પ્રધાન આવે કચેરી માંહે જઈને
સતી ધીમેથી પુછે પાસે ઉભી રહીને—૧૩૬૩
ચાલે છે કેમ કોનો શું નામ ઠામ તેનું
વીગત બની શું તેમાં વિવરણ કરાવે તેનું—૧૩૬૪

(૧૫૦)

પ્રધાન તેહ કહે છે સંકા તજીને તેને
વિનોદ જાતે માને પ્રધાન પોતે એને—૧૩૬૪
એવા તે કમથી રોજે સતી પ્રધાન પુછે

ઉત્તર પ્રધાન આપે પુછે ન તારે શું છે—૧૩૬૬
દીનો સુખી તે ગાળે પ્રથા એ એવી ચાલે

હજીય દુઃખ કેસં સ્વાખ્યાં સતીને સાલે—૧૩૬૭
એક દી વજર સાંજે આવ્યા કચેરીમાંથી

સતી તે પાસ જઈને પુછતી બધુંય બેઠી—૧૩૬૮
બાપુ કહોને આજે ચાલ્યો છે કેસ કોનો

આરોપી કોણ તેમાં છે કેસ મુદો શાનો—૧૩૬૯
બાપુ કહોને મુને વાતો એ પ્રીય લાગે

સુણતાં એ વાત સરવે મારી તો બ્રાંત લાગે—૧૩૭૦
બોલ્યો પ્રધાન વાણી સાંજળ તું બેન મારી

સંભળાવું વાત એ તો હજારા છે જ તારી—૧૩૭૧
રામપુર ગામ અહીંથી વીસેક માઈલ દુરે

આપણું છે રાજા ત્યાં તો સાચી છે વાત મુજે—૧૩૭૨
મોહન કરીને ત્યાં તો માણસ ગૃહસ્થ પુરો

તેવા નકારે ભાઈ ધંધો કીધો છે પુરો—૧૩૭૩
સગી જે બેન તેની ગંગા સ્વરૂપ પુરી

કીધું છે પુન તેવું દેવાશે તેને શુભી—૧૩૭૪

(૧૫૧)

મરનાર નામે ગંગા બદ્યાલ તેની સુણી
હંમેશ હરામ કેરા લોકોની વાત સુણી—૧૩૭૫
મોહન ભરાયો રોશે મારી તે નાખી તેને
સ્ત્રીનો સખંધ તેમાં લાવ્યા છે સાથ તેને—૧૩૭૬
ચંચળ છે નામ તેનું તહોમતે નામ તેનું
વિગત બનેલી આજે બીજી તે કાલે કરશું—૧૩૭૭
હજી ન કેસ ચાલ્યો શરૂઆત કાલે થાશે
ત્રણ દીને પુરો થાશે આરોપી ફાંસી જાશે—૧૩૭૮
સતી સુણીને બોલી વાડ પીતાજી કાલે
વાતો વિશેષ કરજો અત્યારે એમ ચાલે—૧૩૭૯
દીવસ બીજોય વીત્યો સાંજે પ્રધાન આવ્યા
દીડા સતીએ જ્યારે અંતર ઉમળકા આવ્યા—૧૩૮૦
આવીને પાસ બોલી પીતા કહોને આજે
કચેરી મધ્યમાં જે શું કામ ચાલ્યું આજે—૧૩૮૧
પ્રધાન બેઠી બોલ્યો પુત્રી તું મુજ સર્વે
આરોપી નર ને નારી ફસાય છે જ હળવે—૧૩૮૨
સાક્ષી પુરાવા પડતા બધાય સત્ય જેવા
શીક્ષા ફાંસીની થાશે ગુના છે એહ એવા—૧૩૮૩
બચાવ ન કોઈ કરતુ ઉભાં રહે છે બંને
પસ્તાય પાપી કૃત્યે તકસીરદાર બંને—૧૩૮૪

છુટે ન એ જ કે હી એવા પુરાવા પડતા
 સાક્ષી પ્રતાપ નામે મીત્રો થઈને નડતા—૧૩૮૫
 સુણી સતીના નયને પાણી ભરાયું પ્રેમે
 મનમાં વીચાર કરતી ભાઈ ભલો તો એ છે—૧૩૮૬
 નારીની ખોટી શીક્ષા માનીતે બેઠા મનમાં
 બદલો કીરતારે આપ્યો સહે છે દુઃખ તનમાં—૧૩૮૭
 પાંસીએ તો ભાઈ જાશે પીઅર ઉજ્જડ તો થાશે
 નિર્વંશ કુલનો જાશે દુશ્મનો હરખાશે—૧૩૮૮
 માટે બચાવુ વીરને પસ્તાશે આપ મેળે
 માફ્ય આળ જાશે મને પ્રભુજી પ્રેરે—૧૩૮૯
 પ્રધાન સાથે ખોલી સતી મૃદુએ વાણી
 પીતા કહ્યું જો માનો વડુ હું સાચી વાણી—૧૩૯૦
 મોહનનો કેસ ચાલે સમક્ષ આપ કેરી
 ગરીબ આરોપી એ છે ન પક્ષ કોઈ તેની—૧૩૯૧
 જાશે ખીચારો માર્યો દયા મુને એ આવે
 સાક્ષી બચાવ દેવા પુત્રી તમારી આવે—૧૩૯૨
 આજ્ઞા જો આપો તેની પગલુ ભરાય તે તો
 આવું હું કેટલું મધ્યે કરૂં બચાવ તેનો—૧૩૯૩
 સપાડું કાંઈ ન કરતી તેને છોડી દેવા
 મારા બચાવ સુણી આવે વિચાર એવા—૧૩૯૪

આરોપી તોજ છુટે માગુ હું આપ પાસે
 આજ્ઞા જરૂર આપો અવસર અલેખો જાસે—૧૩૯૫
 પ્રધાન સુણી વાતો હરખ્યો ધણુંય મનમાં
 પુત્રી ખરી એ વાતો તેં ધરી હામ તનમાં—૧૩૯૬
 કચેરીમાં તું આવું બહુ માનથી બોલાવું
 કાલે ભલેને ચાલો રજુ કરો તમ પુરાવો—૧૩૯૭
 નકકી વિચાર એવો રાત્રે કરીને સુતાં
 સવારે સર્વે જન તો નીયમ પ્રમાણે ઉઠ્યાં—૧૩૯૮
 સતી ઉઠી છે બહેલી સઉચાલી કાર્ય કીધું
 પરવારી એજ કર્મે ભજન પ્રભુનું કીધું—૧૩૯૯
 સમય પુરો તે થાતાં પ્રધાન તો સીધાવ્યા
 કોર્ટે સતીને જાવા સવડ કરીને આવ્યા—૧૪૦૦
 પુરો જ્યાં એક વાગ્યો ગાડી તઈઆર કીધી
 જાવા કચેરી મધ્યે આજ્ઞા તે આપી દીધી—૧૪૦૧
 બાહર સતીએ આવી ખબર આવ્યાની આપી
 પ્રધાન તર્ત તેને બેસાડી સ્થાન આપી—૧૪૦૨
 મોહનને તેની નારી સામે આરોપી ઉભાં
 કુસંગા સંગ થાતો પ્રભુએ આજ દુહ્યાં—૧૪૦૩
 સતી તો કોર્ટ મધ્યે ઉભી થઈને બોલી
 સજાજનો આ સુણજો દેજો એ ન્યાય તોળી—૧૪૦૪

આરોપી જેના ખુને ઘસાયો કોણ મધ્યે
 આજે એ કાંચી ચડતો છે ન્યાય કેવી રીતે—૧૪૦૫
 કયું છે ખુન જેનું ગંગા હું નામે તે તો
 જીવતી છું હુંજ અહીં આ ખરી એ વાત છે તો—૧૪૦૬
 પુછો પુછાવો કેઈ સાખીત ન થાય જો એ
 વીતી બધી એ વરણું આજ્ઞા પીતાની થાએ—૧૪૦૭
 મળી રાજ આજ્ઞા ત્યાંતો સતીને વાત કરવા
 સતીએ સર્વ જતને કહ્યું છે કાન ધરવા—૧૪૦૮
 પછીથી માંડી કીધી બધીએ વાત વણી
 એકે ન છાની રાખી પહેલા હતી જે પરણી—૧૪૦૯
 કથા જે સાંજ સુધી રસ પુર્ણ સર્વ કહેતી
 અધુરી જેહ રહેતી બીજે દીને તે કહેતી—૧૪૧૦
 ચાલી કથા તે પુરી પુરા તે સાત દીને
 ઉત્સાહ નગરે વાળ્યો સુણવા ભરાય લોકો—૧૪૧૧
 ઘટના આ દુઃખ કેરી સુણી ધણાય લોકો
 ભરી સભામાં રડતા દુઃખે મુકીને પોકો—૧૪૧૨
 વિશ્વમય અતીશે થાતો રાજાએ વાત બાણી
 શાખાશ પુત્રી મારી વાતો બધીય સુણી—૧૪૧૩
 સાચી સતીજ તું છે પાથે હું તને લાગુ
 થાય શ્રેય માફ એવું વરદાન હુંજ માગું—૧૪૧૪

(૧૫૫)

રાજા જ્યાં પાય લાગ્યો, લોકોત્યાં પાય લાગ્યા
જે જેને રૂચે તેવા, અલિલાશ કંઈક માગ્યા—૧૪૧૫
મોહન ને તેની નારી, છુટાં તે આજ થાતાં
જોઈ સતીને મનમાં, ઘણાં ઘણાં શરમાતાં—૧૪૧૬
રાયે સતીને આગ્યો, અલગ મહેલ રહેવા
સાધન પુરાવ્યાં સર્વે, જીંદગી સુધીએ ખાવા—૧૪૧૭
સચવાય માન તેનું, સમસ્ત રાજ્ય મધ્યે
મોહનને ત્યાંજ રખ્યો, અધીકાર આપી તેને—૧૪૧૮
હતા વીરુદ્ધ લોકો, સીક્ષા બધાને આપી
કાળાં મુખો તે લઈને, સંતાય કંઈક પાપી—૧૪૧૯
સતીની આમ રક્ષા, પ્રભુ તે આપ કરશે
પાપીઓ પાપ ભાતુ, પોતાની મેળે ભરશે—૧૪૨૦
સંકટ અનેક પડીયાં, સતીએ સત ન છોડ્યું
આખર પ્રભુએ જાતે આવીને કષ્ટ તોડ્યું—૧૪૨૧
સતીયાં જે નર ને નારી કબ્જો અનેક પામી
અંતે તે સુખ પામે પ્રભુ પદે વીરાતી—૧૪૨૨
દુર્જન હજાર લોકો સુખે લલે ને ફરતા
આખર દુઃખે દુભી કુટેલ નરકે પડતા—૧૪૨૩
હિન્દુ સમાજ મધ્યે ક્રીડા અનેક આવા
અજ્ઞાનતાથી બનતા કરતા સુધારે જાવા—૧૪૨૪

(૧૫૬)

કરીને બાળ લગનો બાળાનાં ઉર બાળે
જેતા ન જોડી વરની પોતાનું અંગ ટાળે—૧૪૨૫
સહાય સ્વાર્થ માટે લોકો એ તેથી કરતા
આખરે પાપ ભાતુ ભરીને નર્કે પડતા—૧૪૨૬
અરેરે હાય આજે હીન્દુ સમાજ તારી
અધોગતી છે પુરી ખરે ખરી થનારી—૧૪૨૭
હજુએ આંખ ખોલી નિહાળો વાત આવી
તો તો જરૂર હાથે આવે સ્વરાજ ચાવી—૧૪૨૮
કથા સતીની વાંચી વિચાર સર્વે કરજો
અસાર મુકી દઈને શ્રદ્ધા સાર કરજો—૧૪૨૯
સતીનું દુઃખ જાણી પુત્રી દુભાય ન કોદી
સંભાળ એની રાખો આવે ન દુઃખ કોદી—૧૪૩૦
કઠલાલકર તો કહે છે વાંચક વીચારો પ્યારા
હશે હજાર હોશો એકે ન હોશો મારા—૧૪૩૧

(૧૫૭)

તૈયાર છે! નવીન નવસકથા તૈયાર છે!
મુખોદનો સાગર, ભક્તિનો ભંડાર, નીતીને વધારનાર.

ભક્તરાજ પ્રહ્લ્લાદ

જેનો અંદર-જય વિજયને ઋષિએ આપેલો આપ,
પ્રહ્લ્લાદનો પુર્વ જન્મ, હિરણ્યકશ્યપુએ વિષ્ણુ (ભગવાન)
નો નાશ કરવા આરંભેલું તપ અને વરદાન, કુંભારના
બળતા નીલાડામાંથી મંજરીનાં બચ્ચાનું સજીવન નીકળવું,
પ્રહ્લ્લાદનું આશ્ચર્ય, પ્રભુની ભક્તિ એજ મનુષ્ય જીવનનો
ઉત્તમ લાભ છે માનો પ્રહ્લ્લાદનું પ્રભુ ભક્ત બનવું,
રાક્ષસનો ક્રોધ, પ્રહ્લ્લાદને આગમાં બાળી નાખવો, પહાડ
ઉપરથી ફેંકી દેવો, વીગેરે અનેક પ્રકારના જુલમ ગુજારવા
છતાં પ્રહ્લ્લાદની દૃઢ પ્રભુભક્તિ, છેવટે રાક્ષસે કંઠાળી
પ્રહ્લ્લાદને લોખંડના તપાવેલા સ્થંભ સાથે બચાડતાં
સ્થંભનું ફાટી ભગવાનનું નૃસિંહરૂપે પ્રગટ થઈ અસુરનો
નાશ કરવો, પ્રહ્લ્લાદને રાજ્યાભિષેક, લક્ષ્મીની હાર,
ભક્તિની જીત વીગેરે અનેક ઉત્તમ દૃષ્ટાંતો સહિત.

મુદ્દય ફક્ત આઠ આના

લખો-બુકસેલર જદુલાલ નારણદાસ

મુ. નડીઆદ

(૧૫૮)

જરૂર વાંચો !

અમૂલ્ય પુસ્તક

જરૂર વાંચો !!

મહાત્મા તુલસીદાસ

તમારા જીવનમાંથી ઝહેર નાબુદ કરી
અમૃતનો સંચાર કરશે :

❀❀ મહાત્મા તુલસીદાસ ❀❀

આ ઉત્તમ પુસ્તકમાં આવેલ વિષયોનું ઢુંક વર્ણન, મહાત્માનો પુર્વજન્મ, જોશીની ભયંકર ભુલ, સ્વાર્થી પીતાએ કરેલો પુત્રનો ત્યાગ, ભગવાનની ભૂલવણી, જે બાપનો બેટો, તુલસીદાસનું લગ્ન, ધર્મપત્નિના સૌન્દર્યમાં મોહાન્ય તુલસીદાસ, સખ કે નૌકા, રજજી કે સર્પ, પ્રેતની મુલાકાત, હનુમાને આપેલું વચન, રામલીલાનાં ખેલ, રામચંદ્રનું પ્રત્યક્ષ દર્શન, ખુતી મહાંત, સર્વવ્યાપી રામ, તુલસીદાસ ઉપર વ્યભિચારનો આરોપ, દિલ્હીમાં કેદ, હનુમંતે કરેલી સહાય, પથરના પોઠીઆએ આધેલા લાકડ વિગેરે વીંધવીંધ દૃષ્ટાંતો સહીત હોવાથી ગમે તેવા નાસ્તીકને આસ્તિક બનાવે છે. કીંમત ફક્ત આઠ આના.

મળવાનું ઠેકાણું:—

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ મું. નડીઆદ.

(૧૫૬)

જહુધ માછલી

યાને

પત્થરનો પાદશાહ

સદુગુણને ચાહનાર ગરીબ દંપતિ ઉપર ફોટવાળે
ગુળરેલો જીલમ, માછી ઉપર ખુનનું તહોમત, જેલમાંથી
નાસી છૂટેલો માછી, જહુધ વાંસળીનો ચમત્કાર, સિપાઈ કે
શયતાન, રાજાએ આપેલો ન્યાય, જમની અને કારભારી,
માછીનું વૃત્ત, દરીઆનો દૈત્ય, ભેદી તલાવ, મુવેલાં માછલાંએ
સજીવન થઈ અપ્સરાને આપેલો જવાબ, મણીધર સાગ,
ભેદી ભોંયરામાં છુપાવેલી રાજકન્યા, પત્થરના પાદશાહની
મુલાકાત, રતીસુંદરીનાં કાળાં કર્મો, અજયની અજબ યુક્તિ,
પાદશાહનો છુટકારો, જહુધ તલાવનું પરિવર્તન, વિગેરે
અજબ ચમત્કારી ઘનાવોથી ભરખુર સંપૂર્ણ વાર્તા. કીંમત
દસ આના.

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ મુ. નડીઆદ

તથા દરેક શહેરના પ્રખ્યાત બુકસેલરો પાસેથી પણ મળી શકશે.

માણસ પોતાની બુદ્ધિથી શું નથી કરી શકતો ?
 લાકડાના ઘોડાને ચાંપ દાળી કે સરસડ, આકાશમાં ઉડ્યો.
 એક રાજકુમાર દુશ્મન રાજની બે કન્યાઓ લઈ ગગન
 માર્ગે ચાલ્યો. પૈસાની બીડ પડે તો બસ (!) લોઢાના
 માણસને ચાંપ દાળી કે મહાસાગરને તળીએથી સાચાં
 મોતીના ઢગલે ઢગલા લઈ આવ્યો. પણ....એ બધું બને
 ક્યારે ? માણસ પોતાની નીતિ જાળવે ત્યારે, રાજકુમાર
 ઉપર સ્વર્ગની દેવી આશક પડી, તેને સહબોધ આપી
 સત્માર્ગે ચલાવી. બહલામાં કેટલી દેવી ચમત્કારી ચીજો
 બક્ષિસ મળી, તે દેવી ચીજોએ શું પરાક્રમ કર્યું, લાકડાનો
 ઘોડો, અને લોઢાનું માણસ કેણે બનાવ્યું. એ બધું
 જાણવાની ઈચ્છા હોય તો તુરત મંગાવો.

આકાશમાં ઉડતો

ચમત્કારી ઘોડો

દરેક શહેરમાં બધાય બુકસેલરો વેચે છે.

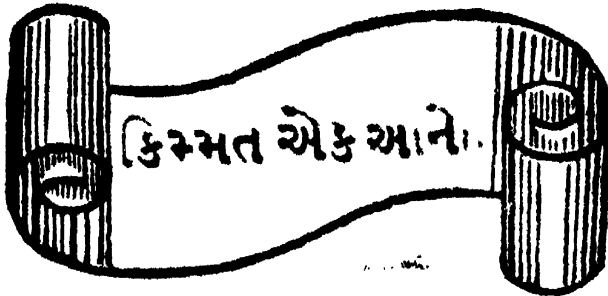
તમે વેચશો તો પૈસા કમાશો. અને વાંચશો તો જ્ઞાન
 સાથે ગમ્મત મેળવશો.

રસિક વાર્તામાળા—
પુ. ૫ ૧ ભૂ.
એક આના સીરીઝ—નં. ૧.

જાન્યુઆરી ૧૯૨૬.

સ્વર્ગીય-પ્રેમ !

કિન્મત એક આને.

સંપાદક અને પ્રકાશક:—મહાશંકર લલિતભાઈ ભટ્ટ.
૬ શ્રી ગુજરાત સમાચાર પ્રેસ-લહેરીપુરા, વડોદરા.

આ વાર્તાના દરેક પાન પર જ્યાં “દ્યુ” છપાયું છે ત્યાં “એક આના” એવું વાંચી લેવું.

આ “રસિક વાર્તામાળા” ની યોજના.

આલુ ઇ. સ. ૧૯૨૬ થી અમારા તરફથી આ “રસિક વાર્તામાળા” પ્રકટ થાય છે. આખા વર્ષમાં થઈ તેની કુલ સોળ વાર્તાઓ છપાશે. તે પૈકી: આઠ વાર્તા એક આનાવાળી, ચાર વાર્તા બે આનાવાળી બે વાર્તા ચાર આનાવાળી બે વાર્તા આઠ આનાની કિંમતવાળી પ્રકટ થશે. કુલ પૃષ્ઠ ૬૦૦ થી ૬૫૦ સુધી આવશે. જેમ જેમ વાર્તાઓ છપાતી જશે તેમ તેમ બજારમાં તેના ઉપર છાપેલી કિંમતેજ વેચાશે. આ કિંમત સારા ૨૫ કાગળ ઉપર છાપેલી વાર્તાઓની છે; જેમને ગ્લેઝડ કાગળની છુટા જોઈતી હશે તેમને તેના ઉપર છાપેલી કિંમતથી બેવડી કિંમતે મળશે.

આ “રસિક વાર્તામાળા” ના કાયમના આડકોને લાભ !

આ વાર્તામાળાની પહેલી સોળ વાર્તાના અગાઉથી કાયમના આડક થઈ અમારે ત્યાં વાર્ષિક લવાજમ ભરી નામ નંધાવશે તેમને જેમ જેમ વાર્તાઓ છપાશે તેમ તેમ ઘેર બેઠાં પહોંચાડવામાં આવશે. દર અંગ્રેજી માસની તા. ૧૫ મીએ નિયમિત પ્રકટ થશે. કાયમના આડકોનું વાર્ષિક લવાજમ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) ગ્લેઝડ કાગળ ઉપરના ૩ ૩-૮-૦ ત્રણ રૂપીઆ	} પોસ્ટેજ સાથે.
(૨) ૨૫ કાગળ ઉપરના ૩ ૨-૮-૦ અઢી રૂપીઆ	

વળી

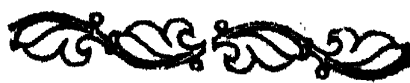
કાયમના આડકોને આ વાર્તાના પુઠાના ત્રીજા પાન પર જણાવ્યા પ્રમાણે બે હજાર આડકોએ રૂ. ૫૦૦ ના બક્ષીસો મળશે.

અપૂર્ણ—સાંધણ જૂઓ આ પુઠાના ૩ જ પાન ઉપર.

રસીક વાર્તામાળા—પુષ્પ પહેલું.
ઢળુ-બે પૈસા સીરીઝ નંબર ૧.

સ્વર્ગીય-પ્રેમ.

જ્ઞાન માથે ગરમત આપનારી રસિક વાર્તા.

લેખક,

મહાશંકર લલ્લુભાઈ ભટ્ટ

માલિક—શ્રી ગુજરાત સમાચાર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા.

પ્રકાશક,

મંત્રી—શ્રી ગુજર સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય
મુંબઈ અને વડોદરા.

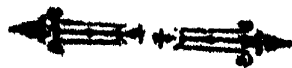

સંવત ૧૯૮૧

[સર્વ હક સ્વાધિન]

ઈ. સ. ૧૯૨૫.

પહેલી આવૃત્તિ ૩૦૦૦ પ્રત.

છુટક કિંમત:—એક ઢળુ—એટલે બે પૈસા કલહાર.
(ગ્લેઝડ કોપીના એક આનો.)

વડોદરા—લહેરીપુરા, હાટકેશ્વર મહાદેવ પાસે આવેલા શ્રી ગુજરાત
સમાચાર પ્રેસમાં ભટ્ટ મહાશંકર લલ્લુભાઈએ કાપીને પ્રકટ કર્યું.

પ્ર. ક. તા. ૩૧-૧-૨૫.

પ્રસ્તાવના.

આ વાર્તાના લેખકને તેત્રીશ વર્ષના અનુભવથી સમજાયું છે, કે જનસમુહને વાંચનનો શોખ લગાડવા તથા જ્ઞાન સાથે મમ્મત આપવા માટે નાનાં નાનાં સુબોધક સરળ ભાષામાં લખાઈ પ્રકટ થયેલાં વાર્તાનાં પુસ્તકો વધારે ઉપયોગી થઈ પડે છે અને તેની સારી અસર થાય છે. જ્યારે આજથી વીશ વર્ષ ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં એક પણ અંથમાળા ચાલતી નહોતી ત્યારે આ વાર્તાના લેખક તરફથી “૧ છુપી પોલિસ અંથમાળા, ૨ નવલ કથા અંથમાળા, ૩ વિવિધ વાર્તામાળા અને ૪ સુબોધક નાટકમાળા” વગેરે અંથમાળાઓ પ્રકટ થઈ હતી અને તે યોજના બહુ લોકપ્રિય થઈ પડી છે, તે એટલાજ ઉપરથી સમજાય છે, કે તે પછી અનેક અંથમાળાઓ ઉભરાઈ ગઈ છે!

હાલમાં એ સઘળી અંથમાળાઓથી પણ બહુજ સસ્તી અને નાની નાની રસિક વાર્તાઓની એક અંથમાળા ચાલુ કરવા બહુ તરફથી માગણી થતાં અમે ચાલુ સાલ (ખ. સ. ૧૯૨૫-સં. ૧૯૮૧) થી આ રસિક વાર્તામાળા પ્રકટ કરવા માંડી છે. આ માળામાં ૧ અરધા આના, ૨ એક આના, ૩ બે આના, અને ૪ ચાર આનાની કિમ્મતવાળી એવી ચાર સીરીઝો જુદી જુદી જાતની સંપૂર્ણ વાર્તાઓમાં પ્રકટ થશે. એની યોજના આ પુસ્તકના રંગીન પુઠા ઉપર ખીજ પાનમાં આપેલી છે તે વાંચી જવા બલામણુ છે. ગુજરાત સમાચાર પ્રેસ તા. ૧-૧-૨૫ વડોદરા.

મંત્રી—શ્રી ગુજર સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય.

લહેરીપુરા-હાટકેશ્વર મહાદેવ પાસે, વડોદરા.

॥ ॐ तत्सत् ॥

રસિક વાર્તામાળા-પુખ્ત ૧૩ - ૬મી સીરીઝ નં.૧.

સ્વર્ગીય—પ્રેમ.

અહમદનગરથી થોડે દૂર દક્ષિણમાં એક ઉજ્જડ થઇ પડેલો
જાગ હજી સુધી દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. ઇતિહાસ
જાણનારા વાંચકો મહારાષ્ટ્રાધિપતિ મહારાજ શિવાજીને સતાવવાને
લીધે મહાન કીર્તિવાન થયેલો શહેનશાહ ઐરંગઝેબ ખાદશાહ
પોતાનો અધિમાંસ સમય અહમદનગરમાં જ ગાળતો હતો તે અવસ્થા
જાણતાજ હશે. આજ પણ અહમદનગરમાં તેની વિશાળ કબ્ર નજરે
પડે છે. જે જાગની વાત ઉપર કહેવામાં આવી છે, તેમાં ઐરંગ-
ઝેબની એક બેગમ રહેતી હતી. એ જાગના ખરાખર મધ્ય ભાગમાં
સંગેમરમરતો એક ભાગ્યો-તૂટ્યો પુવારો હજી પણ જોવામાં આવે છે.

જે જાગ હાલમાં જંગલી જનવરોને રહેવાનું સ્થાન થઇ પડ્યો
છે, એજ જાગ ખસો વર્ષ પહેલાં ઇન્દ્રના નંદન જાગથી પણ વધારે
સુંદર અને મનોરમ હતો; જે પુવારો આજ ભાગી-તૂટી દશામાં
પડી રોધ રહ્યો છે, એ પુવારો એક દિવસ ગુલાબજળ હડાડી લોકોનાં
મન પકૃષ્ઠિત કરતો હતો. જે ગરેલ આ વખતે ખરેખર માત્ર
દેખાય છે, તેજ મહેલ એક દિવસ ખાદશાહ ઐરંગઝેબના

વિલાસ ભવનના નામથી ઓળખાતો હતો ! જે સ્થાનપર આજકાલ દિવસે કુતરાં ભૂકે છે અને રાતે શિયાળો રહે છે તેજ સ્થાન એક વખત અપ્સરા નવી સુંદર રમણીઓનાં મધુર ગાયન—વાદનથી ગૂંચ રહેતો હતો.

આશરે ત્રણસો વર્ષ પહેલાં જ્યારે ઐરંગઝેબ અહમદનગરમાં રહેતો હતો ત્યારે એ બાગ વિલાસ-સાગરમાં ફૂલેલો હતો. એ વખતે એક દિવસ સંયંકાળે બાગની જમણી બાજુએ એક મનોહર કુંજમાં એકેશો એક યુવક ઠાણુ જાણે મનમાં તે મનમાં શો વિચાર કરતો હતો. એ યુવકની ઉંમર લગભગ પચીસ વર્ષના હશે. શરીરમાં પૂરતું બળ હતું. પહેરવેશ ઉચ્ચ વંશીય ક્ષત્રીય જેવો હતો. તેની કમરમાં માત્ર એક નાની સરખી તલવાર લટકતી હતી. એ યુવક વીર શા ઇરાદાથી બાદશાહી બગીચામાં પેઠો હતો ? થોડા વખત પછી આભૂષણોનો મધુર અગુકાર કાને પડ્યો; તુરંતજ ચારે તરફ પોતાનો વિમલ પ્રકાશ ફેલાવતી એક પોડશી યુવતી એ કુંજમાં ધસી આવી, યુવક અમથ્યો, તે એ સુંદરીની પાસે ગયો. સુંદરીએ થોડું પાછા હઠી કહ્યું:-

“ પ્રતાપ ! પ્રિય પ્રતાપ ! હું અસ્પર્શ્ય છું, મને અડકશો નહિ. ”

પરંતુ પ્રતાપ તેનું કહેવું નહિ સાંભળતાં ઘડેલાની પેઠે તેને વળગી પડ્યો અને તે સુંદરીનું ઉપરાઉપરી અધરોખામૃત ચૂસવા લાગ્યો; અનેનાં નેત્રમાંથી આંસુ વહેવા લાગ્યાં !

પ્રતાપે કહ્યું:--“ હુસુમ ! શરીર અપવિત્ર થયું છે તેથી શું થયું ? તારૂં હૃદય તો અપવિત્ર નથી થયું ને ? તારૂં હૃદય મારું છે, મેં તારા શરીર તરફ કદી જોયું નથી, મેં તારા શરીરને કોઈ દિવસ ચાહ્યું નથી, માત્ર હૃદયનેજ જોયું છે અને ચાહ્યું છે ! આજ તારોજ સલાહથી આ શરીરથી હૃદયને છુટું કરવા આગ્યો છું ! ”

પ્રતાપની છાતીપર માથું મૂકી કુસુમ શેતી હતી; પ્રતાપ પણ એક સરખાં આંસૂ વહેવડાવી રહ્યો હતો. એવી રીતે બંને પ્રેમી કેટલો વખત શેતાં રહ્યાં, તેની એ બંને પૈકી એકને ખબર રહી નહિ. ઘણું વખત પછી આંસૂ ધૂછતાં ધૂછતાં કુસુમે કહ્યું:--

“આ અપવિત્ર શરીરને હવે ન રાખવું એજ નિશ્ચય કર્યો છે. જો આ હૃદય મારું હોત તો ક્યારનુંયે તેને આ શરીરથી જૂદું કરી દીધું હોત; પરંતુ પ્રતાપ ! હું જે વખતે બાલિકા હતી તે વખતથીજ આ હૃદય તમારું થઈ ગયું છે.--આ શરીર પણ તમારુંજ છે. દાનવ સહેનશાહે-બાદશાહ ઔરંગઝેબે તેને બળાત્કારે-અગપૂર્વક ઠેલું-પિત-બખટ કર્યું છે ! એ શરીરને હવે નહિ રાખું. તમને અહીં બોલાવીને કાળના ગાલમાં પ્રસાવ્યા છે, હવે વિલંબ શા માટે કરો છો ?”

કુસુમનું એ વાક્ય પૂરું થતાંજ પ્રતાપે પોતાની કમરમાંથી પોતાની પ્રતાપી તલવારને મ્યાનમાંથી ખેંચીને કહ્યું:--“દયા, માયા, સર્વને વિસર્જન કરીનેજ આવ્યો છું. મૂવા પછી આપણે બંને સ્વર્ગમાં પ્રરીથી મળીશું, છતાં પણ કોણ જાણે.....”

કુસુમે વિવાદપૂર્ણ હાસ્ય કરી કહ્યું:--“છટ ! શું તમે મને નરકની યંત્રણાથી છુટી કરી સ્વર્ગમાં લઈ જવામાં ડરો છો ?”

પ્રતાપે કુસુમને પોતાના હૃદય સાથે લગાવી તેના મુખનું ચુમ્બન કરતાં કહ્યું:--“ત્યારે હવે વિલંબ શા માટે ?”

કુસુમે પોતાની છાતી પ્રતાપના સામે ધરી; તેજસ્વી તલવાર હવામાં ચમકવા લાગી. બીજી પળે કુસુમથી પણ કામલ કુસુમના હૃદયમાં તલવાર પેસી જત, પણ તેવું થયું નહિ !

કુંજની નજીકમાંજ વેલીની આડમાં ઉભેલો એક બળવાન ખોબે-મુલામ આ દેખાવ બોધ રહ્યો હતો. યુવકને તલવાર હાથમાં બેસી

જેણે શીઘ્રતાથી આવી પ્રતાપનો હાથ પકડી લીધો. ખંડ પ્રતાપ અને કુસુમ ચમકી ઉઠ્યાં અને એક બીજના સામું જોઈ રહ્યાં. એકદમ કુસુમનો ચહેરો બદલાઈ ગયો. સિંહણની પેઠે બોળના તરફ ધૂરધીને કુસુમે કહ્યું:—“પુશર ? તું જાણે છે, કે હું ઠાણુ છું ?”

પુશર—(બોળએ) તુરતજ ગંભીર અવાજમાં ઉત્તર આપ્યો:—
“ જી, હા; આપ નામદાર બાદશાહ સલામતનાં બેગમ સાહેબ છો. ”
કુસુમે કહ્યું:—“ હું હૂકમ કરું છું, કે તું આ યુવકનો હાથ એકદમ છોડી દે. ”

બોળએ પ્રતાપનો હાથ છોડી દઈ કહ્યું:—“ બેગમ સાહેબના હૂકમથી હું આનો હાથ છોડી દઉં છું, પણ જોણે આપનો જીવ લેવા ધાયું હવે તેને નામદાર બાદશાહ સલામતના હૂકમ વિના છોડીશ નહિ. ”

“ ઠીક, ત્યારે હિમ્મત હોય તો કેદ કર ! ” એટલું કહી કુસુમે જરા પાછા હટી જોરથી જમીનપર પોતાનો પગ પછાડ્યો. તેજ વખતે પ્રતાપના ગળીની જમીન નીચે ધસવા લાગી અને જોતાં જોતાંમાં પ્રતાપ જમીનમાં ઉતરી પડ્યો. તે પછી તે જગાએ પાછી જમની તેમ જમીન થઈ ગઈ ! હવે ધીમે ધીમે કુસુમ એ કુંજમાંથી બહાર નિકળી અને પોતાના મહેલ તરફ જતાં જતાં બોળ પુશરને કહેતી ગઈ, કે “ જો તારી ધરછા હોય તો આ બખર બાદશાહને કહેજે. ”

બોળે કુસુમનું આ કામ જોઈ આશ્ચર્યચકિત થઈ બાવરા જેવા ઉભી થઈ રહ્યો હતો, તે હવે મનમાં શરમાઈને બોલ્યો:—“ એક સ્ત્રી મને હાથતાળી આપીને ચાલી ગઈ ! મને તેમ, પણ એ કાપર યુવકને તો પકડવોજ જોઈએ. ”

આવો વિચાર કરી તેણે સીટી વગાડી. તુરતજ બે મજબૂત બોળ-ગુલામોએ આવી પુશરને સલામ કરી. પુશરએ કહ્યું:—“ તમે શું કરીને બાવરા હશે, શું આ જગાએ એક મુરંમ છે ! ”

એક ગુલામે કહ્યું,—“ જી, હા; ખાદશાહના શયનાગારથી તે શહેરના મધ્ય ભાગ સુધી એ સુરંગ જમીનની નીચે ગયેલી છે. ”

ખુશરૂ બોલ્યો:—“ તમે જલદીથી જાઓ. સુરંગમાં થઇને એક કાફર ક્ષત્રીય જીવાન નાસી જાય છે. તેને પકડવાનો છે. ”

ખુશરૂનો હુકમ થતાંજ એ ખંને ખોળા—ગુલામો સાતવર એક તરફ દોડતા ચાલ્યા ગયા. તેમના ગયા પછી ખુશરૂ મનમાં ને મનમાં કંઈક વિચાર કરતો કરતો બીજી તરફ ચાલ્યો ગયો.

પ્રિય વાંચકો ! અહીં પ્રતાપ અને કુસુમનો થોડો પરિચય કરાવવો ઉચિત લાગે છે. અહમદનગરથી પાંચ કોશ પૂર્વ દિશામાં દેવી ગામ નામનું એક નાનું ગામડું હતું; હાલ તો તેનું નામ-નિશાન પણ રહ્યું નથી. એ ગામડામાં નરવર-સિંહ નામનો એક સાધારણ સ્થિતિનો ક્ષત્રીય રહેતો હતો. પ્રતાપ એ નરવરસિંહનો એકનો એક લાડકવાયો પુત્ર હતો. એજ ગામમાં એક વિધવા રાજપુતાણી રહેતી હતી; કુસુમ એ રાજપુતાણીની પુત્રી હતી. લોકો કહે છે, કે એ વિધવા કોઈ રાજપૂત રાજાની રાણી હતી. આરંગજેખના જૂલમી રાજ અમલમાં તેના પતિને પોતાનું રાજ મુસ-લમાનોએ જીતી લેવાથી દુઃખદ સ્થિતિમાં નાસી છુટવું પડ્યું હતું, તે દેવી ગામમાં આવી પોતાની પત્ની તથા પુત્રી સાથે છુપાઈને રહેતો હતો. આરંગજેખ અહમદનગરમાં ઘણો સમય રહેતો હતો તેથી પ્રસંગ આવતાં તેનું વેર લેવાની ઇચ્છાથી તેણે અહમદનગર પાસેના આ દેવી ગામમાં નિવાસ કરવો યોગ્ય ધાર્યો હતો. તે રાજપૂત રાજા એક

વખત ઔરંગજેખને મારવાના કાવત્રામાં પકડાવાથી માર્યો ગયો હતો. તે પછી તેની નિરાધાર વિધવા રાણી પોતાની પુત્રી કુસુમને લઈ દેવી ગામમાં જ પોતાના દુઃખના દિવસ નિર્ગમન કરતી હતી. આ સર્વ લોકકથા છે, એમાં સાચું બૂઠું કેટલું છે, તે તો ઇશ્વર જાણે. કુસુમનું અપ્સરા જેવું રૂપ-લાવણ્ય અને રાજવંશીય જેવો મા દિકરીનો સ્વભાવ જોઈને લોકોએ ઉપર જણાવેલી લોકકથા ઉપજાવી કાઢી હોય તો તેમાં નવાઈ નથી.

બાળપણથી જ કુસુમ અને પ્રતાપ પાડોશી હોવાથી સાથે રહેતાં હતાં. જ્યારે કુસુમની ઉંમર સોળ વર્ષની થઈ, ત્યારે નરવરસિંહ પ્રતાપનું લગ્ન તેની સાથે કર્યું. લગ્ન પછી કેટલાક દિવસે કુસુમની માતા સ્વર્ગવાસી થઈ. કુસુમ તથા પ્રતાપનાં પ્રેમમય હૃદય જાણે એક બીજાને મારેજ ઇશ્વરે જન્માવ્યાં હતાં, પરંતુ થોડાજ દિવસ ભેગાં રહી તે પછી બંને વિચિન્ન-જુદાં થઈ ગયાં ! લગ્ન પછી બરાબર છ માસ પછી એક દિવસ ઔરંગજેખ બાદશાહે શિકારેથી પાછા વળતાં દેવી ગામમાં મળ્યાઈ થતાં વિશ્રાન્તિ લેવા મુકામ કર્યો હતો, તે પ્રસંગે તેણે અઠસ્માત-એકાએક કુસુમને જોઈ લીધી. તેણીને બેતાંજ બાદશાહ તેના પર મોહિત થઈ ગયો. તેજ વખતે તેણે તેણીને પકડીને બાદશાહી મહેલમાં એક બેગમના જેવા માન મરતબા સાથે લઈ જવાનો હુકમ કર્યો ! શિવાજી મહારાજ સિવાય એ વખતે ભારત વર્ષમાં કોઈ એવો વીર નહોતો, કે જે એ બાદશાહની સામો થઈ તેને પૂરો પડે. નરવરસિંહ તથા પ્રતાપની ગહેરહાજરીમાં ઔરંગજેખે કુસુમને કોઈના પણ રોકાણ સિવાય સહેલાઈથી બાદશાહી મહેલમાં રવાના કરી આપી. ત્યાં કુસુમના અત્યંત કલ્યાણ કરવા છતાં પણ દયાહિન ઔરંગજેખે બળાત્કારે તેને પોતાની બેગમ બનાવી તેણીને બ્રૂટ કરી. કુસુમ એક કુસુમ-પુખ્ત-ફૂલ જેવી કામળાંગી હોવાથી બાદશાહે તેનું નાનું “ફૂલ-બેગમ” રાખ્યું.

કુસુમ ઉર્ફે પુલ્લભેગમને એક મહિના સુધી મોતીબાગ નામના બાગ-માં બાદશાહે રાખી હતી. એ શત્રુપુરીમાં પણ તેણીને એક સખી મળી ગઈ. એ સખી તે બાદશાહની એક બાંદી-ગુલામડી હતી. સર્વ લોકો તેને “જુલેખા”ના નામથી બોલાવતાં હતાં. કુસુમે જુલેખાની મદદથી પ્રતાપને એક પત્ર લખી મોકલ્યો. એ પત્રમાં તેણીએ પોતાની સર્વ સ્થિતિ લખી જણાવ્યા બાદ છેવટે પ્રતાપને એવી બલામણ કરી, કે તેણે મોતીબાગમાં આવીને તેણીનો વધ કરવો. તેણે લખ્યું હતું, કે “જો તમારો મારા પ્રત્યે સહેજ પણ અનુરાગ-પ્રેમ હોય તો સત્વર આવો, આપણે બંને પ્રેમી એક સાથેજ મરી સ્વર્ગે સીધાવીએ અને ત્યાં જઈ આપણો “સ્વર્ગીય પ્રેમ” અનુભવી સુખી થઈએ. આવી રીતે મરવાથી પછી આપણે આ પાપમય સ્વાર્થી જગતમાં રહેવું પડશે નહિ. સ્વર્ગમાં જઈ આપણે સુખેથી નિર્ભય બની નિડરતાથી રહી અખંડ આનન્દ અને સુખ ભોગવીશું--જ્યાં આપણને આરંજજેષ્ઠ જેવા મહા પાપી પિશાચોથા પ્રભુનું શાશ્વત રક્ષણ મળશે. આ નરક પુરીમાંથી નિકળવાનો જ્યારે બીજો કોઈ ઉપાય નથી, ત્યારે આપજ આવો અને આપની તિત્ર-તેજ તલવાર મારા હૃદયમાં ભોળી મને આ નર્કના કબૂતમાંથી બચાવો.”

પ્રતાપ એક તેજસ્વી ક્ષત્રીય વીર હતો. પોતાની પ્રિય પત્નીને આવી રીતે પાપ-સાગરમાં ડૂબાવવાને બદલે તેનો દેહ નષ્ટ કરવો એજ ઉચિત છે એમ તેને લાગ્યું અને તેથી તેણે કુસુમની મુલાકાત લેવાનો નિશ્ચય કર્યો. પોતાની પત્નીની સૂચના પ્રમાણે નિયમિત કરેલે સમયે-એક દિવસ સાયંકાળે જુલેખા બાંદી-દાસીની મદદથી તે અપ્રત્યાપ મોતીબાગમાં પેસી ગયો અને ઉપર બતાવેલી બાગની એક ફૂંજમાં જઈ છૂપાઈ ગયો.

એકાએક જમીનની નીચે અંધકારમય ભોંયરામાં જઈ પહોંચતાં પ્રતાપ સહેજ ગભરાયો. એટલી શિષ્ટતાથી એ બનાવ બની ગયો હતો, કે શું બન્યું ને પોતે ઠેવી રીતે અહીં આવી ચઢ્યો તે તેના સમજવામાં આવ્યું નહિ. તે આશ્ચર્યચકિત સ્થિતિમાં ત્યાં હોયો હોયો વિચાર કરવા લાગ્યો, પણ વધારે વખત તેને વિચાર કરતા હોયો રહેવાની જરૂર પડી નહિ. એકાએક ઠોધ સુઠામણ હાથે તેની પીઠપર સ્પર્શ કર્યો ! તે ચમકીને પાછળ ફર્યો, પણ અંધકારને લીધે તે ઠોધને જોઈ શક્યો નહિ.

તેણે ગભરાઈને પૂછ્યું:--“કોણ છે ?”

ઝીકંઠથી ઉત્તર મળ્યો:--“યુવક ! જલદીથી નાસો, પાસેજ શત્રુ છે. બેગમ સાહેબે વિનયપૂર્વક કહ્યું છે, કે જલદી નાસો, બીજે ઠોધ પ્રશ્ન કરવાનો વખત નથી. જો બચી જશો તો કુસુમ સાથે ફરીથી પણ મુલાકાત થશે. આગળ સુરંગના મુખડાપર એક કસેલો ઘોડો હોયો છે. તેના પર બેસી ચાલ્યા જાઓ. ”

તે પછી એ અવાજ કમશઃ અંધકારમાં મળી ગયો. પ્રતાપે બીજે ઠોધ ઉપાય નહિ હોવાથી બહાર જવું જોગ્યું ધાર્યું. તે અંધકારમાં ફેંફેસતો ફેંફેસતો સુરંગના મુખ-દ્વારપર જઈ પહોંચ્યો. સુરંગના મુખ પાસે જઈ પહોંચતાં તેને કંઈક વિલંબ થયો હતો, પરંતુ બહાર આવતાંજ તેણે એક ઘોડાને ત્યાં તૈયાર હોયો જોયો. તે ફેંફેસતો તેના પર સવાર થઈ ગયો અને તેજથી એ તેજને ઘોડાવતો એક તરફ ચાલતો થયો.

કેટલેક દૂર ગયા પછો તેને માલૂમ પડ્યું, કે એ ઘોડેસવાર તેની પૂઠે પડયા છે. એ જોઇ તેણે પોતાના ઘોડાની ચાલવાની ગતી વધારે તેજ કરી, પણ જો વખતે તેણે એક વાંક વળવાને ઘોડાને ફેરવ્યો તેજ વખતે સનનન કરતા એ તીર આવીને તેના જમણા હાથમાં પેસી ગયા. પ્રતાપ તેની કંઠ પછુ દરકાર નહિ કરતાં ઘોડાને વારંવાર એડી મારવા લાગ્યો; છતાં પણ તેની પૂઠ પકડનાર તેની નજીક આવી પહોંચ્યા. માથાપર શત્રુઓને ઝઝુમી રહેલા જોઇ તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ફેલી પડ્યો. ઘોડાને તેણે એક ચાબૂક મારી એટલે તે તેજથી આગળ નાડો. પોતે અંધકારમાં એક મકાન પાછળ સંતાયો. જોતા જોતામાં તેની પૂઠ પકડનાર ખંને ઘોડેસવાર છેક નજીક આવી પહોંચ્યા. નાસતા ઘોડાપર યુવક છે એમ ધારી ખંને ઘોડેસવાર તે ઘોડાની પાછળ પડયા. થોડા વખત પછી ઘોડાના પગનો અવાજ હવામાં મગી ગેળ થઇ ગયો.

જ્યારે ચારે તરફ શાન્તિ ફેલાઇ ગઇ ત્યારે પ્રતાપ મકાન પાછળથી બહાર નિકળ્યો. તે કયાં આવ્યો છે, કેટલી રાત ગઇ છે, તેનો વિચાર કરવાનો પણ તેને અત્યાર સુધી મોખો મળ્યો નહોતો. હવે ખારિકાઇથી જોતાં તેને માલૂમ પડ્યું, કે અહમદનગરના એક સૂન-સાન સ્થાનમાં તે આવી પહોંચ્યો છે. રાત લગલગ અરધ ઉપર વીતી ગઇ હતી. આ વખતે યુવકે પોતાને વાગેલા ખંને તીરો જોરથી પોતાને હાથેજ ખેંચી કહાડયા. તીરોને ખેંચી કહાડતાંજ જોસખંધ દોહી વહેવા લાગ્યું. પોતાના રૂમાલથી જખમોને ખાંધી લીધા, પરન્તુ દોહીનો વેગ કમી થયો નહિ. જોતાજોતામાં તેનાં સઘળાં કપડાં દોહીથી લદખદ થઇ ગયાં. તે પોતાના ગામ તરફ ચાલ્યો, પણ વધારે દૂર જઇ શક્યો નહિ. દોહીના વહેવાથી તેનું શરોર કમજોર-નિર્જળ થઇ ગયું હતું, માથામાં ચક્કર આવતાં હતાં, તે પડતો પડતો સહેજમાં

જયી ગયો-એક મકાનનાં પગથીઆંપર મહા મુશીબતથી તે બેસી ગયો. બેસતાંજ તે બેહોશ બની ગયો.

જ્યારે પ્રતાપને શુદ્ધી આવી ત્યારે માલૂમ પડ્યું, કે તે એક સ્વપ્ન જોઈ રહ્યો છે. એક આલીશાન મકાનમાં તે પડ્યો હતો. તેના હાથ પગ દોરડાથી બાંધેલા હતા. ઔરડામાં સેંકડો સૂવર્ણની દીવીઓમાં સુગન્ધિત તેલના પ્રકાશમાન દીવા બળતા હતા; જેની ખુશબો-સુવાસથી આખો ઔરડો ખુશબોદાર બની ગયો હતો. સામેજ સૂવર્ણ-સિંહાસન ઉપર દિલ્લીશ્વર ઔરંગઝેબ બેઠો હતો. પ્રતાપે પોતાના હાથે પગે બાંધેલું દોરડું તોડી નાખવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેની એ ચેષ્ટા સફળ થઈ નહિ; ઉલટું એથી તેના ધામાંથી ફરીથી સોહી વહેવા લાગ્યું, જેથી તે તુરત બેભાન બની ગયો.

જ્યારે તે ફરીથી શુદ્ધીમાં આવ્યો ત્યારે તેણે પોતાને બાદશાહ ઔરંગઝેબના સિંહાસન પાસે પડેલો જોયો. તેના માથા ઉપર ચાર ખોબ-ગુલામો હાથમાં નાગી તલવારો લઈ ઉભા હતા. બહુમુદ્ર્ય અલંકારો અને રંગબેરંગી વસ્ત્રોથી સુસજ્જિત સેંકડો દાસીઓ હાર કતાર બાંધીને બાદશાહની પાછળ ઉભી હતી. યુવકની સરળતાપૂર્ણ ચૂર્તિ જોઈ કઠોર હૃદયી ઔરંગઝેબના મનમાં પણ દયા ઉત્પન્ન થઈ હતી, નહિ તો અત્યાર પહેલાં તો તે યુવક ક્યારનોયે ચમપૂરીમાં પહોંચી ગયો હોત.

ઔરંગઝેબે કહ્યું— “યુવક ! તારું સાહસ અને હિમ્મત પ્રશંસા પાત્ર છે. જે બેગમ-મહેલમાં ચઢી સુદ્ધાં પ્રરક્ષી શકતી નથી, તે મહે-

હામાં તું ખેંધડક પેસી ગયો છે. જો મને એટલુંજ કહી દે, કે તું કોની પાસે આવ્યો હતો, તો હું તને જીવતદાન આપી છોડી મૂકીશ.”

પ્રતાપને માટે એવી ધમ્મણ રાખવી એ અસંભવિત હતું. તે આજ મરવાજ આવ્યો હતો, તે સારી પેઠે જાણતો હતો, કે પોતાના મરવાથી કુસુમ પણ અવશ્ય મરશેજ. વળી તે સાથે તેના મનમાં મૂઝા પછી પાતપત્ની ખંને સ્વર્ગમાં જઈને મળીશું એવો દ્રઢ વિશ્વાસ પણ હતો. એ સર્વનો વિચાર કરી પ્રતાપે કહ્યું:-

“બાદશાહ સલામત ! મેં જે અપરાધ કર્યો છે, તેની સજા પ્રાણદંડ છે, તો પછી આપ શા માટે વિલાંબ કરો છો ? હુકમ આપો કે સત્વર મારું શિર ધડથી જૂદું કરી નાંખે. હું કોની પાસે આવ્યો હતો, એ વાત હું કહીશ નહિ.”

બાદશાહની સામે દ્રઢતા પૂર્વક આવી ધૃષ્ટતા આ પહેલાં બીજા કોઈએ કરી નહોતી. ઔરંગઝેબનો ચહેરો લાલ થઈ ગયો. તેણે ખોજખોને હુકમ કર્યો:-

“આ બદમાશની ગર્દન કોડાવી નાખો.”

પછી માથું ફેરવીને તે બોલ્યો:-“આ મહેલમાં જે જે સ્ત્રીઓ રહે છે તે સર્વ અહીં હાજરજ છે. શું કોઈ બાંદી-ગુલામડીના ઇશકમાં ફસાઈને આ અહીં આવ્યો હતો ? કોઈના જાણવામાં હોય તો સાચે-સાચું બોલી દો.”

એ પ્રશ્નનો જવાબ કોઈએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો નહિ ત્યારે ઔરંગઝેબ વધારે નારાજ થયો. ગુસ્સો આવતો ત્યારે ઔરંગઝેબને જ્ઞાન રહેતું નહોતું. તેણે આજ્ઞા કરી:-

“અહીં આ જગાએજ આ બદમાશને કતલ કરો, એટલે એના પર બોધને ખુશી થાય !”

હુકમ થતાંજ એકી સાથે ચાર તલવારો ઉઠી થઇ, તે વિજળીની જેમ ચમકી, અને તે પછી એક હૃદયવિદારક શબ્દથી આખો ઓરડો, તેની જમીન અને આકાશ કંપી ઉઠ્યાં ! ખાદશાહ પોતેજ નાગી તલવાર હાથમાં લઇ સિંહાસન ઉપરથી એકદમ ફેલી પડ્યો. અને પ્રતાપની પાસે ગયો.

ખાદશાહે તેની પાસે જઈ જે દેખાવ જોયો તે મહાન લોમહર્ષણ, હૃદયવિદારક દેખાવ હતો ! તેણે જોયું, કે “ પુલ-બેગમે ” પ્રતાપ પાસે જઈ એ ચાર તલવારોની નીચે પોતાનું હૃદય ખુલ્લું કરી ધરી દીધું હતું ! એ તલવારો તેની છાતીની આરપાર નીકળી ગઇ હતી અને એ તલવારો પ્રતાપની છાતીમાં પેસી ગઇ હતી !

ખાદશાહ ખરેખર પુલ બેગમને ઘણી ચાહતો હતો. તેણે કુંખી થઇ કહ્યું:—“ પુલ ” ? તેં આ શું કર્યું ? ”

પુલે-કુસુમે ખાદશાહના તરફ જોઇ ધીમે ધીમે કહ્યું:—“ શહેન-શાહ ! પતિને પોતાનો પ્રાણ આપી ખચાવવો એ પત્નીનો ધર્મ છે, મેં એ ધર્મનું પાલન કર્યું છે ! ”

આ કર્મ શબ્દ મરતાં મરતાં પ્રતાપના કાનમાં પણ જઇ પડ્યા. તેનામાં જોલવાની શક્તિ ખિલકુલ રહી નહોતી, છતાં પણ એ શબ્દો સાંભળી તેના શરીરમાં બળ આવ્યું. એ બળના પ્રતાપે તેણે ઘણાજ કષ્ટથી પોતાનું મુખ કુસુમના મુખ પાસે લઇ જઈ તેના ગાલે ચુમ્બન કર્યું !

ખાદશાહનું કઠોર હૃદય પણ આ અદ્ભૂત દેખાવ જોઇને પીગળી ગયું. તેણે તેજ વખતે મંત્રીને જોલાવી હુકમ કર્યો, કે:—આ ખત્રે તેને હિન્દુધર્મના પ્રમાણ મુજબ વિધિપૂર્વક સુખડની ચિતા ખડકી દહન કરાવો તથા આખા શહેરમાં દાંડી પીટાવી જહેર કરો, કે સાત દિવસ સુધી સર્વે પ્રજાજને શોકચિન્હ ધારણ કરવાં. આ મારા

મોતીબાગના બેગમ મહેલની સામેજ એ ખતે પતિપત્નીનાં શરીરને અગ્નિ સંસ્કાર કરવો, અને જે જગાએ તેમને દહન કરવામાં આવે તે જગાએ આરસનો એક તુલસીકયારો ચણાવી તેનીપાસે એક કાળા સંગેમરમરી પથ્થરનો કુવારો ખનાવી તે કુવારામાંથી રાત દિવસ અખંડ ગુલાબ જળ એ તુલસીકયારાને તરબોળ કરે એવો બંદોબસ્ત કરવો, તે સાથેજ એ તુલસીકયારાની નીચે દિવાલમાં તેમની અવસાન સમયની સ્થિતિનું ચિત્ર કોતરાવી તેનાપર એ ખતેના “સ્વર્ગીય પ્રેમ”ના સ્મારક તરીકે તેમનાં જન્મ મરણની તિથિ લખી તેમના મરણનું કારણ સ્પષ્ટાક્ષરથી કોતરાવવું.”

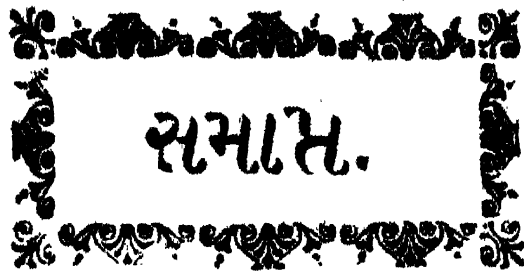
દિલ્લીશ્વરના હૂકમથી એકજ દિવસમાં નગર વસી ગયું હતું. તો આ નાનું સરખું કામ થતાં શી વાર લાગે તેમ હતું! આ ખનાવ બન્યો તેને ત્રીજેજ દિવસે કુસુમ અને પ્રતાપના મૃત શરીરનો જે જગાએ દહનક્રિયા થઈ હતી તે જગાએ તુલસીકયારાની દિવાલ ઉપર તેમનાં પુતળાં કોતરવામાં આવ્યાં અને તેના ઉપર ગુલાબ જળનો કુવારો ઉડવા લાગ્યો. બાદશાહે પોતાના હાથથી એક ગુલાબનો તથા એક તુલસીનો છોડ એ તુલસીકયારામાં રોપ્યા. લગભગ ત્રણસો બેગમોએ તથા તેની ઠોઠ હજાર દાસીઓએ એક એક દુડા

સ્વર્ગીય પ્રેમી બેડાના ખાવલાપર ચઢાવી !

બાદશાહે ત્યાં હાજર રહેલી સર્વ બેગમોને તથા તેમનો દાસીઓને એ સ્વર્ગીય બેડાના આત્માની શાન્તિ માટે પ્રાર્થના કરવા હૂકમ કર્યો. કુસુમની સખી જુલેખા પ્રાર્થનાનું એક કાવ્ય આંસુથી છલકાતી આંખોએ બોલી અને તે બીજી સર્વ હાજર રહેલી બેગમો અને દાસીઓએ ઝીલ્યું. પ્રાર્થના પૂર્ણ થતા સુધી સર્વ હાથ બેડી ગમગિન ચહેરે જલાં રહ્યાં હતાં. છેવટે તે સર્વ એકી સાથે “સ્વર્ગીય પ્રેમો”

૧૬ રસિક વાર્તામાળા--પુષ્પ ૧૬-૬૫ સીરીઝ નં. ૧.

સદા જય ! ” સખદની ગજના કરી ત્યાંથી પોતપોતાને ઠેકાણે
મમગિની ભર્યે ચહેરે ચાલ્યાં ગયાં. *

* આ સીરીઝનું આ પહેલું પુષ્પ છે. આ પછી તુરતમાં જ તેના
બીજા પુષ્પ તરીકે આ વાર્તાના લેખકને હાથેજ લખાયેલી

“ પ્રેમ-દીવાની ! ”

નામની હૃદયભેદક વાર્તા પ્રકટ થશે-તેમાં પ્રેમની મસ્તીમાં એક યુવતી
પોતાના વૃદ્ધ પતિનું ઠેવી નિર્દય રીતે ખૂન કરી નિર્દયતા ખતાવે છે
અને ચાલાક ડિટેક્ટીવ એ ખૂનનો ભેદ ઠેવી રીતે શોધી કાઢી અપરા-
ધીઓને યોગ્ય સજા કરાવે છે તેનો હૃદયવિદારક હેવાલ આપવામાં
આવ્યો છે.

એક ઢળુ (અડધો) આનો ખર્ચવાથી “ પ્રેમ-દીવાની ! ”
મળી શકે છે તો રસિક-શોખીન વાંચકોને એક ઢળુ જતો કરી
“ પ્રેમ-દીવાની ” ખરીદવા ભલામણ છે. વેપારીને ઘણો સારો
લાભ મળે છે !

જથાબંધ મળવાનું ઠેકાણું- } 'શ્રી ગુજરાત સમાચાર પ્રિ. પ્રેસ.'
લહેરીપુરા-હાટકેશ્વર મહાદેવ પાસે
વડોદરા

બક્ષીસો ! બક્ષીસો !
આહકોને રૂપીઆ ૫૦૦૭ ની બક્ષીસો વહેંચાશે !
આ રસીક વાર્તામાળાના આહક થઈ
તેની સોળ વાર્તાઓ સાચવી રાખો.

ગુજરાતી બાંધુઓમાં સર્વત્ર મળે એવું સુખોદક વાંચન. ફેલાવવાના શુભ હેતુથી અગે તરફ લક્ષ નહિ આપતાં અમારી આવકમાંથી અમારું આ રસિક વાર્તામાળાના બે હજાર આહકોને રૂ. ૫૦૦૭ ની બક્ષીસો આપવાનો નિયત રાખ્યો છે. બે હજાર આહકમાં આછા તથા અહકો થશે. તે તેના પ્રમાણમાં વાંચકોની રકમ એછી વધી કરવામાં આવશે.

આ "બક્ષીસોમાં ભાગ લેવાને " રસીક વાર્તામાળા " નાં હું તકેના અમ. દ્વારા આહક થઈ તેની સોળ વાર્તાઓનું લવાજમ અગાઉથી ભરી તેના બદલામાં એ વાર્તાઓ વાંચકોને સાચવી રાખો. પંદર વાર્તાઓ પૂર્ણ થયા. પછી અમે અમારે ત્યાંની કરેલી શુભ નિશાનીવાળી વધુ વાર્તાઓ કોની પાસે છે તેની તપાસ કરીશું. જેમની પ્રાપ્તિ એવી નિશાની કરેલી વાર્તાઓ નોક-ળશે તેમને રૂ. ૫૦૦૭ ની બક્ષીસો વહેંચી આપવામાં આવશે. એનું પરિણામ સોળમી વાર્તામાં પ્રસિદ્ધ થશે. બક્ષીસ મેળવનારે અમારી તે નિશાની-વાળી વાર્તા તથા પોતે લવાજમ ભરીને મેળવેલી બીજી પંદર વાર્તાઓ મળી સોળ વાર્તા અમતે બતાવવી પડશે. તે પછી બક્ષીસો મળશે. બક્ષીસો નીચે પ્રમાણે વહેંચાશે. છેવટનો નિર્ણય અમે કરીશું તેજ કાયમનો ગણાશે.

બેઝંડ કાગળની નકલોના આહકોને રૂ. કાગળની નકલોના આહકોને

બક્ષીસ			બક્ષીસ		
૧ લી	બક્ષીસ.	રૂ. ૧૦૦૭	૧ લી	બક્ષીસ	રૂ. ૧૦૦૭
૨ જી	"	રૂ. ૫૦૭	૨ જી ને ૩ જી દરેક	"	રૂ. ૨૫૭
૩ જી	"	રૂ. ૨૫૭	૪ થી ને ૫ મી	" "	રૂ. ૧૫૭
૪ થી	"	રૂ. ૧૫૭	૬ થી ૮ સુધી	" "	રૂ. ૧૦૭
૫ મી	"	રૂ. ૧૦૭	૧૦ થી ૧૫	" "	રૂ. ૫૭
૬ થી ૧૫ સુધી દરેકને	રૂ.	૫૭			

સંપાદક અને પ્રકાશક.
ડૉ. ગુજરાત સમાચાર પ્રેસ—વડોદરા.

રસિક વાર્તામાળાની

સોળ વાર્તાઓ.

૧ સ્વર્ગીય-પ્રેમ.	૦-૧-૦
૨ પ્રેમ-દીવાની !	૦-૧-૦
૩ કમળ કુમારી.	૦-૧-૦
૪ ફેશ-કે કળેલી ?	૦-૧-૦
૫ સ્વપ્ન-લગ્ન.	૦-૧-૦
૬ પ્રેમ-બળિદાન.	૦-૧-૦
૭ જલ-પરાજય.	૦-૧-૦
૮ ગુપ્ત-વન.	૦-૧-૦
૯ માલિક-મુદ્રા.	૦-૨-૦
૧૦ દેવી-બવાની.	૦-૨-૦
૧૧ રોમન આગ.	૦-૨-૦
૧૨ માનીની-દેવી.	૦-૨-૦
૧૩ પવિત્ર-પ્રેમ.	૦-૪-૦
૧૪ જુલ-એગમ.	૦-૪-૦
૧૫ ગોલ્ડન-ગેગ-ભાગ ૧ લો. (સોનેરી ટોળા.)	૦-૮-૦
૧૬ ગોલ્ડન-ગેગ-ભાગ ૨ જો. (સોનેરી ટોળા.)	૦-૮-૦

* ગ્લેઝડ કાગળ ઉપર છાપેલી વાર્તાની ખવડી કીમત પડે છે.

* કીમત ઉપરાંત પોસ્ટેજ જુદું સમાજનું.

જથ્થાબંધ ખરીદનારને બરપુર કમીશન મળે છે.

મંત્રી—શ્રી ગુર્જર સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય.

ગુજરાત સમાચાર પ્રેસ—વડોદરા.

ખંડેન ! સતી, હમો ભવંદર લૂંટારા છીએ. પરંતુ
સદ્ગુણના ગુલામ છીએ.

આ ચીત્રનો ભેદ જાણવા સારું વાંચો વરદેવી વીણા.

